

ODBORNÝ BANKOVÝ ČASOPIS

MÁJ 1996

ROČNÍK 4

BANKING JOURNAL

MAY 1996

VOLUME IV

NÁRODNÁ
BANKA
SLOVENSKA
NATIONAL
BANK OF
SLOVAKIA

5

BILLET

V týchto dňoch sa dožíva významného životného jubilea 90 rokov dlhoročný bankový pracovník pán Rudolf Stohl. V bankovníctve pracoval celých 51 rokov – od nástupu na svoje prvé miesto v modranskej filiálke Slovenskej banky v roku 1927, cez pôsobenie v pobočke centrálnej banky v Mukačeve, v Hlohovci, Nových Zámkoch a Prešove, v centrále ŠBČS v Bratislave, až po výkon funkcie zmenárnika v Bergu, ktorým bol už ako dôchodca. Pán Stohl prešiel viacerými funkciami, bol účtovníkom i pokladníkom zároveň, hlavným účtovníkom, riaditeľom pobočky, stál pri zrode medzipobočkového zúčtovacieho styku v rámci ŠBČS, i pri zrode bankového časopisu Hlas banky. Pri príležitosti tohto jubilea pripravila

VÚB, a. s., pobočka Bratislava – mesto milé stretnutie, na ktorom jubilantovi poďakovali za jeho prácu a zažalali pevné zdravie a pohodu do ďalších rokov čelný predstaviteľ VÚB, a. s., – podpredseda predstavenstva a viceprezident VÚB Ing. Jozef Pamětický, riaditeľ sekretariátu prezidenta VÚB Ing. Dušan Hurínek, hostiteľka a súčasne riaditeľka pobočky Bratislava - mesto Ing. Anna Jajcajová a ďalší prítomní. My sa k ich gratuláciám pripájame.

I keď už zima skončila, vrátíme sa k nej informáciou o úspešnej reprezentácii nášho bankového sektora na zimných športových hrách v Slovinsku. V konkurencii reprezentácie Slovinska a Česka sa nášmu 12-člennému družstvu darilo veľmi dobre. V behu na lyžiach sa v kategórii žien do 35 rokov na 1. mieste umiestila Mária Sedláková z IRB, a. s., a na 2. mieste Jana Hásová z VÚB, a. s. V obrovskom slalome v kategórii mužov nad 45 rokov opäť zvíťazil Martin Chmelík z NBS, pobočka Banská Bystrica, v behu na lyžiach v kategórii mužov do 30 rokov Pavol Polešenský z IRB, a. s., a v kategórii mužov od 30 do 45 rokov sa na 3. mieste umiestnil Dušan Krkoška a na 4. mieste Svetozár Michálek, obaja z VÚB, a. s.

Obsah/Contents

NA AKTUÁLNU TÉMU

JUDr. František Hetteš Ochrana vkladov v Slovenskej republike Protection of Deposits in the Slovak Republic	2, 33
---	-------

Dr. Ing. Vladimír Valach Revolúcia na finančnom trhu Revolution in the Financial Market	4, 35
---	-------

Ing. Ľudmila Fabová, CSc. Opodstatnenosť a postavenie ústrednej banky v trhovej ekonomike The Role of the Central Bank in the Market Economy	6
--	---

POSTREHY • PODNETY

Ing. Emil Burák Daňovník versus daniar Taxpayer versus Taxman	11
---	----

ATLAS PEŇAZÍ

RNDr. Gabriel Schlosser Nemecká spolková republika – História a súčasnosť nemeckej meny German Currency – Past and Present	13
--	----

PRÍLOHA

Prof. Ing. Irena Hlavatá, CSc. Etapy a cesty k Európskej menovej únii Steps on the Way to European Monetary Union	15
---	----

ROZHOVOR

Katarína Krošáková Harmónia umu a práce Harmony of Understanding and Handicraft (The Architecture of the NBS Building in Košice)	26
---	----

PAMÄTNÉ MINCE

Ing. Dagmar Flaché Atény 1896 - Atlanta 1996 – Letná olympiáda na pamätnej striebornej minci Summer Olympic Games on Commemorative Silver Coin	28
--	----

RECENZIA

Ing. Barbora Drugdová, CSc. Malá encyklopédia poistenia a poisťovníctva s cudzojazyčnými ekvivalentami Glossary of Terms Used in Insurance Business with Foreign Equivalents	30
---	----

INFORMÁCIE

Aktuálne otázky menovej politiky a bankového sektora v SR Actual Questions of Slovak Monetary Policy and Banking Sector	31
--	----

BIATEC
Odborný bankový časopis
máj 1996

Vydavateľ:
Národná banka Slovenska

Published by
National Bank of Slovakia

Redakčná rada/Editorial Council:
Ing. Vladimír Masár (predseda),
Mgr. Soňa Babincová, PhDr. Eva
Barilková, Ing. Adam Celušák, CSc.,
Prof. Ing. Irena Hlavatá, CSc.,
Ing. Štefan Králik, Ing. Jozef Kreutz,
Doc. Ing. Jozef Makúch, CSc.,
Ing. Gabriela Miklóšová, Ing. Pavol
Ochotnický, CSc., Doc. Ing. Anna Pilková,
CSc. MBA, Ing. Monika Siegelová,
Ing. Vladimír Valach

Redakcia/Editorial Staff:
šéfredaktorka/Editor in Chief
Mgr. Soňa Babincová ☎ 210 4406
zástupkyňa šéfredaktorky/Editor
Ing. Alica Polónyiová ☎ 210 3400
výtvarná redaktorka/Graphics Editor
Anna Chovanová ☎ 210 4536

Adresa redakcie/Editorial Office:
Národná banka Slovenska
redakcia BIATEC
Štúrova 2, 818 54 Bratislava
tel.: 210 3034, 210 4406, 210 3400,
fax: 210 3035

Objednávky a predplatné
prijíma redakcia; na časopis: ☎ 210 3034
na inzerciu: ☎ 210 4536

Počet vydaní: 12 - krát do roka

Cena jedného výtlačku: 19,10 SK
vrátane DPH

Ročné predplatné: 229 SK vrátane DPH

Tlač / Printed by:
i + i print, spol. s r.o.
Ondavská 3, 826 47 Bratislava

Distribúcia / Distributed by:
PNS, a. s., Košická 1, 813 80 Bratislava

Termín odovzdania rukopisov:
6. 5. 1996

Dátum vydania: 20. 5. 1996

Podávanie novinových zásielok povolené
Riaditeľstvom poštovej prepravy
Pošta Bratislava 12 zo dňa 24. 3. 1994
č. j. 290/94

Registračné číslo:
MK SR 698/92
ISSN 1335 - 0900

1. strana obálky/Front Cover:
Najväčší a najmenší zlatý dukát zo zbierok
Slovenského národného múzea
v Bratislave / The Biggest and the Smallest
Gold Ducats – from Collections of the
Slovak National Museum

Foto: Mikuláš Červeňanský

OCHRANA VKLADOV V SLOVENSKEJ REPUBLIKE

JUDr. František Hetteš
Národná banka Slovenska

Medzi hlavné dôvody vypracovania novej právnej úpravy ochrany vkladov v Slovenskej republike ako jednej z inštitútov regulácie činnosti bánk a pobočiek zahraničných bánk možno uviesť:

- zabezpečenie rovnakej ochrany vkladateľov vo všetkých bankách a pobočkách zahraničných bánk,
- upevnenie dôveryhodnosti a stability bankového systému,
- vytvorenie rovnakých podmienok pre hospodársku súťaž bánk a pobočiek zahraničných bánk.

Autori pri príprave návrhu právnej úpravy vychádzali zo skúseností a právnych úprav v iných krajinách a prihliadli aj na Smernicu Európskeho parlamentu a rady Európskej únie z 30. mája 1994 č. 94/19/ES o systéme ochrany vkladov.

Ochrana vkladov v Slovenskej republike je budovaná na základnom princípe vzájomnej solidarity a spoločnej zodpovednosti v prípade neschopnosti banky vyplácať vklady.

Právna úprava ochrany vkladov v Slovenskej republike má tieto charakteristické znaky:

- povinná účasť bánk a pobočiek zahraničných bánk na ochrane vkladov,
- čiastočná nerovnosť postavenia univerzálnych bánk a pobočiek zahraničných bánk v porovnaní so špecializovanými stavebnými sporiteľňami,
- ochrana fyzických osôb nepodnikateľov,
- ochrana neanonymných vkladov,
- úroveň a rozsah ochrany vkladov nesmie byť predmetom hospodárskej súťaže,
- náhrada sa poskytuje len v slovenskej mene,
- zriadenie neštátneho fondu, ktorý sústreďuje a spravuje finančné prostriedky,

Dňa 20. marca 1996 schválila Národná rada Slovenskej republiky na svojej 14. schôdzi zákon o ochrane vkladov a doplnení niektorých zákonov, ktorý nadobudne účinnosť 1. júla 1996. Do prijatia uvedeného zákona štát ručil za vklady fyzických osôb len v Slovenskej sporiteľni, a. s., Investičnej a rozvojovej banke, a. s., a vo Všeobecnej a úverovej banke, a. s.

- náhrada za vklad je limitovaná a je určená násobkom priemernej mesačnej mzdy,
- riešenie prípadných sporov súdnou cestou v oblasti náhrad a ich vyplácania,
- rôznosť zdrojov a použitia finančných prostriedkov fondu,
- účasť Národnej banky Slovenska vo Fonde ochrany vkladov,
- vykonávanie dohľadu Národnou bankou Slovenska nad činnosťou fondu,
- dočasné ručenie štátu v niektorých bankách za všetky vklady (aj za anonymné) v plnej výške,
- možnosť zmluvného poistenia bánk a pobočiek zahraničných bánk.

Okrem bánk sú aj pobočky zahraničných bánk povinné zúčastniť sa ochrany vkladov, ak v nich uložené vklady nie sú chránené ani poistené v štáte, v ktorom má zakladajúca banka svoje sídlo, alebo sú chránené alebo poistené v rozsahu menšom, ako to ustanovuje zákon o ochrane vkladov. Pobočka zahraničnej banky nie je povinná zúčastniť sa ochra-

ny vkladov, ak v nej uložené vklady sú chránené v štáte, v ktorom má zakladajúca zahraničná banka svoje sídlo, najmenej v rozsahu podľa zákona o ochrane vkladov a za predpokladu, že je zaručená vzájomnosť.

Osobitne je riešený prípad vkladov prijatých pobočkou banky so sídlom v Slovenskej republike, ktorá je umiestnená v zahraničí a ktorej vklady sú chránené podľa práva konkrétneho štátu. Takéto vklady potom nepodliehajú zákonnej úprave platnej v Slovenskej republike.

Náhrada za vklad v bankách a pobočkách zahraničných bánk na území Slovenskej republiky sa poskytuje len vo výške, ktorá je určená zákonom o ochrane vkladov.

Zákon o ochrane vkladov vymedzuje vklad fyzickej osoby, ktorý podlieha ochrane ako ňou zverenému peňažnému prostriedku, ktoré predstavujú záväzok banky alebo pobočky zahraničnej banky voči vkladateľovi na ich výplatu, a to vrátane úrokov a iných majetkových výhod spojených s vkladom. Ochrane vkladov nepodliehajú vklady fyzických osôb podnikateľov, ktoré sú v banke alebo pobočke zahraničnej banky (ďalej len „banka“) zriadené s cieľom podnikania a anonymné vklady. Za vklad sa považujú aj peňažné prostriedky uložené ako notárska úschova, ak ich príjemcom je fyzická osoba. Zákon o ochrane vkladov definuje aj pojem „spoločný vklad“. Z ochrany vkladov sú vylúčené verejne obchodovateľné cenné papiere, pri ktorých je dominantná obchodovateľnosť na trhu. Zákon o ochrane vkladov poskytuje ochranu len neanonymným vkladom, t. j. takým, u ktorých je možné určiť konkrétnu osobu oprávnenú nakladať s vkladom, napr. vkladom na vkladnej knižke na meno.

Vzhľadom na to, že úroveň a rozsah ochrany vkladov nesmie byť predmetom hospodárskej súťaže, bankám je zakázané zverejňovať informácie o ochrane vkladov. Tento zákaz sa však netýka jednotlivých konkrétnych zmluvných vzťahov na založenie vkladu. Taktiež sa tento zákaz netýka zmluvného poistenia bánk.

Náhrada za nedostupný vklad sa poskytuje len v slovenskej mene, a to vo výške vkladu, najviac však vo výške tridsaťnásobku priemernej mesačnej mzdy v Slovenskej republike zistenej Štatistickým úradom Slovenskej republiky za predchádzajúci kalendárny rok. Pritom sa náhrada zníži o záväzky vkladateľa voči banke. Pri stavebnom sporení je náhrada za nedostupný vklad určená do výšky šesťdesiatnásobku priemernej mesačnej mzdy v Slovenskej republike. Všetky vklady toho istého vkladateľa v jednej banke sa spočítajú a vypláť sa mu náhrada len jeden raz v určenej výške. Náhrada za vklad sa neposkytuje osobám, ktoré majú osobitný vzťah k banke podľa zákona č. 21/1992 Zb. o bankách v znení neskorších predpisov (ide napr. o členov predstavenstva, dozorných rád). Vychádza sa z toho, že tieto osoby v určitej miere spôsobili vzniknutý nepriaznivý stav v banke, a preto nie je dostatočne dôvodné poskytovať im náhradu.

Nedostupným vkladom je taký vklad, ktorý je uložený v banke neschopnej vyplácať vklady, alebo ktorej súd rozhodnutím podľa zákona č. 328/1991 Zb. o konkurze a vyrovnaní v znení neskorších predpisov pozastavil nakladanie s vkladmi, ak sa toto rozhodnutie stalo vykonateľným pred vyhlásením Národnej banky Slovenska o neschopnosti banky vyplácať vklady. Neschopnosť vyplácať vklady je stav buď trvalého nedostatku likvidity banky, alebo sa nenájdú možnosti na odstránenie dočasného nedostatku likvidity banky. Neschopnosť vyplácať vklady vyhlási Národná banka Slovenska na základe oznámenia banky alebo správcu nútenej správy. Títo tak musia urobiť, ak banka nie je schopná plniť svoje záväzky z vkladov po dobu 48 hodín napriek použitiu všetkých svojich likvidných prostriedkov vrátane povinných minimálnych rezerv.

Zákon o ochrane vkladov upravuje postup pri vyplácaní náhrad za nedostupné vklady. Fond ochrany vkladov, ktorý sústreďuje a spravuje peňažné prostriedky, je povinný oznámiť začatie, trvanie a miesto vyplácania vkladov. Vyplácanie náhrad musí byť ukončené najneskôr do jedného roka od vyhlásenia banky za neschopnú vyplácať vklady.

Nevyhnutné informácie pre vkladateľov sa oznamujú v hromadných informačných prostriedkoch s celoštátnou pôsobnosťou a verejne prístupných priestoroch banky. Zákon o ochrane vkladov predpokladá, že náhrady sa budú vyplácať spravidla prostredníctvom banky. Právo na náhradu pritom musí preukázať príslušná fyzická osoba. Výška náhrady za vklad v cudzej mene sa vypočítava podľa kurzu stred vyhláseného Národnou bankou Slovenska ku dňu začatia výplaty náhrad. Fond ochrany vkladov môže vkladateľovi a v zákone o ochrane vkladov určeným ďalším osobám vyplátiť náhradu vkladu aj do troch rokov od začatia vyplácania náhrad, ak tieto osoby nemohli uplatniť svoje právo v určenej lehote pre zdravotný stav alebo z hodnoverne preukázaných závažných dôvodov.

Banky sú podľa zákona o ochrane vkladov povinné platiť Fondu ochrany vkladov príspevky v slovenskej mene. Zákon o ochrane vkladov rozlišuje tri druhy príspevkov, a to vstupný (jednorazový), ročný opakujúci sa príspevok a mimoriadny, ktorý slúži na doplnenie zdrojov Fondu ochrany vkladov. Mimoriadny príspevok sa platí na základe rozhodnutia Fondu ochrany vkladov vydaného so súhlasom Národnej banky Slovenska. Ročný príspevok určuje Fond ochrany vkladov pre všetky banky rovnako, a to od 0,1 % do 0,3 % z hodnoty vkladov v banke podľa priemerného stavu vkladov za predchádzajúci štvrtrok. Ročný príspevok stavebných sporiteľní je o polovicu nižší ako v ostatných bankách. Výška vstupného príspevku NBS je 100 miliónov Sk.

Banky sú povinné poskytovať Fondu ochrany vkladov informácie priamo súvisiace s jeho činnosťou, pričom pred vyhlásením banky za neschopnú vyplácať vklady nemožno požadovať informácie, ktoré sú predmetom bankového tajomstva. Fond ochrany vkladov môže takéto informácie získať aj vlastným zisťovaním v banke so súhlasom Národnej banky Slovenska. Zákon o ochrane vkladov ďalej ukladá bankám povinnosť zverejňovať vo svojich prevádzkových priestoroch v slovenskom jazyku informácie o ochrane vkladov podľa zákona o ochrane vkladov vrátane všeobecných podmienok poskytovania náhrad.

Zdrojmi Fondu ochrany vkladov môžu byť príspevky bánk, úvery od bánk a Národnej banky Slovenska, výnosy zo štátnych dlhopisov so splatnosťou do jedného roka odo dňa ich nákupu a prípadné výťažky z ukončených konkurzných konaní. Zákon o ochrane vkladov

taxatívne uvádza možnosti použitia peňažných prostriedkov Fondu ochrany vkladov, a to okrem poskytovania náhrad za vklady aj na:

- a) nákup štátnych dlhopisov so splatnosťou do jedného roka odo dňa ich nákupu,
- b) splátky prijatých úverov,
- c) poskytnutie pôžičky bankám najviac do výšky 10 % prostriedkov Fondu ochrany vkladov, pričom pôžičku možno poskytnúť iba v prípade zavedenia nútenej správy,
- d) úhradu nákladov nevyhnutných na zabezpečenie činnosti Fondu ochrany vkladov.

Najvyšším orgánom Fondu ochrany vkladov je Rada Fondu ochrany vkladov, ktorej členmi sú príslušné banky a Národná banka Slovenska. Ďalšími orgánmi Fondu ochrany vkladov je Prezídium Fondu ochrany vkladov, ktoré zabezpečuje činnosť Fondu ochrany vkladov a Dozorná rada Fondu ochrany vkladov, ktorá dohliada najmä na činnosť a hospodárenie fondu, rady a prezídia. Vzhľadom na účel zriadenia a predmet činnosti podlieha Fond ochrany vkladov dohľadu, ktorý z hľadiska dodržiavania zákona o ochrane vkladov vykonáva Národná banka Slovenska.

Za vklady v Slovenskej sporiteľni, a. s., v Investičnej a rozvojovej banke, a. s., a vo Všeobecnej úverovej banke, a. s., vrátane anonymných vkladov zriadených pred 1. júlom 1996 ručí štát v celej výške počas 18 mesiacov, t. j. do konca roku 1997. Uvedené banky sú povinné na žiadosť vkladateľa, podanú do jedného roka od 1. júla 1996, zmeniť anonymné vklady na neanonymné na vlastné náklady, a to za rovnakých podmienok, ako je zriadený anonymný vklad ku dňu podania žiadosti o jeho zmenu. O tejto možnosti sú uvedené banky povinné informovať vkladateľov vo svojich prevádzkových priestoroch.

Zákon o ochrane vkladov zavádza povinnosť mlčanlivosti pre členov rady, členov dozornej rady a zamestnancov fondu vo veciach týkajúcich sa bánk a ich klientov, o ktorých sa dozvedeli pri plnení svojich úloh a v priamej súvislosti s nimi, a to aj po skončení členstva v rade, v dozornej rade a po skončení pracovného pomeru alebo obdobného pracovného vzťahu.

Banky a pobočky zahraničných bánk môžu nad rozsah ochrany vkladov podľa zákona o ochrane vkladov poisťovať vklady na zmluvnom základe s právnickou osobou, ktorá má na takúto činnosť povolenie podľa zákona č. 24/1991 Zb. o poisťovníctve v znení neskorších predpisov.

REVOLÚCIA NA FINANČNOM TRHU

Dr. Ing. Vladimír Valach
Credit Lyonnais Bank Slovakia, a. s.

Rozvoj finančného trhu vo svete

Celý vývoj po 2. svetovej vojne bol mimoriadne zaujímavý, mal svoje peripetie, svoje medzníky, ale aj impulzy. Za základné možno považovať nasledujúce medzníky:

- rok 1944 – Bretton-Woodský systém, polozenie základov medzinárodného menového systému a tým aj základov internacionalizácie medzinárodných finančných tokov a transakcií,
- rok 1958 – prechod na devízovú konvertibilitu členských krajín Medzinárodného menového fondu,
- rok 1973 – definitívny rozpad Bretton-Woodského systému prechodom z pevných na pohyblivé devízové kurzy,
- prvý ropný šok s ďalším rozvojom eurotrhu, ktorý hlavnou mierou zabezpečoval recykláž petrodolárov prostredníctvom bánk a ich nástrojov v depozitnej i úverovej oblasti,
- roky 1976–78 – dohody z Jamajky o demonetizácii zlata a oficializovaní pohyblivých devízových kurzov,
- desaťročné obdobie, t.j. druhá polovica 70-tych rokov a prvá polovica 80-tych rokov – ústup úlohy bankového úverovania a prevládnutie pozícií finančného trhu vo všetkých svetových finančných centrách.

Tento zlom smerom k využívaniu nástrojov a produktov finančného trhu sa označuje za tichú revolúciu vo finančnej oblasti, ktorá znamenala obrovský zásah do financovania podnikov, komunit i celých ekonomík. Hovorí sa o prechode z „ekonomiky zadĺženia“ na „ekonomiku finančného trhu“.

Ktoré základné činitele urýchlili tento proces?

1. Obrovský rast objemu financovania a medzinárodných likvidít, napr. medzinárodný obchod ešte v roku 1960 predstavoval 129 mld. USD, ale v roku 1979 vzrástol na 1300 mld. USD, teda desaťnásobne. V polovici 80-tych rokov už medzinárodný obchod dosiahol čiastku 2 500 mld. USD. V dôsled-

Doterajší priebeh transformačného procesu v Slovenskej republike potvrdil, že ekonomická reforma prispela k rozvoju finančného trhu vo všetkých jeho segmentoch, teda aj na peňažnom a kapitálovom trhu. Inštitúcie a inštrumentárium finančného trhu už nadobudli taký význam a rozsah, že zaujímajú svoje osobitné miesto nielen v domácej ekonomike, ale sa postupne prepájajú aj na medzinárodné trhy. Pravda, ešte zďaleka nemožno hovoriť o úplnom rozvoji celého spektra produktov a nástrojov nášho finančného trhu, najmä v porovnaní s vyspelými krajinami. Preto bude iste zaujímavé konfrontovať našu realitu s vývojom vo svete.

ku prvého a druhého ropného šoku postupne vzrástla cena ropy z 2,59 USD/barel v roku 1972 na 11,25 USD/barel v roku 1974 a na 32 USD/barel v roku 1980. V dôsledku toho bolo potrebné prefinancovať obrovské schodky platobnej bilancie štátneho rozpočtu. K tomu sa pridružili aj nové potreby firiem v oblasti ich modernizácie a reštrukturalizácie v dôsledku nerovnováhy medzi zdrojmi a potrebami surovín a energie.

2. Sedemdesiate roky znamenajú nebyvalý rast rizík na medzinárodných trhoch, a to rizík z nezaplatenia, menovo-kurzových i geopolitických rizík, napr. kurz USD voči FRF bol v auguste 1980 1:4, začiatkom roku 1981 1:5 a v auguste 1981 už 1:6 (USD/FRF). Vzrast americkej prime rate na 20 % dňa 2. apríla 1980 zapríčinil masový príliv kapitálových tokov do USD a ich odliv

z DEM. Na nové riziká bolo potrebné hľadať nové formy ich minimalizácie, čo finančný trh prinášal.

3. Rozpadom Bretton-Woodského systému a najmä prechodom na pohyblivý kurz sa uvoľnil rad bariér pre rozvoj finančného trhu.

4. V 80-tych rokoch aj ako forma adaptácie na nerovnováhy vo svete sa prehlbil proces mondializácie a globalizácie s výrazným posilnením váhy finančných svetových centier.

5. Uvedené činitele sprevádzal synchronne aj proces deregulácie a liberalizácie devízových obmedzení, čo odstránilo azda posledné bariéry pre rozvoj finančného trhu v jeho domácich i medzinárodných dimenziách.

6. K tomuto procesu účinne prispela informatizácia a urýchlenie pohybu informácií i samotných finančných tokov na medzinárodnej úrovni.

Dôsledky „tichej revolúcie“ finančného trhu

Sofistikácia a diverzifikácia produktov a nástrojov finančného trhu nadobudla obrovské rozmery s výrazným procesom sekuritizácie, rozvoja derivátov, opcií, hedgingu, swapových a termínových operácií.

V súvislosti so zmenami a charakterom peňažných a kapitálových trhov sa objavuje aj v bankovníctve vlna inovácií umožňujúcich rozvoj nových foriem financovania a ukladania voľných prostriedkov. Niektoré riziká tradičného poskytovania úveru sa vyčleňujú z bankových bilancií a prenášajú sa na nebankové inštitúcie. Ústup bánk z úverových rizík je možné pozorovať aj pri rokovaniach o reštrukturalizácii splátok úverov s problémovými krajinami, kde menové riziko zostáva na dlžníckych krajinách. Tieto príklady sa týkajú nielen kapitálových trhov, ale zvyšujúcou sa mierou aj

tradičných peňažných trhov. Tieto nástroje sa na trhu presadzujú a zodpovedajú potrebám investorov, bánk aj vkladateľov. Presunutie rizík z bankových transakcií na nebankovú oblasť je sprievodným javom finančných inovácií.

Rozvoj peňažných a kapitálových trhov prináša rad nových trhových nástrojov smerujúcich k zabezpečeniu transakcií a operácií proti kurzovým a úrokovým výkyvom na trhoch, k získaniu prostriedkov bez vývozu tovaru, ako aj trhových nástrojov na riešenie medzinárodných menových problémov zo strany centrálnych menových inštitúcií.

Uvedené faktory a udalosti prakticky ovplyvnili úplne zmenené pomery na medzinárodných finančných trhoch – menových aj kapitálových. Nestabilita mien, úrokových sadzieb, cien akcií a komodít si vynútili potrebu nových nástrojov, techník, a operácií, ako aj potrebu nových foriem efektívnej prognostiky hodnotových veličín na medzinárodných trhoch.

Vývoj a uplatnenie nových nástrojov na medzinárodných trhoch sa uberal niekoľkými smermi. Prvým základným smerom boli snahy subjektov trhov nájsť nástroje, ktoré by eliminovali a kompenzovali vysoké miery neistôt a tak im zabezpečili priestor na riadne riadenie a plánovanie svojich reálnych ekonomických činností. Tieto nástroje začali prednostne používať najmä účastníci trhov, ktorí ich pomocou vyvažovali svoj reálny obchod či výrobu, tak aby si minimálne uchovali hodnoty vytvorené vo výrobe v nezmenenej podobe. Rozvoj týchto obchodov dokumentuje prudký nárast obchodovaných objemov na termínovaných burzách s komoditami a finančnými nástrojmi nazývanými „financial futures“ (napr. už v roku 1981 na newyorskej burze objem týchto operácií prevyšil objem reálneho obchodu). Vznik týchto trhov vytvoril súčasne aj priestor pre operácie nijak neviazané s potrebou zabezpečenia, ale zamerané len na špekulačné získavanie peňazi.

Jednou z najdynamickejšie rastúcich inovácií sú trhy s tzv. „futures“, t. j. termínové operácie zvláštneho druhu podobné opciám, ktoré sa dnes vykonávajú takmer vo všetkých komoditách, zvlášť v obchode so zlatom a v rôznych finančných nástrojoch v podobe burz s tzv. „financial futures“ (FF) – zvláštnymi finančnými termínovými operáciami uzatváranými k určitému dátumu v budúcnosti.

Najdynamickejší vývoj a najširšie použitie zo všetkých používaných nástrojov dosiahli FF na úrokové sadzby. Po prvýkrát boli zavedené ako FF na úrokové sadzby tzv. GNMA – hypotekárne nástroje (bežný nástroj amerických peňažných trhov), k nim v priebehu rokov pribudli pokladničné poukážky (treasury bills), vládne bondy

(treasury notes) a tzv. commercial paper. Dnešní zodpovední pracovníci finančných inštitúcií, napr. na americkom trhu, majú dostatok nástrojov na minimalizáciu rizika vznikajúceho z neočakávaných (alebo očakávaných) výkyvov úrokových sadzieb. Základným princípom je prijatie opačnej pozície FF, ako je na promptnom trhu. Pozícia na trhu FF je potom zlikvidovaná, ak riziko zmeny úrokových sadzieb na promptnom trhu pomíne. Prípadné straty z pohybov na promptnom trhu sú väčšinou z väčšej časti alebo úplne vykompenzované ziskami na trhu FF.

Možnosti trhu futures prifajujú dve skupiny finančných inštitúcií – jedny sa tu kryjú proti možným nepriaznivým pohybom úrokových sadzieb a menových kurzov v budúcnosti, druhé tu operujú s cieľom dosiahnuť zisk.

Každá finančná inštitúcia i kapitalistický podnik sú potenciálnymi užívateľmi tohto trhu. Neustále sa meniace úrokové sadzby a kurzy mien sú príčinou ich obáv o finančnú pozíciu v budúcnosti. Tým že na trhu futures zaujmú opačnú pozíciu oproti predpokladanému vývoju, môžu sa úplne alebo aspoň z väčšej časti vyvarovať dôsledkom nepriaznivého vývoja.

Genový pohyb na trhu futures ponúka široké možnosti dosiahnuť zisk tým, ktorí sú ochotní riskovať a využívať pokles či vzostup úrokových sadzieb alebo kurzov.

Najjednoduchším prípadom je tzv. open position trading, keď pri predpokladanom vzostupe cien obchodník kúpi kontrakt, aby ho neskoršie so ziskom predal, prípadne ak počíta s poklesom cien, kontrakt predá, aby ho potom lacnejšie kúpil.

Čas, ktorý uplynie medzi zaujatím pozície, teda kúpy alebo predaja kontraktu a uzatvorením pozície môže byť niekoľko minút (obchodník využívajúci tieto krátkodobé trhové výkyvy sa nazýva scalper), jeden deň (tzv. day trader) alebo niekoľko dní či mesiacov, najneskoršie však do doby dodávky kontraktu.

Z predchádzajúceho vyplýva, že ťažisko financovania potrieb ekonomických subjektov na najrôznejších úrovniach sa presunulo z klasického úverovania na nástroje finančného trhu. Došlo k ďalšiemu obrovskému prehibeniu priepasti medzi „reálnou“ a „symbolickou“ ekonomikou. Ak ešte v polovici 60-tych rokov pohyby na tzv. eurótrhu predstavovali ročne okolo 30 mld. USD, o ďalších 20 rokov, t. j. v polovici 80-tych rokov svetový obchod predstavoval čiastku 2500 mld. USD, ale pohyby finančných tokov na finančných trhoch už predstavovali 75 000 mld. USD. Znamená to, že za jeden dolár pohybu tovarov v medzinárodnom obchode bol už pohyb finančných tokov 25 dolárov. V polovici 90-tych rokov tento pomer predstavuje už 1:40.

Obrovské zmeny nastali aj v organizácii, postavení a štruktúre inštitúcií finančného trhu, čiže bánk, burz, finančných spoločností a najrôznejších parafinančných inštitúcií.

Rozvoj finančného trhu u nás

Naš finančný trh sa považuje za „emerging market“. Nie je účelom na tomto mieste hlboko a komplexne analyzovať všetky jeho dosiahnuté pozitíva či otvorené problémy. Predsa však treba spomenúť tri pozitíva. Prvým je už päťročná existencia Burzy cenných papierov v Bratislave, ako aj činnosť RM-Systému Slovenska s ich špičkovým technickým vybavením. Za významné pozitívum možno považovať skutočnosť, že v roku 1995 už nástroje finančného trhu (emisie dlhopisov) prevýšili emisiu úverov pri financovaní podnikových a komunitných potrieb. Za obrovský perspektívny progres možno považovať nástup novej mladej generácie do oblasti finančného trhu, ktorá zvládla nielen jazyky, ale aj nevyhnutnú techniku a profesionalitu v bankách a ďalších investičných a finančných inštitúciách. Veď napr. ešte pred rokom 1990 nepracoval v bankách SR ani jeden dealer a dnes máme na dealingových pracoviskách (dealing rooms) v bankách už viac ako 100 dealerov.

Na druhej strane treba brať veľmi vážne kritiku na adresu legislatívy a flexibility príslušných štátnych autorít v oblasti finančného trhu. Pretože je nesporné, že bez rozvoja finančného trhu nebude možné ukončiť ani ekonomickú reformu, ani transformačný proces.

Na ďalší rozvoj finančného trhu na Slovensku budú pôsobiť najmä nasledujúce činitele:

1. Realizácia druhej, ale najmä už avizovanej a predpokladanej tretej vlny privatizácie.
2. Ďalší príliv zahraničného kapitálu, najmä v tretej vlnе privatizácie.
3. Ďalšie postupné kroky Národnej banky Slovenska, resp. Ministerstva financií SR v devízovej oblasti, najmä pokiaľ ide o liberalizáciu operácií spojených s kapitálovým účtom platovej bilancie, a v oblasti finančného trhu.
4. Potreby financovania podnikovej sféry z hľadiska reštrukturalizácie a modernizácie, ale aj medzinárodného podnikania.
5. Pripravovaný vstup do európskych ekonomických štruktúr si bude vyžadovať ďalší rozvoj inštitúcií a nástrojov finančného trhu.

Tieto činitele nesporne budú mať obrovský dopad aj na postavenie, nástroje a organizačnú štruktúru bankovníctva na Slovensku.

OPODSTATNENOSŤ A POSTAVENIE ÚSTREDNEJ BANKY V TRHOVEJ EKONOMIKE

Ing. Ľudmila Fabová, CSc.
Slovenská technická univerzita, Bratislava

Opodstatnenosť existencie ústrednej banky

V teoretickej diskusii prebiehajúcej od druhej polovice 80-tych rokov sa vyprofilovali dve skupiny ekonómov, ktorí majú na existenciu ústrednej banky protichodné názory.

1. Zástancovia centrálného bankovníctva považujú existenciu ústrednej banky v trhovej ekonomike za prirodzený jav, nevyhnutný pre jej ďalší bezproblémový vývoj.

2. Odporcovia centrálného bankovníctva spochybňujú potrebu ústrednej banky v trhovej ekonomike a snažia sa dokázať, že je v nej niečím výnimočným. Za riešenie považujú zavedenie voľného bankovníctva.

Vznik centrálného bankovníctva

Ústredné banky vznikli približne v polovici 19. storočia. Nie sú teda také staré, ako sa niekedy v literatúre uvádza. Bank of England a Švédsku národnú banku z konca 17. storočia nemožno ešte považovať za ústredné banky, pretože v tej dobe ešte neplnili žiadnu z funkcií, ktoré prináležia ústrednej banke. Obe boli súkromnými inštitúciami, ktoré vznikli preto, aby si panovníci nemuseli požičiavať od jednotlivých bankárov – ich hlavnou úlohou bolo spravovať štátny dlh. Uvedené banky poskytovali panovníkom úvery na financovanie vojen a dobývanie kolónií, za čo získavali rôzne výhody.

Príkladom toho, ako vznikali ústredné banky, môže byť vývoj Bank of England, ktorá vďaka tomu, že bola monopolným veriteľom kráľa, získala právo na vydávanie bankoviek v meste Londýn, neskôr v okruhu 50 míľ od Londýna a výsadné

Ústredné banky plnia v trhových ekonomikách už dlhú dobu niekoľko významných funkcií: okrem emisie peňazí zabezpečujú stabilitu meny a stabilitu bankového systému. V poslednom období, najmä v súvislosti s problémami mnohých veľkých bánk vo vyspelých ekonomikách, ako aj v súvislosti s problémami bankových systémov v niektorých postkomunistických krajinách, najmä v bývalom ZSSR, sa medzi ekonómami objavujú úvahy o potrebe radikálnej reformy bankovníctva. Predmetom teoretickej diskusie o charaktere radikálnej reformy bankovníctva sú okrem iného aj otázky týkajúce sa postavenia, funkcií a dokonca opodstatnenosti existencie ústrednej banky.

právo na vydávanie bankoviek nízkej hodnoty (1 a 5 libier).

Získavanie ďalších právomocí Bank of England vyvrcholilo v rokoch 1844–1845 prijatím tzv. Peelových zákonov, na základe ktorých získala táto banka výsadné právo na vydávanie bankoviek. Tým sa Bank of England stala ústrednou bankou, ktorá postupne začala plniť aj ďalšie funkcie: začala vykonávať dohľad nad obchodnými bankami, stala sa bankou bánk a veriteľom poslednej inštancie. Monetárnu politiku začala uskutočňovať až v 30. rokoch nášho storočia, keď ustúpila od zlatého štandardu. Bank of England bola znárodnená až po 2. svetovej vojne.

Anglický bankový systém 18. a 19. storočia bol pomerne nestabilný, vyskytovali sa v ňom časté bankroty bánk. Za príčinu nestability považujú niektorí autori práve monopolné postavenie Bank of England, ktoré eliminovalo konkurenciu ostatných bánk. Monopolné postavenie totiž nebolo dôsledkom prirodzeného monopolu, ale Bank of England ho získala vďaka administratívne udeľovaným výhodám zo strany štátu. Podľa A. Bulířa Bank of England je príkladom toho, ako banka štátu vybavená monopolnými právomocami dokáže destabilizovať celý bankový systém a vyvoláva potrebu ďalšej regulácie. Anglický bankový systém sa stabilizoval až začiatkom 20. storočia vďaka koncentrácii obchodných bánk do niekoľkých silných bánk, ktorým už nehrozil bankrot. „Stabilitu systému paradoxne pomohla aj závislosť Bank of England na ministerstve financií, ktoré schvaľovalo väčšinu jej opatrení. Potvrdilo sa, že regulácia plodí ďalšiu reguláciu“ [4].

V druhej polovici minulého storočia vznikali podľa vzoru Anglicka ústredné banky aj v ďalších európskych krajinách. Tak vznikol systém centrálného bankovníctva, regulovaný jednou ústrednou bankou. Jednou z príčin, prečo si väčšina európskych krajín zvolila tento systém bola zrejme skutočnosť, že monopolné postavenie ústrednej banky zabezpečovalo príjmy pre štát a umožňovalo mu uskutočňovať prostredníctvom nej monetárnu politiku.

Na základe uvedeného historického vývoja niektorí liberálni ekonómovia dokazujú, že ústredná banka nie je prirodzeným produktom vývoja bankovníctva, ale monopolom štátu, a preto je neefektívna. Tvrdia, že ústredné banky sa zakladali nie z ekonomických, ale politických dôvodov. V súvislosti s tým sa niektorí autori snažia vzkriesiť myšlienku voľného bankovníctva, ktoré porovnávajú s centrálnym bankovníctvom.

Voľné bankovníctvo

Prvé diskusie o tom, či má byť bankový systém regulovaný jednou ústrednou bankou alebo či je vhodnejší ním neregulovaný systém voľného bankovníctva prebiehali už v prvej polovici minulého storočia. Po vzniku centrálneho bankovníctva takmer vo všetkých európskych krajinách sa na voľné bankovníctvo takmer zabudlo. V 30. rokoch nášho storočia naň v Anglicku upozornil F. A. von Hayek a jeho dizertantka V. C. Smith, ktorá napísala knihu venovanú teoretickým diskusiám i praktickým skúsenostiam s centrálnym a voľným bankovníctvom. O význame publikácie hovorí skutočnosť, že v roku 1990 vyšlo jej druhé vydanie – pozri recenziu A. Bulífa [5]. Mottom celej knihy je tvrdenie autorky, že „centrálna banka nie je produktom prirodzeného vývoja bankovníctva. Je zavedená zvonku, alebo je výsledkom vládných záujmov“.

Voľnému bankovníctvu sa ďalších 40 rokov nevenovala žiadna pozornosť. Koncom 70. rokov sa k problému voľného bankovníctva znovu vrátil F. A. von Hayek, v 80. rokoch L. H. White, G. A. Selgin, J. A. Dorn a A. J. Schwartz. Od druhej polovice 80. rokov v súvislosti s novou vlnou liberálneho myslenia sa voľné bankovníctvo stalo opäť predmetom častých teoretických diskusií. Bližšie pozri [5].

Voľné bankovníctvo možno charakterizovať ako systém, v ktorom môže každá banka emitovať svoje bankovky vymeniteľné za zlato, v ktorom neexistujú povinné rezervy ani bankový dohľad. Je to systém, v ktorom vydávanie peňazí do obehu ani bankové obchody nie sú ničím obmedzované, pretože v ňom nejestvuje ústredná banka.

Za jediný pozitívny príklad voľného bankovníctva v histórii sa považuje Škótsko, kde takýto bankový systém úspešne fungoval 80 rokov – od konca 18. storočia do roku 1845. Zaujímavé je, že škótsky bankový systém vo forme voľného bankovníctva existoval súbežne s nestabilným anglickým bankovým systémom. V Škótsku v tej dobe zaznamenali za 50 rokov len jeden bankrot banky. Škótsky bankový systém sa rozvíjal v podobe voľného bankovníctva vďaka nezávislosti škótskeho právneho systému, ktorý nebol založený na anglosaskom zvykovom práve, ale na práve rímskom. Výsady Bank of England až do roku 1845 v Škótsku neplatili. Pozitíva bankového systému sa prejavili aj v ekonomike. Škótska ekonomika sa v tej dobe vyznačovala stabilnými cenami a hospodárskym rastom.

Za voľné bankovníctvo považujú niektorí autori aj americký bankový systém pred vznikom Federálneho rezervného systé-

mu (FRS, 1913), ktorý sa vyznačoval častými bankrotmi a bankovými panikami. Usudzujú tak na základe skutočností, že v americkom systéme neexistovala ústredná banka a obchodné banky neboli povinné držať rezervy. To však nie sú podľa iných autorov postačujúce podmienky voľného bankovníctva.

Významným rozdielom medzi americkým a škótskym bankovníctvom bola aj skutočnosť, že škótske bankovníctvo bolo založené na neobmedzenom ručení bánk (akcionári zodpovedali za činnosť bánk celým majetkom, a preto boli zainteresovaní na ich činnosti) a riadilo sa prísnymi právnymi normami. V USA naopak v tej dobe ešte prakticky nejestvovali potrebné právne normy upravujúce bankové podnikanie. Okrem toho bol americký bankový systém silne regulovaný (obmedzenie voľnej tvorby úrokových sadzieb, banky museli povinne vlastniť určitý podiel nízko úročených štátnych obligácií a nesmeli si vytvárať pobočky). Takéto obmedzenia bránili vytvoreniu systému vzájomnej vymeniteľnosti bankoviek jednotlivých bánk. Z toho vyplýva, že americký bankový systém pred vznikom FRS nemožno považovať za voľné bankovníctvo v pravom slova zmysle.

Prečo teda škótske voľné bankovníctvo zaniklo, keď bolo také úspešné a bolo nahradené centrálnym? Príčin bolo pravdepodobne viacej. V systéme voľného bankovníctva prichádzal štát o výnosy z emisie peňazí, ktoré tvorili v tom čase nezanedbateľný zdroj príjmov, a preto dal prednosť systému centrálneho bankovníctva. Ústup od voľného bankovníctva súvisel aj s výsledkami teoretickej diskusie prebiehajúcej v Anglicku v rokoch 1810–1844 medzi „peňažnou školou“ (zástancovia centrálneho bankovníctva) a „bankovou školou“ (zástancovia voľného bankovníctva).

Išlo o spor týkajúci sa emisie papierových peňazí. Peňažná škola vychádzala z kvantitatívnej teórie peňazí D. Ricarda a jej predstavitelia presadzovali emisnú teóriu, podľa ktorej všetky peniaze v obehu musia byť kryté menovým kovom. Banková škola bola založená na existencii zmeniek a základom emisnej teórie jej predstaviteľov (Tooke, Fullarton) bola skutočnosť, že vydávanie peňazí do obehu nemá byť obmedzované, ale sa má uskutočňovať podľa potrieb národného hospodárstva. Víťazstvo peňažnej školy v tejto diskusií sa považovalo aj za víťazstvo centrálneho bankovníctva.

Voľné bankovníctvo bolo založené na zlatom štandarde. Keďže zlatý štandard je už dávno minulosťou, musel by byť nahradený inou formou rezervných peňazí, ktoré by neboli závislé na bankovom systéme, resp. na jeho bankovkách. V 80. rokoch sa sformovala skupina ekonómov, tzv. „New

Monetary Economics“ (napr. L. Yeager a R. Hall), ktorí navrhujú ako rezervné peniaze používať nejakú formu tovarových peňazí. Tieto charakterizujú ako vážený index tovarov, ktoré mali v minulosti najstabilnejší cenový vývoj. Vďaka cenovej stabilite by takýto index mohol plniť niektoré funkcie zlatého štandardu. Treba pripomenúť, že nejde o celkom novú myšlienku, pretože v 50. rokoch už o nej písal M. Friedman. Bližšie pozri [5].

Systém voľného bankovníctva, ako konštatuje A. Bulífa, sa po formálnej stránke javí ako životaschopný a je zaujímavý z viacerých hľadísk. Voľné bankovníctvo nepotláča konkurenciu a nie sú v ňom tendencie k nadmernému (inflačnému) vydávaniu peňazí do obehu. Ekonomiky s takýmto systémom sú otvorené, nejestvujú prekážky zahraničného obchodu a deficity platobných bilancii sa vyrovnávajú jednoducho presunom zlata z krajiny do krajiny. „Výsledkom obehu plnohodnotných mincí je skutočnosť, že cenová hladina kolíše len v závislosti od ponuky zlata. Ponuka zlata je pritom v dlhom období veľmi stabilná. V takom systéme nemá žiadna vláda možnosť vyvolávať infláciu expanzívnu politikou.“ [4] Napriek tomu aj on považuje dnes voľné bankovníctvo už len za výzvu, ktorú sa pred 150 rokmi nepodarilo uskutočniť.

Argumenty za a proti existencii ústrednej banky

Prečo sa práve dnes, na sklonku 20. storočia znovu objavujú úvahy o voľnom bankovníctve? Záujem teoretikov a tvorcov hospodárskej politiky nie je náhodný a má svoje príčiny. Úvahy o výhodách voľného bankovníctva súvisia s procesom postupnej deregulácie bankových systémov, resp. s požiadavkami na obmedzenie regulácie obchodných bánk zo strany ústrednej banky. Zásahy ústrednej banky do činnosti obchodných bánk obmedzujú ich konkurencieschopnosť v porovnaní s finančnými inštitúciami, ktoré vykonávajú podobné operácie a ústredná banka ich nereguluje, čo spôsobuje problémy mnohých súčasných bankových systémov. Ďalšou príčinou je aj skutočnosť, že ústredné banky vyspelých ekonomik nie sú schopné udržať neinflačný vývoj v dlhom období.

Pripadné presadenie myšlienky voľného bankovníctva by vyústilo do požiadavky na zrušenie ústrednej banky. Zástancovia voľného bankovníctva sa domnievajú, že zrušenie ústrednej banky a obnovenie systému, ktorý by bol založený na konkurencii a slobodnom, čiže neregulovanom

podnikani bánk by zabezpečilo stabilitu peňažného obehu a minimalizovalo infláciu. Úlohou monetárnej politiky by bolo len určovanie základných pravidiel pre emisiu peňazí.

Vychodiskom uvedených názorov je kritika nedostatkov súčasných bankových systémov s administratívnymi zásahmi do konkurenčného prostredia bánk a s inflačnými dôsledkami menových opatrení, motívom ktorých sú často nie ekonomické, ale politické rozhodnutia. Kritiku spomenutých nedostatkov možno akceptovať, je však diskutabilné, či by ich odstránil práve systém voľného bankovníctva.

Zástanovia centrálného bankovníctva považujú vznik ústredných bánk za logické vyústenie voľného bankovníctva. Ústredné banky vznikli podľa nich ako inštitúcie, ktorých hlavnou úlohou bolo zabezpečiť kontrolu emisie platobných prostriedkov a prevziať zodpovednosť veriteľa poslednej inštalácie. Na námietky odporcov ústredných bánk v trhových ekonomikách odpovedajú argumentom, že menové vzťahy a peniaze majú v ekonomike špecifické postavenie, sú jedným z najdôležitejších nástrojov, ktoré má štát k dispozícii na ovplyvňovanie ekonomiky, preto ich nemožno porovnávať s inými odvetviami ekonomiky.

Práve mimoriadny význam menových vzťahov a peňazí v ekonomike si vyžaduje existenciu ústredných bánk, ktoré zabezpečujú tak makroekonomické (monetárna politika), ako aj mikroekonomické funkcie (bankový dohľad). Hoci v iných odvetviach podobné inštitúcie nejestvujú, v oblasti menových vzťahov je existencia takejto inštitúcie nevyhnutná.

S existenciou ústredných bánk sa uvažuje aj v budúcej zjednotenej Európe, v ktorej sa dokonca uvažuje s vytvorením jednotnej Európskej ústrednej banky, čo možno považovať za ďalší argument v prospech existencie ústredných bánk.

Záverom možno konštatovať, že úloha ústrednej banky sa v blízkej budúcnosti nebude zoslabovať, skôr naopak, v zjednotenej Európe sa zrejme zvýši jej význam. „Základná myšlienka voľného bankovníctva – zoslabenie a eliminovanie úlohy ústrednej banky v ekonomike“ [13] teda asi nebude naplnená.

Postavenie ústrednej banky v trhovej ekonomike

Hlavnou úlohou ústredných bánk už od ich vzniku je ovplyvňovanie stability ekonomiky. Táto úloha sa v priebehu dlhého ekonomického vývoja nezmenila, zmenili sa len spôsoby jej zabezpečovania.

V súčasnosti plní ústredná banka v trhovej ekonomike niekoľko funkcií:

- zabezpečuje emisiu peňazí,
- monetárnou politikou ovplyvňuje množstvo peňazí v obehu,
- reguluje činnosť obchodných bánk a vykonáva nad nimi bankový dohľad,
- je bankou bánk – poskytuje úvery obchodným bankám,
- je bankou štátu – vykonáva potrebné finančné operácie štátu,
- stará sa o devízové rezervy štátu,
- reprezentuje krajinu voči zahraničiu a podobne.

Nezávislosť ústrednej banky

Za najdôležitejšiu funkciu ústrednej banky sa považuje uskutočňovanie monetárnej politiky, resp. ovplyvňovanie množstva peňazí v obehu. Monetárnou politikou môže ústredná banka nepriamo ovplyvňovať mieru inflácie, tempo rastu národného produktu, mieru nezamestnanosti a saldo platobnej bilancie. Význam monetárnej politiky si vyžaduje, aby ju zabezpečovala inštitúcia, ktorá preferuje celospoločenské záujmy pred individuálnymi a kolektívnymi záujmami.

Z uvedených dôvodov sú ústredné banky v trhových ekonomikách alebo štátne inštitúcie, alebo sú pod kontrolou štátu. Súčasne sú ale vybavené aj určitou mierou nezávislosti od výkoných orgánov štátu. Dôvodom pre takéto postavenie ústrednej banky v trhovej ekonomike je snaha zabrániť jej zneužitiu súkromnými alebo štátnymi inštitúciami, ktoré by mohli pomocou jej riešiť svoje finančné problémy.

Nezávislosť ústrednej banky chápeme ako princíp monetárnej politiky, týka sa teda najmä presadzovania cieľov v tejto oblasti vo vzťahu k vláde, niektorému ministerstvu alebo parlamentu. Nikdy nemôže ísť o absolútnu nezávislosť, pretože aj ústredná banka musí rešpektovať existujúcu ekonomickú situáciu a brať do úvahy hlavnú orientáciu hospodárskej politiky štátu. Ide skôr o relatívnu nezávislosť, resp. mieru nezávislosti ústrednej banky vo vzťahu k štátnym orgánom pri zabezpečovaní cieľov monetárnej politiky.

Miera nezávislosti ústrednej banky býva obvykle vymedzená už v zákone o ústrednej banke. Tak napr. v zákone o Nemeckej spolkovej banke sa hovorí, že „banka je povinná pri plnení svojich úloh podporovať hospodársku politiku vlády“, ale súčasne sa konštatuje, že „je nezávislá na pokynoch vlády“. Rovnako bude aj postavenie budúcej Európskej ústrednej banky, ktorá sa má vybudovať podľa vzoru Nemeckej spolkovej banky. V Zmluve o Európskej

únii je nezávislosť EÚB a národných ústredných bánk charakterizovaná nasledovne: „Podľa článku 107 tejto zmluvy nebudú pri výkone právomocí a plnení úloh a povinností, zverených im touto zmluvou a týmto štátom, ani EÚB, ani národná ústredná banka, ani žiadny člen ich orgánov s rozhodovacími právomocami požadovať alebo prijímať pokyny od orgánov Spoločenstva, od vlády členského štátu alebo iného orgánu. Orgány Spoločenstva a vlády členských štátov sa zaväzujú rešpektovať túto zásadu a neusiľovať o ovplyvňovanie členov orgánov EÚB s rozhodovacími právomocami či národných ústredných bánk pri plnení ich úloh“ [10, s. 188]

V podobnej situácii je aj Rakúska národná banka, ktorá má podľa zákona „v menovej a úverovej politike brať ohľad na hospodársku politiku vlády“. Veľmi blízky vzťah k vláde určuje zákon Francúzskej banke – jej generálna rada je menovaná vládou a guvernér len skladá sľub prezidentovi. Vláda okrem toho menuje dvoch zástupcov, ktorí sa zúčastňujú zasadnutí generálnej rady a majú právo postaviť sa proti jej rozhodnutiu.

Postavenie Národnej banky Slovenska je podľa zákona podobné ako postavenie Nemeckej spolkovej banky. Vzťah Národnej banky Slovenska k vláde upravuje § 12 zákona o Národnej banke Slovenska, v ktorom sa uvádza, že „Národná banka Slovenska podporuje hospodársku politiku vlády“, ale súčasne aj, že „plnenie svojich úloh zabezpečuje Národná banka Slovenska nezávisle od pokynov vlády“ [15]

Také je teda znenie niektorých zákonov, F. Vencovský ale upozorňuje, že skutočnosť môže byť aj iná. „Záleží na praxi a teda na faktickom stave, ako sú zákonné normy naplňované a aj na osobnostiach, ktoré riadia politiku centrálnej banky a vlády a ako sa vytvárajú ich vzájomné vzťahy“ [14]

Miera nezávislosti ústrednej banky je ovplyvňovaná viacerými činiteľmi a v jednotlivých krajinách je zabezpečovaná rôznymi spôsobmi. Ide o:

- povinnosť oznamovať postup v monetárnej politike vláde,
- schvaľovanie monetárnych opatrení ústrednej banky vládou,
- spôsob voľby a možnosť odvolania vedúcich predstaviteľov ústrednej banky,
- dĺžku funkčného obdobia guvernéra (mala by byť iná ako dĺžka funkčného obdobia vlády a parlamentu, aby sa zabránilo možnosti odvolať guvernéra na základe výsledkov volieb novou vládou),
- spôsob menovania a dĺžka funkčného obdobia bankovej rady,
- podmienky poskytovania úveru vláde,
- podiel vlády na kapitáli ústrednej banky, ak ide o akciovú spoločnosť a podobne.

Veľký význam sa pripisuje aj osobnosti guvernéra – jeho schopnosti a ochote presadzovať a obhajovať postupy ústrednej banky. V zmluve o Európskej únii sa napr. podrobne charakterizuje spôsob výberu a menovania prezidenta, viceprezidentov a ďalších členov Výboru riaditeľov EÚB „z osobností uznávaných a skúsených v menových a bankových záležitostiach“ [10, s. 190]

Nezávislosť ústrednej banky by mala byť sprevádzaná aj jej zodpovednosťou za plnenie zákonom stanovených cieľov.

Aj v názoroch na nezávislosť ústrednej banky sa vyhranili dva prístupy:

- zástancovia prvého sú za nezávislosť, dokonca za posilnenie dnešnej miery nezávislosti,
- predstavitelia druhého sú naopak za obmedzenie nezávislosti ústrednej banky.

Argumenty za a proti nezávislosti ústrednej banky zhrnul F. S. Mishkin [7, s. 309]. V prospech nezávislosti ústrednej banky sa najčastejšie argumentuje tým, že podriadenie ústrednej banky vláde či parlamentu (teda politikom) by sa prejavilo v raste inflácie. Volení politici totiž preferujú krátkodobé riešenia ekonomických problémov, akými sú nezamestnanosť a vysoké úrokové sadzby. V snahe byť znova zvolení by sa snažili zvýšením množstva peňazí v obehu znížiť nezamestnanosť a úrokové sadzby. Z dlhodobého hľadiska by sa však takéto opatrenia prejavili v raste inflácie.

Podriadenie ústrednej banky štátu (vláde) sa považuje za nebezpečné aj preto, že ústredná banka by mohla byť zneužitá na financovanie schodku štátneho rozpočtu, čo by sa tiež v konečnom dôsledku prejavilo na raste inflácie. Nezávislú ústrednú banku však vláda nemôže donútiť financovať schodok štátneho rozpočtu.

Tretím argumentom za nezávislosť ústrednej banky je, že monetárna politika je príliš vážna vec na to, aby ju mohli robiť politici, ktorí nemusia byť vždy dobrí odborníci, ale hlavne neradi robia nepopulárne opatrenia, pretože chcú byť znova zvolení. Okrem toho vláda má v rukách fiškálnu politiku a bolo by nebezpečné, ak by mala k dispozícii na ovplyvňovanie ekonomiky aj monetárnu politiku. Len nezávislá ústredná banka si môže dovoliť robiť aj z politického hľadiska nepopulárnu monetárnu politiku, ak si to vyžaduje verejný záujem.

Zástancovia nezávislosti ústrednej banky tvrdia, že samostatné (nezávislé) rozhodovanie ústrednej banky v oblasti monetárnej politiky je rozhodujúcou podmienkou jej účinnosti. Účinnosť monetárnej politiky je priamoúmerná miere samostatnosti ústrednej banky.

Odporcovia nezávislosti ústrednej banky argumentujú tým, že je nedemokratické, ak o takej dôležitej veci, ako je monetárna politika rozhodujú niekoľko ekonómovia, ktorých nikto nevoľil, nie sú nikomu zodpovední a nemožno ich odvolať. Naopak, politici vo vláde a v parlamente, ktorí sú zodpovední za hospodársky vývoj v krajine nemajú možnosť ovplyvňovať monetárnu politiku. Nezávislé postavenie ústrednej banky tak môže spôsobiť, že monetárna politika uskutočňovaná ústrednou bankou sa dostane do rozporu s fiškálnou politikou zabezpečovanou vládou, iba podriadenie ústrednej banky vláde umožní, aby politici mohli kontrolovať nielen fiškálnu, ale aj monetárnu politiku. Proti nezávislosti ústrednej banky hovorí aj skutočnosť, že ústredné banky niekedy ani nevedia využívať svoju nezávislosť, pretože nedostatočne plnia svoje funkcie alebo preferujú svoje vlastné záujmy pred celospoločenskými záujmami.

Výrazstvo prvého či druhého názoru na postavenie ústrednej banky v tej-ktorej krajine pri tvorbe zákonov o ústredných bankách sa dnes odraža vo faktickom postavení ústredných bánk, resp. v miere ich nezávislosti, v čom sú medzi jednotlivými krajinami značné rozdiely.

Za najviac nezávislé sa považujú ústredné banky vo Švajčiarsku, Nemecku a na Novom Zélande. Ústredné banky v týchto krajinách sú zo zákona povinné prostredníctvom svojich nástrojov podporovať stabilitu meny. Monetárnu politiku zabezpečujú samostatne, nezávisle od vlády a parlamentu. Na Novom Zélande je dokonca guvernérom osobne zodpovedný za dosiahnutie a udržanie ročnej miery inflácie v rozmedzí od 0 % do 2 %.

V iných krajinách, kde ústredné banky nedisponujú vysokou mierou nezávislosti, podliehajú rozhodnutia týkajúce sa monetárnej politiky schváleniu nadriadeného štátneho orgánu. Vo Veľkej Británii je týmto orgánom ministerstvo financií, vo Francúzsku národná rada úveru, v Japonsku a Taliansku vláda po konzultáciách s ministerstvom financií a podobne. Podľa zmluvy o Európskej únii sa má v budúcnosti postavenie európskych národných ústredných bánk zmeniť – má sa posilniť ich nezávislosť.

Ukazovatele nezávislosti ústredných bánk

Aby sme mohli porovnať nezávislosť ústredných bánk v rôznych krajinách, potrebujeme ju nejako kvantitatívne vyjadriť. V literatúre sa stretávame s dvoma ukazovateľmi nezávislosti ústredných bánk:

politickým a ekonomickým, ktoré navrhli V. Grilli, D. Masciandaro a G. Tabellini. Oba ukazovatele ovplyvňuje niekoľko činiteľov. Bližšie pozri [8].

Politická nezávislosť ústrednej banky sa prejavuje ako jej schopnosť určovať ciele svojej politiky bez ovplyvňovania zo strany vlády. Politický ukazovateľ nezávislosti ústrednej banky (ÚB) tvorí súčet kladných odpovedí na nasledujúce charakteristiky ústrednej banky.

Politický ukazovateľ:

1. guvernérom nie je menovaný vládou,
2. guvernérom je menovaný na viac ako 5 rokov,
3. banková rada nie je menovaná vládou,
4. banková rada je menovaná na viac ako 5 rokov,
5. nie je nariadená účasť predstavitelov vlády v bankovej rade,
6. nevyžaduje sa súhlas vlády s monetárnou politikou,
7. štatutárna požiadavka, aby ÚB presadzovala stabilitu meny,
8. otvorené konflikty medzi ÚB a vládou sú možné.

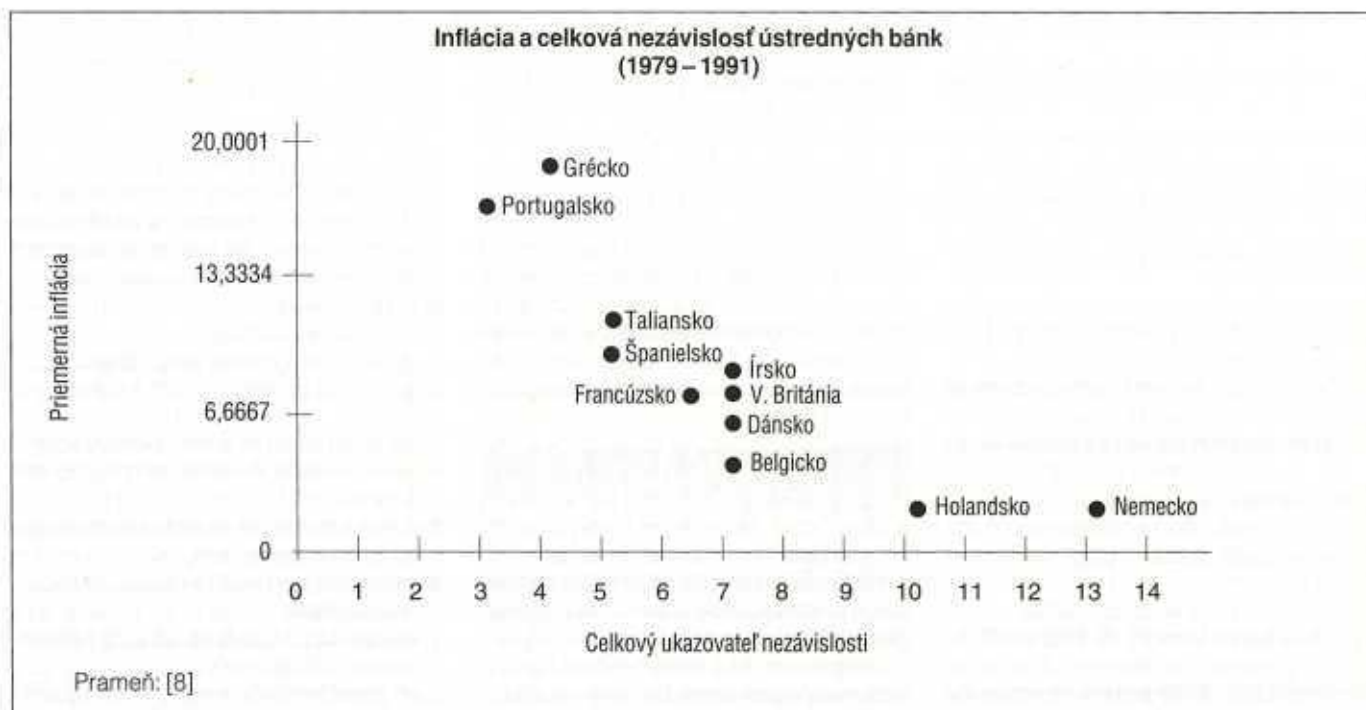
Na základe empirických poznatkov o 11 európskych ústredných bankách dospeli autori k záveru, že najviac politicky nezávislá je budúcá Európska ústredná banka, Nemecká spolková banka a Holandská banka, najmenej politicky nezávislá je v súčasnosti Belgická národná banka a Portugalská banka. Ekonomická nezávislosť ústrednej banky je charakterizovaná ako možnosť používať nástroje monetárnej politiky bez obmedzenia. Ekonomický ukazovateľ nezávislosti ústrednej banky tvorí súčet kladných odpovedí na vybrané charakteristiky ústrednej banky.

Ekonomický ukazovateľ:

1. poskytovanie priameho úveru: nie je automatické,
2. poskytovanie priameho úveru: za trhovú úrokovú mieru,
3. poskytovanie priameho úveru: na prechodné obdobie,
4. poskytovanie priameho úveru: v obmedzenej výške,
5. ústredná banka neoperuje na primárnom trhu verejného dlhu,
6. diskontnú sadzbu určuje banková rada,
7. od roku 1980 stropy bankových úverov nie sú vhodné,
8. od roku 1980 nie je vhodné obmedzovanie portfólia obchodných bánk.

Porovnaním ukazovateľov ekonomickej nezávislosti európskych ústredných bánk dospeli autori k záveru, že najviac ekonomicky nezávislá je budúcá Európska ústredná banka, Nemecká spolková banka a Belgická národná banka, najmenej ekonomicky nezávislá je Talianska banka.

Súčet ukazovateľov politickej a ekonomickej nezávislosti predstavuje celkový

ukazovateľ nezávislosti ústrednej banky, pričom vyššia hodnota tohto ukazovateľa znamená vyššiu mieru nezávislosti ústrednej banky.

Ukazovatele celkovej nezávislosti jednotlivých sledovaných európskych ústredných bánk sú nasledujúce: Nemecko – 13, Holandsko – 10, Belgicko, Dánsko, V. Británia, Írsko – 7, Francúzsko – 6, Španielsko a Taliansko – 5, Grécko – 4, Portugalsko – 3.

Uvedené ukazovatele nezávislosti ústredných bánk sa stali aj predmetom kritiky. Vyčíta sa im napr., že dokonalý súhrnný ukazovateľ možno vytvoriť iba v tom prípade, ak bude postavenie ústredných bánk vymedzené zrozumiteľnejšie a presnejšie, ako v súčasnosti. Ďalšia námietka sa týka skutočnosti, že nie je určená váha významnosti jednotlivých kritérií, pretože niektoré (napr. zákonná požiadavka presadzovania menovej stability) sú z hľadiska nezávislosti dôležitejšie ako ostatné.

V snahe zobjektívniť ukazovateľ nezávislosti ústredných bánk, navrhuje B. S. Sergi okrem už spomínaných 16 charakteristík brať do úvahy aj ďalšie tri, ktoré významnou mierou ovplyvňujú nezávislosť ústredných bánk. Patrí k nim politika menového kurzu, možnosť opätovného menovania členov bankovej rady a možnosť ich odvolania na základe rozhodnutia vlády, teda z politických dôvodov. [8]

Aj keď voči ukazovateľom nezávislosti ústredných bánk existujú zrejme opodstatnené námietky, predsa majú svoju vypovedaciu schopnosť. V. Grilli, D. Masciandaro a G. Tabellini ich využili na pod-

poru tvrdenia, že vyššia miera nezávislosti ústrednej banky sa prejavuje v nižšej miere inflácie v danej krajine. Ak porovnáme ukazovatele nezávislosti európskych ústredných bánk s ukazovateľmi priemernej miery inflácie v týchto krajinách za určité obdobie (pozri graf), zistíme, že závislosť miery inflácie od miery nezávislosti ústrednej banky naozaj existuje.

Odporcovia nezávislosti ústredných bánk síce pripúšťajú, že vyššia nezávislosť ústredných bánk sa môže prejavíť v nižšej miere inflácie, avšak za cenu vyššieho poklesu produktu a vyššej nezamestnanosti. Ak by ich tvrdenia boli pravdivé, musel by existovať priamoúmerný vzťah medzi mierou nezávislosti ústrednej banky a mierou nezamestnanosti alebo nepriamoúmerný vzťah medzi mierou nezávislosti a hospodárskym rastom.

A. Alesina a L. Summers, ktorí zmerali nezávislosť ústredných bánk 16 krajín OECD pomocou ukazovateľov politickej a ekonomickej nezávislosti a porovnali ich s ekonomickými ukazovateľmi týchto krajín za obdobie 1955–1988 však dokazujú opak. Zistili, že medzi mierou nezávislosti ústredných bánk a hospodárskym rastom, či mierou nezamestnanosti nebol v sledovaných krajinách v uvedenom období žiadny zjavný vzťah. Bližšie pozri [6].

To znamená, že posilňovanie miery nezávislosti ústredných bánk v snahe dosiahnuť nižšiu mieru inflácie sa nemusí prejavíť na nižšej úrovni produktu a vyššej nezamestnanosti, ako sa obávajú odporcovia vyššej miery nezávislosti ústredných bánk a ich antiinflačnej monetárnej politiky.

Literatúra:

1. Aglietta, M.: Vznik centrálnych bánk a legitimita meny. *Politická ekonomie*, 1994, č. 1.
2. Bulíř, A.: Model rozhodování centrální banky. *Ekonomický časopis*, 38, 1990, č. 9.
3. Bulíř, A.: Centrální banka a veřejnost. *Finance a úvěr*, 42, 1992, č. 4.
4. Bulíř, A.: Volné bankovníctví a centrální banky. *Československé banky*, 1992, č. 5.
5. Bulíř, A.: Volné bankovníctví: znovunalezené řešení? *Finance a úvěr*, 42, 1992, č. 8.
6. Jonáš, J.: Nezávislost centrálních bánk a inflace. *Ekonom*, 1994, č. 36.
7. Mishkin, F. S.: *Ekonomie peněz, bankovníctví a finančních trhů*. Praha, *Economia* 1991.
8. Sergi, B. S.: Nezávislá a kvalifikovaná měnová politika ČNB v 90. letech. *Politická ekonomie*, 1994, č. 2.
9. Smith, V. C.: *The Rationale of Central Banking and the Free Banking Alternative*. Indianapolis, Liberty Press 1990.
10. *Smlouva o Evropské unii*. Praha, Viktorie Publishing 1994.
11. Švejna, J.: Úloha centrální banky v peňažnom regulovaní trhového hospodárstva. *Ekonomický časopis*, 39, 1991, č. 5.
12. Tuček, M.: Jaké má mít postavení ČNB? *Ekonom*, 1994, č. 38.
13. Zahradník, P.: Volné bankovníctví a slučitelnost s realitou. *Finance a úvěr*, 42, 1992, č. 8.
14. Vencovský, F.: Priorita vládní, nebo měnové politiky? *Bankovníctví*, 1994, č. 14.
15. Zákon o Národnej banke Slovenska č. 566/1992 Zb.

DANIAR VERSUS DAŇOVNÍK

Úspešnosť plnenia daňových príjmov nášho štátu v rámci blízkej i vzdialenej perspektívy bude okrem mnohých inštitútov a opatrení zo série kvality štátokontrolných finančných mechanizmov makroekonomického stavu hospodárstva, blízkeho internacionálneho trhového priestoru i postupu začleňovania sa Slovenska do vyspelých medzinárodných demokratických štruktúr mimo-riadne radikálne podmienená stavom daňovo-právneho vedomia každého daňovníka Slovenskej republiky.

myslenia nemajú konštruktívnu perspektívu, nakoľko zabúdajú na spätnú väzbu na celospoločenskú spotrebu, ktorej dôsledok potom následne denne citíme všetci pri nekvalitne fungujúcich službách v sociálnom sektore, zdravotníctve, vede a školstve.

Daňová správa i kontrola vrátane colných orgánov i finančnej polície stále doladujú svoju formu a hľadajú optimálny model fungovania. Majú nesporné za sebou aj prvé úspechy v podobe odhalenia viacerých rozsiahlych daňových machinácií, colných únikov, či daňových podvodov s následnými, najmä finančnými, ďaleko menej už trestno-právnymi postihmi. Objektívne videnie je však také, že záchytná sieť colných a daňových únikov na Slovensku je podľa skúsenosti z praxe ešte stále poriadne deravá. Tento jav úzko súvisí s nedostatočnou razantnosťou legislatívy v reálnom čase, ako aj s nedostatkom skúsenosti kontrolných mechanizmov v novom formujúcom sa ekonomickom prostredí, ale aj s neochotou a absentujúcou spoluprácou

Dane vždy boli, sú a budú nekompromisnou súčasťou trhovej ekonomiky. Musíme sa nielen naučiť vnímať ich ako nezvratný fakt, ale im aj dobre rozumieť, aby sme sa s nimi mohli vysporiadať bez rešpektu – avšak v rámci platných zákonov. V tejto súvislosti sa javí dlhodobý vysokoaktuálny problém zvládnutia formovania adekvátneho pozitívne orientovaného daňovo-právneho povedomia na Slovensku. Potreba daňovej edukácie príliš naliehavo a hlasno klope aj na dvere mladej Slovenskej republiky.

Daňové subjekty – daňovníci by sa mali naučiť korektným vzťahom k pracovníkom daňových orgánov, t.j. daniarom – čo však určite platí aj obrátene.

Logickým výsledkom ekonomického snaženia každého podnikateľského subjektu i každého radového občana je maximalizovať svoj osobný profit na uspokojenie osobných statkov, a teda platiť minimálne, resp. žiadne dane daniarom, ktorí strážia štátnu pokladnicu. Pokiaľ sa takéto daňovnícky algorytmus vyvíja v linii rešpektovania platnej daňovej legislatívy a adekvátnej daňovej etiky, niet dôvodu nič namietať.

Neopakovateľný fenomén makroekonomickej transformácie a s tým nutne súvisiacich aj nežiaducich a nekvalitných praktík nekonformných protispoločenských trendov z kategórie ilegálnych postupov mal na Slovensku po roku 1989 tendenciu k prebujneniu tieňovej ekonomiky, daňovým únikom nebyvajúceho rozsahu a k pretrvávajúcemu asociálnemu javu ústiaceho u veľkej časti nášho obyvateľstva do tichého obdivu každého, kto dokáže nelegálne skrútiť alebo nepriznať štátu dane. Príliš sa vžila v našom povedomí veta, že „každý, kto neokradne štát, resp. svoju firmu okráda vlastnú rodinu, a je teda hlupák...“ Takéto trendy poškodzujú najmä morálne povedomie všetkých poctivých platičov daní, ale, čo je ešte horšie, pôsobia mimoriadne negatívne a demotivačne na nastupujúcu mladú generáciu. Takéto nekonceptné úvahy bez systémového

širokej verejnosti s kontrolnými orgánmi pri vyhľadávacej činnosti ekonomickej a daňovej kriminality,

Daňovníci

Daňovníci sa často oprávnené kriticky obracajú na daniarov, že zatiaľ sú často len v polohe, keď obrazne povedané stokoruny naháňajú, ale milióny utekajú. Zo strany daňových subjektov je počuť aj oprávnené sťažnosti na neraz predimenzovanú byrokráciu daňových úradníkov, nejasnosť a časté zmeny zákonov, neadekvátny formalizmus pri daňových kontrolách a neochotu i nekvalifikovanosť pri podávaní aspoň základných rámcových daňových rád a informácií. V praxi sa zo strany daňových orgánov často neopodstatnene a zavádzajúco argumentuje pri neochote poradiť daňovým subjektom príslušným ustanovením zákona č.254/1993 Z.z. o územných finančných orgánoch, t.j. „že pracovníci územných finančných orgánov a pracovníci ministerstva nesmú zárobkovo vykonávať kontrolnú, daňovú ani účtovnú, poradenskú alebo podobnú činnosť pre daňovníkov“.

Pointa je v tom, že v zmysle daného zákona teda bezplatne poradiť daňovým subjektom môžu. V načrtnutej súvislosti si dovoľme prezentovať náš osobný názor, že daniari v rámci ich profesnej hrdosti a daňovej etiky by mali bežne potvrdzovať daňovníckej obci svoj kvalifikačný rozmer práve povinnosťou usmerniť každého daňového poplatníka v základných otázkach zložitých peripetií daňových zákonov a až v prípade nadštandardných požiadaviek ich odkázať a usmerniť na neštátne poradenské daňovo-účtovné firmy zriadené na komerčnom princípe. Nezabúdajme, že kvalifikovane poradiť dokáže len odborne fundovaný daniar (pre ktorého je každé takéto konanie zároveň tým najlepším tréningom jeho špecializácie), čo v rámci všetkých pracovníkov daňových orgánov v SR ešte stále nie je pravidlom.

Danien

Daniari sa právom ponosujú na neko-nečnú vynaliezavosť daňových podvodníkov, na nezáujem daňovníkov osvojiť si aspoň základné a daňovými úradmi odporúčané normy a zákony, na nepríznávanie daňových príjmov, na nízku daňovo-finančnú disciplínu daňových subjektov, na nespôsobnosť obecných úradov a ostatných lokálnych orgánov štátnej správy ani občianskej verejnosti pri vyháďavacej činnosti daňových úradov a na mnohé urážlivé a osočujúce vystúpenia daňovníkov, nezriedka až inzultatívneho charakteru.

Podľa nášho poznania by sa mal zo strany štátu venovať daňovej problematike i daňovej etike širší priestor, najmä v zmysle absencujúcej systematickej a účinnej daňovej výchovy.

V edukatívnych programoch realizovaných v masovokomunikačných prostriedkoch (televízia, film), v úprave učebných osnov stredných a vysokých škôl aj všeobecného zamerania, v zriadení poradenských miniútvarov pre styk s verejnosťou pri daňových úradoch pre celospoločenskú daňovnícku obec vidíme totiž pragmatickú základňu pre kreovanie pozitívneho právneho povedomia i daňovej gramotnosti občanov a daňových poplatníkov ako nutnej podmienky pre zlepšenie daňovej disciplíny Slovenska. Príkladom nám môžu byť vyspelé ekonomiky, kde pri finančných úradoch takéto útvary „public relations“, ktorých náplňou je aj bezplatná poradenská činnosť v základných finančno-daňových otázkach, fungujú.

Z hľadiska priority i profesionality prirodzených záujmov relácia vzťahu „daniar versus daňovník“ bude mať vždy antagonickú dimenziu. Odstráňme z nej však konfrontačný podtón. Obalme ju konštruktívnosťou a naučme sa rešpektovať základnú makroekonomickú axiómu o tom, že verejné financie budú zdravé len vtedy, ak vstupy štátnych príjmov aj v podobe rozhodujúcich daňových príjmov budú plnené.

Slovensko usiluje o vstup do Európskej únie. Zostáva len dúfať, že štát v duchu povinnej harmonizácie slovenského daňového systému s krajinami vyspelej Európy rázne upriami pozornosť aj na daňovú disciplínu v našej krajine, a to nielen v snahe po maximálnom okamihovom efekte, ale najmä v snahe po aproximácii k dlhodobej daňovej gramotnosti, ktorej efekt by mohol patriť v rámci oprávneného voľania po národohospodárskej intenzifikácii k dlhodobým pilierom slovenskej ekonomiky.

**Ing. Emil Burák
Dolný Kubín**

VIAC O ČESKOM POISŤOVNÍCTVE

Medzinárodný finančný a investičný veľtrh FIBEX si vo všeobecnosti za pomerne krátku dobu svojej existencie vydobyl medzinárodné uznanie a významné postavenie v Európe. Svedčí o tom aj životnosť a pružnosť, s ktorou sa dokáže prispôbiť rozvoju bankovníctva, poisťovníctva a finančníctva v Českej republike.

Priama komunikácia partnerov v odbore i odborná úroveň návštevníkov vytvára z veľtrhu FIBEX ideálne miesto na získanie nových obchodných kontaktov a výmenu informácií v oblasti bankovníctva, poisťovníctva a finančníctva vôbec.

Dôležité, ale aj výnimočné postavenie FIBEXU medzi veľtržnými akciami v Českej republike podčiarkla odborná garancia najmä Českej národnej banky a Ministerstva financií ČR, ako aj iných garantov, napr. Českej asociácie poisťovní. Tá sa predstavila na FIBEXE '96 samostatným stánkom, kde boli jej pracovníci k dispozícii odbornej i laickej verejnosti so všetkými dostupnými informáciami o členských poisťovniach, o výsledkoch ich hospodárenia, o poskytovaných poisťných druhoch v jednotlivých českých poisťovniach, o výsledkoch prieskumu v oblasti poisťovníctva v ČR a pod.

V rámci sprievodného programu na FIBEXE '96 bola Česká asociácia poisťovní, Praha tiež garantom odborných seminárov. Seminár POISŤOVNÍCTVO sa konal v dvoch blokoch. Prvý, pod názvom Životné a dôchodkové poistenie – významná súčasť sociálneho zabezpečenia v Českej republike, bol rozdelený do týchto prednášok:

- Hlavné úlohy Českej asociácie poisťovní v roku 1996,
- K otázkam ďalšieho vývoja českého poisťovníctva,
- Hodnotenie vývoja životného a dôchodkového poistenia v období 1994 až 1995 a predpoklady jeho ďalšieho rozvoja,
- Problematika sociálneho zabezpečenia v Českej republike v 90. rokoch a úloha komerčných poisťovní,
- Úloha zamestnávateľa pri rozvoji privat-

neho dôchodkového poistenia v krajinách Európskej únie,

6. Diskusný panel: Podmienky pre rozvoj životného a dôchodkového poistenia v Českej republike z pohľadu komerčných poisťovní.

Obidva bloky seminára boli určené odborníkom z poisťovní, vedeckým pracovníkom z oblasti priemyslu, podnikateľom, vysokoškolským pedagógom, novinárom i ďalším záujemcom o problematiku poistenia a poisťovníctva.

Druhá časť seminára sa venovala Problematike poistenia priemyslu a podnikateľov v Českej republike a prednášatelia vystúpili k nasledovným tematickým okruhom:

- Úvod do problematiky,
- Hodnotenie vývoja v oblasti poistenia priemyslu a podnikateľov v Českej republike v 90. rokoch a predpoklady jeho ďalšieho vývoja,
- Výsledky prieskumu poistení priemyselných a podnikateľských rizík v Českej republike,
- Poistenie a financovanie vývozu,
- Diskusný panel: Potreby priemyslu a podnikateľov verzus ponuka služieb komerčných poisťovní.

Odborné poznatky a skúsenosti z oblasti poistenia a poisťovníctva, ktoré boli prezentované na tohtoročnom brnianskom FIBEXE nesporne obohatia i pedagogickú a výskumnú prácu na Ekonomickej univerzite v Bratislave, najmä na Národohospodárskej fakulte, Katedre peňažníctva, ktorej pracovníci sa spomínaného seminára aktívne zúčastnili.

**Ing. Barbora Drugdová, CSc.
Ekonomická univerzita
Bratislava**

NEMECKÁ SPOLKOVÁ REPUBLIKA

HISTÓRIA A SÚČASNOSŤ NEMECKEJ MENY

Štátne zriadenie

Každá zo 16 spolkových krajín (Länder) je zastúpená v 68-člennej Hornej snemovni parlamentu – Spolkovej rade (Bundesrat) tromi, štyrmi alebo šiestimi členmi krajinkej vlády (podľa počtu obyvateľov), ktorí sú menovaní na určitý čas. Spolkový snem (Bundestag) – Dolná snemovňa parlamentu – má 662 členov volených na štyri roky vo volebných obvodoch (po jednom poslancovi) väčšinovým pomerom hlasov a krajinské listiny politických strán podľa pomerného zastúpenia. Výkonnú moc má v rukách spolková vláda na čele so spolkovým kancelárom, ktorého volí Spolkový snem. Prezidenta volí na päťročné obdobie Spolková rada a rovnaký počet zástupcov jednotlivých spolkových krajín. Každá spolková krajina má svoj vlastný parlament a vládu.

Prírodné podmienky

Severonemeckú nížinu, oblasť úrodnej pôdy a piesočnatých vresovísk, odvodňujú Labe, Vesera a Odra. Na západe prechádza do Hornorýnskej nížiny, kde sa nachádza Porúrie s uhoľnou panvou. V tejto oblasti žije vyše pätiny obyvateľov Nemecka. Od východu na západ sa ťahá pás plošín vytvorených z kryštalickej horniny. Zahŕňa vrchoviny Hunsrück a Eifel v Porýni, vysočiny Taunus a Weterwald v Hessensku a zasahuje do masívov Harz a Erz v Durínsku. Tieto centrálné plošiny pretína hlboké údolie rieky Rýn. V južnom Nemecku oddeľuje Schwarzwald (Čierny les) údolie Rýna od úrodných dolín a príkrých svahov Švábska. Bavorské Alpy s vrchom Zugspitze (2963 m) tvoria hranicu s Rakúskom. Dôležité rieky sú Rýn 1320 km, Labe 1165 km, Dunaj 2850 km. Podnebie je mierne a klimaticky rozmanité – na pobrežnej nížine na severe je celkove mierne, Bavorské Alpy na juhu majú studené letá a chladné zimy. Vo východnej časti krajiny sa striedajú teplé letá s chladnými zimami.

Hospodárstvo

Nemecko je tretou priemyselnou veľmocou na svete (po USA a Japonsku). Rozmach krajiny po 2. svetovej vojne sa označuje za nemecký hospodársky zázrak. K hlavným

priemyselným odvetviam patrí strojársky, elektrotechnický, chemický, textilný a potravinársky priemysel a výroba dopravných prostriedkov. Ťažký priemysel a strojárstvo sú sústredené v Porúri, chemický priemysel v mestách na Rýne a výroba motorových vozidiel vo veľkých provinčných centrách.

Od 80. rokov 20. stor. nastal nebyvalý roz-

diely rozdeľovali Nemecko celé storočia. V staroveku bolo Nemecko osídlené na juhu keltskými a na severe germánskymi kmeňmi. Porýnie a Podunajsko sa stali hraničnými oblasťami Rímskej ríše (provincia Germánia). Od konca 2. stor. prenikali na územie impéria nové germánske kmene (Alemáni) a od 5. stor. vytvárali na území Nemecka kmeňové

vojvodstvá (Sasko, Durýnsko, Bavorsko, Alemania). V polovici 8. stor. boli podmanené Franskou ríšou. Po rozdelení Franskej ríše v r. 843 sa stalo Nemecko súčasťou Východofranskej ríše. Na prelome 9. a 10. stor. zanikla centrálna moc a Východofranská ríša sa rozpadla na jednotlivé vojvodstvá. Súčasne sa začala aj snaha o opätovné zjednotenie, pričom sa jadrom ríše stalo Sasko. Centralizačné snahy boli v druhej polovici 10. stor.

sprevádzané aj územnou expanziou na západ (Lotrínsko), na sever a východ (až k Baltickému moru) a hlavne na juh (Taliansko). R. 962 bol nemecký kráľ Otto I. korunovaný v Ríme za cisára Rímskej ríše (neskôr Svätá ríša rímska). Od 11. stor. dochádzalo k postupnému úpadku centrálnej moci a dezint-

Nemecko je prímorský štát v strednej Európe pri pobreží Baltického a Severného mora s rozlohou 357 000 km² (61. miesto na svete), s počtom obyvateľov 80 942 000 (12. miesto), hlavné mesto Berlín. Delí sa na 16 spolkových krajín: Baden-Württemberg, Bayern, Bremen, Niedersachsen, Hamburg, Hessen, Rheinland-Pfalz, Saarland, Nordrhein-Westfalen, Schleswig-Holstein, Berlin, Brandenburg, Thüringen, Mecklenburg-Vorpommern, Sachsen, Sachsen-Anhalt. Nemecko je členom OSN, EÚ, NATO, G-7, OECD. Úradným jazykom je nemčina. Náboženstvá: protestantské (41 %), rímskokatolícke (36 %).

voj priemyslu uplatňujúceho vyspelú technológiu. Okrem čierneho a hnedého uhlia a pomere malých ložísk železnej rudy, bauxitu, medenej rudy a soli má Nemecko pomerne málo prírodných zdrojov a krajina je závislá od dovozu surovín. Od opätovného zjednotenia r. 1990 sa nedostatok pracovných síl v západnej časti rieši migráciou obyvateľov z východnej časti. V oblasti služieb pracuje takmer dvakrát toľko ľudí ako vo výrobných odvetviach. Významným zdrojom devíz je bankovníctvo a finančníctvo. Frankfurt patrí k popredným svetovým finančným a obchodným centrámi. K hlavným produktom nemeckého poľnohospodárstva patrí chmeľ (na výrobu piva), hrozno (na výrobu vína), cukrová repa, pšenica, jačmeň, mliečne výrobky. Lesy pokrývajú takmer 30 % Nemecka a zásobujú prosperujúci drevársky priemysel.

Menové informácie

Menová jednotka: 1 marka (Deutsche Mark) = 100 fenigov (Pfennig). ISO kód DEM. Adresa emisej banky: Deutsche Bundesbank, Wilhelm-Epstein-Strasse 14, D-60006 Frankfurt 50, Bundesrepublik Deutschland.

História štátu

Až do druhej polovice 19. stor. bolo Nemecko skôr geografický pojem ako štátny útvar. Sociálne, politické, náboženské roz-

Rim – cisárstvo, Constanš (337–350), strieborná siliqua, mincovňa TREVIR, avers, revers

Kolin, Otto III. (983–1002), denár, revers

tegrácii ríše na jednotlivé štátne útvary iba formálne podriadené nemeckému panovníkovi. Vláda Karola IV. (1346–1378) na istý čas konsolidovala územné a mocenské pomery v Nemecku. V 16. stor. územie Nemecka zasiahli náboženské vojny, počas Tridsaťročnej vojny (1618–1648) sa stalo Nemecko miestom stretu záujmov Francúzska a Habsburgovcov, ktorí od r. 1438 boli

Svábsky Hall, 13. stor.,
halier, revers

Oettingen, Wolfgang
a Joachim (1477–1520),
batzen 1520, averz.

Lüneburg,
Wilhelm Lev
(1196–1213),
brakteát.

Sasko Meissen, Ernestín-
ska línia, Friedrich III.
Georg, Johan (1500
až 1507), mincovňa
Annaberg, Schre-
ckenberský groš, tzv.
anjelský groš, averz

Núdzové
obeživo
počas hos-
podárskej
krízy v 20.
rokoch nášho storočia z porcelánu
rôznej farby z manufaktúry v Meisse-
ne, 50 pfenig pre mesto Meissen,
20 pfenig pre mesto Waldenburg,
10 marka so zlatým okrajom
pre Sasko.

Braunschweig-Wolfenbüttel,
Heinrich mladší, toliar 1556,
averz, revers

nemeckými panovníkmi. Po Vestfálskom mieri (1648) bolo Nemecko konfederáciou viac ako 300 samostatných malých štátnych útvarov. Od druhej polovice 17. stor. začal mocenský nástup Brandenburského kurfürsta, ktorý sa v r. 1701 vyhlásil za pruského kráľa (získal územia Pomoranska, Prúška, Sliezka). Do poslednej fázy vývoja vstúpila Svätá ríša rímska národa nemeckého (názov od r. 1519) počas napoleónskych vojen, keď časť nemeckého územia anektoval Napoleon, asi 200 menších štátnych útvarov bolo zrušených a ríša bola zlikvidovaná v r. 1806. Boje o dominanciu v Nemeckom spolku (bol vytvorený v r. 1815) medzi jeho najsilnejšími účastníkmi Rakúskom a Pruskom vyvrcholili porážkou Rakúska vo vojne r. 1866. Zjednocovací proces bol završený prusko-francúzskej vojnou r. 1870 (zisk Alsaska a Lotrinska). Po porážke Francúzska r. 1871 bolo vyhlásené Nemecké cisárstvo – kancelár Bismarck. Expanzívna a neobrátaná politika vohňala Nemecko do 1. svetovej vojny, po jej skončení bolo redukované územie Nemecka (strata Alsaska, Lotrinska, časti Sliezka). V r. 1918 bola vyhlásená Weimarská republika (podľa prijatej ústavy). Po nástupe nacizmu v r. 1933 začalo Nemecko s postupnou územnou expanziou (pripojenie Rakúska, pripojenie Sudet, vytvorenie Protektorátu Čechy a Morava) a v r. 1939 rozpútalo 2. svetovú vojnu. Po jej skončení bolo nemecké územie rozdelené na štyri okupačné zóny, západná hranica bola vytýčená tak ako v r. 1937, východná hranica bola posunutá na rieky Odru a Nisu (kompenzácia pre Poľsko za územia anektované ZSSR). Vznikom studenej vojny sa hranica medzi sovietskou a ostatnými okupačnými zónami stala hranicou medzi dvoma nemeckými štátmi. V r. 1949 začali Spojenci v západnej časti Nemecka s reštauráciou parlamentného

režimu, vo východnej časti vznikla NDR. V r. 1989 došlo v NDR k revolte a pádu komunistického režimu a Berlínskeho múru, symbolu rozdelenia Nemecka. O rok neskôr sa Nemecko opäť zjednotilo.

História meny

Začiatky nemeckého mincovníctva spadajú do konca 3. stor. pred n. l. Miestne keltské kmene napodobňovali antické vzory, najmä zlaté statéry, a zároveň razili aj ich menšie diely so širokou škálou figurálnych a zvieracích motívov. Pod vplyvom podunajských Keltov a Rimanov v 1. stor. pred n. l. sa začína s razbou malých strieborných mincí. Okrem toho sa najmä v Bavorsku razili zvláštne miskovitité zlaté mince, tzv. dúhovky. Ovládnutie ľavého brehu Rýna Rimanmi v polovici 1. stor. pred n. l. a vytvorenie silnej opevnenej hranice (Limes Romanus) výrazne ovplyvnilo na viac storočí aj peňažný obeh. Žold legiárov bol vyplácaný v rímskych minciach, ktoré sa dostávali do obehu aj na územiach ovládaných Germánmi. Spočiatku tieto razby pochádzali z Ríma, ale po vytvorení Galského cisárstva sa razili mince – najmä antoniniány (dvojdennáre) vo veľkých množstvách aj v mincovniach v Kolíne a Trevíre. V 5. stor., keď sa Trevír stal jedným z cisárskych rezidencií, význam mincovne veľmi vzrástol a bola jednou z najproduktívnejších v celej ríši. Po páde západnej polovice Rímskej ríše pod náporom barbarov okolo r. 430 sa činnosť trevírskej mincovne skončila a koncom 5. storočia sa na nemeckom území mince na určitý čas úplne prestali používať. Neskôr, keď sa Nemecko stalo súčasťou Franskej ríše, obiehali tu merovejské a karolínske mince. Karolínske mincovne pracovali koncom 8. a začiatkom 9. stor. v Cáchach, Bonne, Kolíne, Mohuči, Wormse, Frankfurte, Trevíri a Regensburgu. V obehu bolo pomerne málo

mincí, pričom sa razili výlučne strieborné denáre. Karolínsky mincový systém prežil až do začiatku 12. stor. a rozšíril sa aj do susedných krajín. Koncom 10. stor. miestni svetskí a cirkevní panovníci postupne prevzali mincovanie od cisára do svojich rúk. Prvým nemeckým veľkovojvodom, ktorý začal vydávať vlastné mince bol Arnulf Bavorský (911–914 a 919–937) v mincovniach v Regensburgu a Salzburgu, prvým takýmto biskupom bol Ulrich z Augsburgu (923–973). Mincové práva získali aj nižší feudáli a mestá. Niekedy v jednom meste fungovali súčasne cisárska a miestna mincovňa. Cisári Otto I. Veľký (936–973), Otto II. (973–983) a Otto III. (983–1002) otvorili nové mincovne v Dortmunde, Quedlinburgu a v Hildesheime, čím sa výrazne zvýšil počet mincí razených v cisárskych mincovniach. Najvýraznejšie a najpočetnejšie razby boli tzv. otto-adelheidské fenigy z mincovne Goslar, razené v r. 991–1040. S ďalším rozšírením mincovných práv v polovici 11. stor. dochádza aj k výraznému zníženiu obsahu striebra vo fenigoch. V Dolnom Sasku a Bavorsku boli mince už také tenké, že obraz vyrazený na jednej strane mince bol prerazený motívom z druhej strany. To viedlo k významnej zmene vzhľadu fenigov – minca sa zmenila na väčšiu, extrémne tenkú a krehkú plátok striebra s jediným zrkadlovým obráteným motívom na oboch stranách mince. Veľký priemer a malá hrúbka týchto tzv. brakteátov umožňovala prejsť k prepracovanejším a detailnejším motívom. V niektorých oblastiach sa popri brakteátoch razili aj dvojstranné fenigy. Najdôležitejšou mincou v tomto období boli fenigy kolínskych arcibiskupov. Začiatkom 13. stor. obiehala v Nemecku veľa anglických mincí (penny) – čo viedlo k ich napodobňovaniu hlavne v Lippe. V južnom Nemecku začali v Svätskom Halle raziť vo veľkých množstvách drobnú polfenigovú mincu, tzv. halier. V 14. stor. sa objavujú nové typy mincí. Najprv to boli veľké, strieborné groše s hodnotou 12 fenigov, ktorých vzorom sa stal francúzsky tourský groš. Neskôr sa v rýnskych mincovniach razili ľahšie, tzv. biele groše (albus) s vyobrazením sv. Petra. Na severovýchode získali dominantné postavenie saské a meissenské groše. Na severe bol bežnou grošovou mincou witten (= 4 fenigy). V 14. stor. sa zaviedli razby prvých zlatých mincí v Nemecku, keď cisár Ľudovít Bavor (1314–1347) razil kópie francúzskych écu. Od polovice 14. stor. sa začali v Porýnsku vydávať napodobneniny florentských florinov, ktoré od 60. rokov 14. stor. vystriedala razba typických neskorostredovekých rýnskych zlatých v hodnote 20 bielych grošov. Na severe krajiny bolo mesto Lübeck jediným významnejším vydavateľom zlatých mincí, ktoré hrali dôležitú úlohu v baltskom obchode hanzových miest. Významné nové objavy ložísk striebra v Tírolsku a Sasku v polovici 15. stor. umožnili rozšírenie nových typov mincí. Na základe talianskeho testone sa začali r. 1473 vydávať podobné mince nazývané dicken alebo pfunder, ktoré sa rovnali 12 grajciarom alebo treti-

ETAPY A CESTY K EURÓPSKEJ MENOVEJ ÚNII

PERSPEKTÍVY PRE MENOVÚ POLITIKU SR

Prof. Ing. Irena Hlavatá, CSc.
Ekonomická univerzita Bratislava

Vývoj európskej menovej únie má už za sebou viaceré etapy a kľukaté cesty, ktorými prešiel. Vo vývoji sa charakterizujú tri základné etapy, resp. fázy. Tieto fázy však majú už svoju „históriu budúcnosti“, ktorá bola napísaná v Maastrichte v decembri 1991.

Európska menová únia sa však vyvíjala z myšlienok, ktoré vznikali už dávnejšie v súvislostiach s plánmi na zjednotenie Európy. Cesta k vytvoreniu menovej únie viedla pravdepodobne už od prvého plánu francúzskeho ministra zahraničných vecí A. Brianda, ktorý bol predložený na zhromaždení Spoločnosti národov v Ženeve v roku 1929. Hoci v ňom nešlo o víziu menovej únie, ale o budovanie federálneho zväzku v Európe. Z dnešného pohľadu sme však presvedčení, že federálna Európa bez riešenia menových otázok – a to aj v podobe menovej únie – je nemysliteľná.

Myšlienky o federálnom európskom zväzku mali v roku 1929 predovšetkým bezpečnostnú motiváciu. Francúzsko ako víťazná mocnosť „Versaillskej zmluvy o zabezpečení vznikajúcich hraníc“ malo záujem o európsku bezpečnosť a mier v tejto oblasti. Projekt síce stroskotal na rozpornosti názorov rokujúcich partnerov, ale neodumrel.

Myšlienky o zjednotení Európy sa stali opäť aktuálnymi v rokoch 1944–1948. Presadzovali ich najmä talianski „federalisti“. V decembri 1946 bola v Paríži založená Európska únia federalistov s programovým dokumentom „Hertensteinská deklarácia“. Hlavným princípom tejto deklarácie bolo vytváranie nadštátnych inštitúcií v Európe. Hertensteinská deklarácia predpokladala európsku vládu, ktorá mala riadiť len spoločné európske záležitosti, mala byť arbitrom medzi národnými orgánmi, ktoré mali ostať naďalej kompetentnými riešiť národné otázky. Predpokladaná európska vláda mala dbať na to, aby žiaden z členov nezískal mocenskú nadvládu nad ostatnými členmi. (Narážalo to na reakciu vznikajúceho Beneluxu – únie medzi Belgickom, Holandskom a Luxemburskom, ktorá nadobudla platnosť v roku 1948. Medzi týmito štátmi bola vytvorená colná únia už v roku 1960.)

Na ceste k menovej únii sa zvykne v literatúre urobiť zastávka aj pri vystúpení Winstona Churchilla, ktorý v roku 1946 vyzval (na univerzite v Zürichu) k utvoreniu „európskej rodiny národov“ podobajúcej sa OSN. Podľa Churchillových predstáv sa mala vytvoriť európska rada bez nadštátnych právomocí s národnou suverenitou. (Ale do Európskej rady nenavrhol zaradiť Veľkú Britániu, pretože ju považoval spolu s USA za obrancu zjednotenej Európy a ochrancu proti „východu“.)

Osobitné záujmy, resp. relatívne samostatné záujmy na zjednotení Európy mali aj aj Francúzi, aj Nemci, ale aj malé západoeurópske krajiny, ktoré sledovali najmä svoje ekonomické ciele. Išlo predovšetkým o snahu vytvoriť široký európsky trh s výhodami pre všetky zúčastnené štáty.

Zastávkou na ceste k európskej menovej únii bol aj bruselský summit Francúzska, Veľkej Británie a krajín Beneluxu, ktorý súvisel s vytvorením Západnej únie (ktorej účastníkmi boli uvedené štáty). Vytváral sa tak predpoklad spolupráce v hospodárskych, sociálnych a kultúrnych otázkach, avšak dôležité boli aj vojenské otázky, pretože sa predpokladala automatická pomoc v prípade ozbrojeného útoku v Európe.

V roku 1949 sa pod dohodu podpísalo 10 štátov (5 členov Západnej únie plus Dánsko, Nórsko, Švédsko, Taliansko a Írsko) a neskôr v roku 1950 aj Grécko, Turecko a Island, ďalej v roku 1951 aj Nemecká spolková republika, v roku 1956 Rakúsko, v roku 1961 Cyprus a v roku 1963 Švajčiarsko. Ale aj napriek tomuto všetkému sa zjednotenie západnej Európy nedosiahlo. Vykryštalizovali sa však dve zoskupenia – Európske hospodárske spoločenstvo (EHS) a Európske združenie voľného obchodu (EZVO).

V roku 1967 došlo k spojeniu troch zmlúv: Európskeho spoločenstva uhlia a ocele, Euroatomu (ktorý vznikol na základe Rimských dohôd z roku 1957 a bol podpísaný členskými krajinami EZVO) a EHS (zmluva o ustanovení Európskeho hospodárskeho spoločenstva – EHS) do jedného spoločenstva – Európskeho spoločenstva (ES), ktoré sa po ukončení ratifikačného procesu Maastrichtskej zmluvy premenilo na Európsku úniu (EÚ).

Po viacerých predchádzajúcich dohodách (predovšetkým o vzájomnom voľnom obchode, o vstupe Veľkej Británie a Írska do EHS v roku 1972) sa konala vo Viedni v roku 1977 už prvá konferencia šéfov vlád EZVO. Vznikol tak jednotný trh pre približne 300 miliónov ľudí. Boli odstránené colné bariéry, čo predstavovalo veľké pozitívum prispievajúce k realizácii európskeho zjednocovania.

S odbúraním colných bariér a ďalších obmedzení voľného obchodu však vstúpili do popredia iné obchodné prekážky, a to najmä technické a kvantitatívne normy týkajúce sa tovarových obchodov. Na ich odstránenie bolo potrebné rozšíriť existujúcu spoluprácu medzi európskymi krajinami o ďalšie oblasti. Išlo najmä o vytvorenie predpokladov na:

- podnecovanie stabilného ekonomického rastu,
- boj proti nezamestnanosti a inflácii,

- zabezpečovanie menovej stability,
- vypracovávanie harmonizovaných právnych noriem (v oblastiach spoločného ekonomického záujmu),
- rozvoj v oblasti dopravy,
- výskum a vývoj,
- ochranu životného prostredia atď.

Jasnejšie kontúry menovej únie

Závažným aktom na ceste k vytvoreniu menovej únie v Európe bolo vydanie „Delorovej správy“ v roku 1989, ktorá obsahovala podnety na vytvorenie európskej menovej únie. Ale už v roku 1991 (10. a 11. decembra) sa najvyšší predstavitelia štátov Európskeho spoločenstva na svojom stretnutí v Maastrichte dohodli na spoločnej stratégii, ako pristupovať k menovej únii. Táto stratégia bola schválená podpísaním zmluvy z Maastrichtu, v ktorej sa už konkretizujú etapy a cesty k Európskej menovej únii. Podľa Maastrichtskej dohody sa ráta s tromi etapami Európskej menovej únie.

Prvá etapa sa ráta od 1. júla 1990, keď bola zrušená kontrola výmeny. Do tejto etapy sa ráta aj koniec colných bariér od 1. januára 1993, čo prispieva k zavádzaniu národných programov približovania sa. Prvý krok tejto etapy, ktorý začal v roku 1990, keď bolo zrušené posledné obmedzenie pre pohyb kapitálu medzi krajinami Európskeho spoločenstva, bol veľmi významný hlavne pre Francúzsko a Taliansko, ktoré pred týmto krokom ešte uplatňovali určité opatrenia na kontrolu pohybu kapitálu.

Do prvej etapy sa zaraďuje aj upevnenie menovej spolupráce medzi centrálnymi bankami, v ktorej sa začali rokovania vedúce k odsúhlaseniu spoločnej stratégie v decembri 1991, obsiahnuté v Maastrichtskej dohode. V tejto dohode bolo odsúhlasené založenie Európskej emisnej banky (European Central Bank), ktorá by mala začať v plnej miere vykonávať svoju funkciu najneskôr v roku 1999.

Tento proces bol opäť rozdelený do niekoľkých etáp. Prvá etapa sa skončila už v roku 1993, keď od 1. novembra vstúpila do platnosti Maastrichtská zmluva o Európskej politickej, hospodárskej a menovej únii (čím sa zároveň Európske spoločenstvo premenilo na Európsku úniu).

Druhá etapa na ceste k Európskej menovej únii sa začína 1. januárom 1994. Od tohto dátumu sa ráta s vytvorením a začatím činnosti Európskeho menového inštitútu (European Monetary Institute – EMI). Ide o inštitúciu, ktorá by mala fungovať len v obmedzenom období. Rátalo sa s tým, že EMI sa stane predchodcom Európskej emisnej banky. Právomoci tejto európskej menovej inštitúcie sú však obmedzené. Jej činnosť sa má zameriavať na upevnenie koordinácie v menovej politike medzi jednotlivými národnými emisnými bankami.

Predpokladá sa, že už v roku 1996 viac ako polovica členov EÚ splní požadované podmienky (konvergenčné kritériá) a môže začať fungovať Európska menová únia. (Presný dátum určuje Rada šéfov vlád.) Tým by mal Európsky menový inštitút pripraviť prechod do tretej fázy, ktorá sa predpokladá podľa Maastrichtskej dohody od roku 1997, ale najneskôr od roku 1999.

Tretia fáza by mala rešpektovať všetky dohodnuté kritériá vzájomného približovania sa krajin EÚ vrátane spoločnej meny. Rátalo sa s tým, že od 1. júla 1995 sa vytvorí Európska emisná (centrálna) banka (ECB), ktorá nahradí Európsky menový inštitút a spolu s národnými emisnými bankami vytvorí Európsky systém centrálnych bánk (ESCB). Tretia etapa bude mať dve fázy, a to fázu, v ktorej sa neodvolateľne stanovia pari-

ty mien (1. január 1999) a fázu, v ktorej sa zavedie spoločná jednotná európska mena.

Kritériá pre vstup do EMÚ

Podmienkou transformácie do záverečnej fázy európskej menovej únie je splnenie určitých kritérií stanovených pre nasledujúce oblasti:

- cenovú oblasť,
- oblasť štátneho rozpočtu,
- oblasť úrokových sadzieb,
- oblasť menového kurzu.

Tieto kritériá sú charakterizované ako **konvergenčné kritériá**, na základe ktorých možno stanoviť, ktoré krajiny sú spôsobilé dostať sa do menovej únie. Konvergenčné kritériá sa členia na:

1. menové kritériá, ktoré sa týkajú priamo menovej politiky, a to posudzovania:

- inflácie, ktorá nesmie presiahnuť 1,5 % priemernej výšky inflácie v troch krajinách, v ktorých je inflácia najnižšia,
- úrokových sadzieb, ktoré nesmú dlhodobo prekročiť 2 % priemerných nominálnych úrokových sadzieb v období jedného roka pred dosiahnutím poslednej etapy menovej únie, ktoré sú dosahované v troch členských krajinách EÚ s najnižšou mierou inflácie,
- devízového (menového) kurzu, ktorý sa musí udržať najmenej počas dvoch rokov bez závažnejšieho napätia v devízovej oblasti a ani devalvácia nesmie prekročiť tolerovanú hranicu $\pm 2,25\%$;

2. rozpočtové kritériá, ktoré sa týkajú:

- rozpočtového deficitu, ktorý nesmie prekročiť 3 % hrubého domáceho produktu (GDP),
- verejného dlhu (resp. štátneho či vládneho dlhu), ktorý nesmie prekročiť 60 % GDP.

Podstatný vplyv na formulovanie konvergenčných kritérií mala predovšetkým nemecká centrálna banka, ktorá z opodstatnenej nedôveryčivosti uložila členským krajinám takéto prísne pravidlá hry. Krajina, ktorá sa chce dostať do EÚ, sa musí zamyslieť nad európskou „menovou mocou“ a zreteľným a jasným spôsobom preukázať, že ovláda vo svojej krajine predovšetkým infláciu a verejné výdavky.

Z Maastrichtu teda vyšlo 5 číselných kritérií, podľa ktorých možno posudzovať kvalitu dobrého riadenia hospodárskej (hlavne menovej a rozpočtovej) politiky v krajinách EÚ, ako aj v tých krajinách, ktoré majú ambície dostať sa do nej. Ide teda o číselné kritériá, ktoré sa týkajú:

- výšky inflácie,
- úrokových sadzieb,
- devízového kurzu,
- rozsahu deficitu štátneho rozpočtu,
- dlhu verejného sektora.

Tieto kritériá bude musieť splniť aj Slovenská republika, aby mala šance dostať sa do EÚ. Či budú tieto kritériá pre SR mierne, náročné alebo až neprekonateľné, bude závisieť od mnohých faktorov, ale je v moci hospodárskej politiky v SR usmeriť základné z nich žiaducim spôsobom.

Stabilná mena aj európskym cieľom

Základnou prioritou v štátoch Európskej únie je stabilná mena. (Stabilná mena je rešpektovaná dôsledne aj v menovej politike NBS a je základným cieľom tejto politiky.) V Zmluve o Európskej únii je zakotvená taktiež požiadavka, aby budúca

európska menová jednotka (bez ohľadu na to, ako sa bude volať) bola stabilnou menou. Menový cieľ stabilnej meny predpokladá stabilitu cenovej hladiny. Preto sledovanie cenovej hladiny má prioritné postavenie a dynamika tejto hladiny sa radí do kritérií regulovania ponuky peňazí a dynamiky emisie.

Dôležitým predpokladom dobrej hospodárskej politiky členských štátov EÚ je jej dôkladná koordinácia, tak aby národné rozpočty nemali vysoké deficity. Ráta sa s tým, že Európska centrálna banka musí zodpovedať za menovú politiku členských štátov, čo však vyžaduje, aby bola nezávislou inštitúciou.

Len tie členské krajiny EÚ, ktoré budú preukázateľne vykazovať stabilnú ekonomickú situáciu a spĺňať konvergenčné kritériá sa môžu zúčastniť poslednej fázy ekonomickej a menovej integrácie, ktorá spočíva vo fixovaní menového kurzu národnej meny a v jej transformácii na európsku menovú jednotku.

Koordinácia a kontrola hospodárskej politiky

Členské krajiny EÚ budú musieť koordinovať hospodársku politiku. Táto koordinácia by sa mala rozvíjať v tom zmysle, že sa budú podieľať na dosahovaní cieľov stanovených v dohode o hospodárskej a menovej únii. Do tohto systému je však zabudovaný aj systém kontroly, ktorý sa realizuje multilaterálnym pozorovaním krajín, okrem vyhodnocovania hospodárskej politiky jednotlivých členských krajín EÚ.

Hospodárska politika štátov EÚ však bude koordinovaná aj tak, že bude vychádzať z vopred prekonzultovaných návrhov s predsedami vlád štátov EÚ. Ak by sa členské krajiny odklonili od schválených zásad hospodárskej politiky, vypracovali by sa odporúčania na nápravu a „trestom“ by bolo publikovanie správy o nedodržaní schválených zásad.

Celý **mechanizmus koordinácie a kontroly hospodárskej politiky v rámci EÚ sa odvíja od prioritného cieľa – stability meny**. Stabilita meny však závisí vo veľkej miere od dobrého stavu verejných financií. Považuje sa za takmer preukázané, že vysoké deficity verejného sektora podporujú infláciu a sú tak nežiaducim prvkom koordinácie menovej politiky.

Dôležitosť vplyvu verejných financií na stabilnú menu sa prispôsobuje aj mechanizmus koordinácie a kontroly v rámci EÚ. Rozlišujú sa **tri smery v mechanizme koordinácie a kontroly**:

1. koordinácia štátnych rozpočtov,
2. koordinácia menovej zásoby v európskej mene (doposiaľ ECU, v budúcnosti EURO),
3. koordinácia a zjednocovanie predpisov vo finančnom a bankovom sektore.

Koordinácia štátnych rozpočtov sa považuje za veľmi dôležitý nástroj koordinácie v jej mechanizme. Táto koordinácia vyplýva z maastrichtskej Zmluvy o ekonomickej a menovej únii z decembra 1991 (pozri rozpočtové konvergenčné kritériá). Avšak v súvislosti s koordináciou štátnych rozpočtov sa predpokladá, že:

- a) Európska centrálna banka nebude financovať národné deficity,
- b) vláda členskej krajiny EÚ nesmie využívať akékoľvek formy privilegovania dostať sa na peňažný trh,
- c) členské štáty a EÚ nebudú zodpovedné za dlhy inej členskej krajiny menovej únie,
- d) v nadväznosti na ratifikáciu dohôd z Maastrichtu sa žiada prerokovať zmeny v legislatíve.

V tomto smere je príkladom predovšetkým nemecká centrálna banka (Deutsche Bundesbank), ktorá trvá na prísnych kritériách voči vláde NSR a odmieta jej poskytovať úvery. Na druhej strane však vláda nebude povinná ukladať svoje finančné pro-

striedky na účty v centrálnej banke a Deutsche Bundesbank nebude využívať vládne fondy na „krátkodobé výpomoci“ na peňažnom trhu.

V koordinačnom mechanizme únie možno nájsť širokú škálu opatrení na stupňovanie tlaku na členské krajiny, aby dodržiavali odsúhlasenú rozpočtovú politiku. Odporúčania Výboru EÚ členskej krajine nie sú záväzné. Ak by sa však nerealizovali, vzniknuté nedostatky sa budú môcť publikovať. Takýto prísny zásah by však chceli pripustiť málokterá krajina EÚ.

Ak by niektorá členská krajina EÚ uskutočňovala odchylnú fiškálnu politiku alebo ak by v takejto politike pokračovala po jej kritike, Výbor môže realizovať ďalšie prísnejšie opatrenia:

- môže požiadať členskú krajinu o publikovanie dodatočných informácií, ktoré vopred špecifikuje (napríklad pred emisiou obligácií a cenných papierov), čo môže spôsobiť ťažkosti pri vypožičívaní si prostriedkov,
- môže prizvať Európsku investičnú banku na posudzovanie politiky, ktorú členská krajina uplatňuje pri čerpaní zdrojov; existuje tiež možnosť regulovania ich čerpania,
- môže požiadať členskú krajinu o realizáciu depozitov v dohodnutej výške v EÚ po dobu trvania napríklad vysokého deficitu. Toto depozitum sa odvolá až vtedy, keď Výbor spoločenstva usúdi, že sa deficit primerane znížil. Môžu to byť však aj ďalšie opatrenia.

Kontrola menovej zásoby je súčasťou mechanizmu koordinácie hospodárskej politiky v EÚ. Pripravený projekt kontroly menovej zásoby sa vzťahoval na kontrolu zásoby v ECU. Túto kontrolu by mala v poslednej fáze ekonomickej a menovej únie vykonávať Európska centrálna banka, ktorá by mala zodpovedať za stabilitu jednotnej európskej meny. Samozrejme, že by táto zodpovednosť nebola izolovaná, ale zosúladovaná s fiškálnou politikou v rámci koordinácie štátnych rozpočtov.

Hlavnou úlohou však zostáva zabezpečovanie cenovej stability celým Európskym systémom centrálnych bánk (ESCB), ktorý sa vytvorí z Európskej centrálnej banky a emisných bánk jednotlivých členských krajín EÚ.

Európsky systém centrálnych bánk by mal v rámci svojho hlavného cieľa súčasne podporovať celkovú hospodársku politiku EÚ. Nezávislosť ECB, ktorá je garantovaná v maastrichtskom protokole vo viacerých aspektoch, je zvýraznená tým, že žiadna členská krajina alebo inštitúcia EÚ nemôže ukladať ECB, ale ani jednotlivým emisným bankám akékoľvek nariadenia a nemôže ovplyvňovať ich rozhodovanie.

Vrcholné riadiace postavenie bude mať ESCB. Európsky systém centrálnych bánk má veľmi dôležité postavenie v celom riadiacom systéme EÚ. Oblasť jeho pôsobenia však treba presnejšie vymedziť. Pôsobenie ESCB by sa malo týkať hlavne týchto riadiacich činností:

- definovania a uplatňovania menovej politiky EÚ, a to vrátane
  - a) transakcií v cudzích menách,
  - b) stanovovania pravidiel pre politiku menového kurzu európskej meny (prípadne mien členských štátov EÚ) k menám nečlenských krajín EÚ, a to hlavne k americkému doláru a japonskému jenu, pretože tieto meny môžu ovplyvňovať stabilitu európskej meny,
  - c) formovania menovej politiky spoločne s Výborom spoločenstva (v nadväznosti na prioritu udržiavania cenovej stability).
- riadenia devízových rezerv,
- zabezpečovania hladkého platobného styku,
- emitovania bankoviek a razenia mincí.

Koordinácia a zjednocovanie predpisov vo finančnom a bankovom sektore je dôležitou oblasťou koordinácie hospodárskej politiky v rámci EÚ. Táto činnosť je veľmi dôležitá pre

riadenie tak menovej, ako aj rozpočtovej politiky v rámci EÚ. Väčšia časť tejto práce nie je ukončená, ale v niektorých oblastiach ani nie je začatá; a to hlavne v štátoch, ktoré sa do EÚ ešte len chystajú, napr. v asociovaných štátoch SVE.

Už Rímska zmluva o založení EHS položila po formálnej stránke základy fungovania spoločného trhu na princípe voľného pohybu tovaru, služieb a kapitálu. Ale v oblasti koordinácie konkrétnych finančných služieb stanovila len veľmi okrajové princípy. Ide v podstate o:

- postupné odstraňovanie prekážok voľného pohybu kapitálu,
- koordinovanie devízovej politiky členských štátov voči nečlenským krajinám,
- liberalizovanie devízových obmedzení.

Tieto v podstate len veľmi rámcové ustanovenia Rímskej zmluvy sa až neskôr podrobnejšie rozviadli pre oblasť bankovníctva. Išlo o celý rad špecializovaných právnych noriem, ktoré sú nosnými normami upravujúcimi bankové aktivity na území krajín EÚ. Zásadný význam v tomto smere majú hlavne dve bankové direktívy.

Prvá banková direktíva z decembra 1977 sa týkala koordinácie zákonov, nariadení a správnych predpisov vzťahujúcich sa na zriaďovanie a vykonávanie obchodnej činnosti úverových inštitúcií. Táto banková direktíva vytvorila právny základ pre formovanie skutočného spoločného trhu v oblasti komerčného bankovníctva v rámci krajín ES. Podľa tejto direktívy sa predpokladá spoločné, resp. jednotné stanovenie pravidiel na vykonávanie činnosti úverových inštitúcií, ako aj spoločné postupy spolupráce medzi orgánmi bankového dohľadu v jednotlivých členských štátoch.

Prvá banková direktíva sa týkala hlavne zriaďovania a vykonávania obchodnej činnosti úverových inštitúcií. Úverovou inštitúciou sa pritom rozumie taká inštitúcia, ktorá prijíma vklady alebo iné splatné fondy od verejnosti a poskytuje úvery na vlastný účet. Ide teda vlastne o subjekty obchodných bánk. Direktíva sa totiž nevzťahuje na ústredné banky členských štátov, nevzťahuje sa ani na poštové záložné inštitúcie a na vybrané špecializované peňažné ústavy v jednotlivých krajinách.

Pred začatím svojej obchodnej činnosti musia podľa tejto direktívy úverové inštitúcie získať na základe žiadosti oprávnenie, čo sa však viaže na splnenie nasledujúcich podmienok:

- musia mať vlastné oddelené fondy,
- musia mať primerané minimum vlastných fondov,
- ich činnosť musí byť efektívne riadená aspoň dvoma osobami, ktoré majú dobrú povest a ktoré majú na vykonávanie takejto funkcie dostatočné skúsenosti.

Čo sa týka zakladania pobočiek úverových inštitúcií, ktoré majú svoje ústredie v inom členskom štáte, sú vystavené autorizácii podľa zákonov a postupov hostiteľskej krajiny. Zaradenie ich zahraničnej pobočky v danom štáte nesmie byť zamietnuté z toho dôvodu, že materská inštitúcia pobočky funguje na inom právnom základe, ako je ten, ktorý vyžaduje hostiteľská krajina. Zahraničné subjekty úverových inštitúcií si na území hostiteľskej krajiny môžu ponechať svoj pôvodný názov a svoje postupy kontroly. Musia však koordinovať ukazovatele platobnej schopnosti a likvidity s ustanoveniami platnými na území hostiteľskej krajiny. Pre zabezpečenie efektívneho dohľadu nad činnosťami týchto úverových inštitúcií budú príslušné orgány členských štátov úzko spolupracovať. Prvá banková direktíva sa však len veľmi okrajovo týka vzťahov s nečlenskými krajinami. Zmieňuje sa v podstate len o tom, že členské štáty nebudú vytvárať priaznivejšie podmienky pre fungovanie pobočiek z tretích krajín.

Táto direktíva však vymedzila povinnosť vzájomnej informovanosti medzi dohľadacími orgánmi o činnosti pobočiek

zahraničných bánk v rámci ES. Týkalo sa to hlavne direktív o dohľade nad úverovými inštitúciami. Direktíva stanovila základy dohľadu realizovaného na konsolidovanej báze z roku 1983. Za zmienku stojí taktiež direktíva o ročnej a konsolidovanej účtovnej závierke bánk a ostatných finančných inštitúcií z roku 1986, ktorej cieľom bolo harmonizovať formu a obsah ročných a konsolidovaných účtovných závierok všetkých finančných inštitúcií v rámci ES. Táto direktíva okrem iného obsahovala:

- požiadavky na zostavenie účtovnej závierky,
- štandardnú štruktúru bilancie (pričom aktíva a pasíva majú byť zostavené v poradí od najlikvidnejších položiek až po najmenej likvidné),
- horizontálnu a vertikálnu štruktúru výkazu ziskov a strát,
- špeciálne ustanovenia pre niektoré položky bilancie (napríklad pre hotovosti, pokladničné poukážky, úvery a pôžičky),
- špeciálne ustanovenia pre niektoré položky výkazu ziskov a strát (najmä nevyinkasované úroky, príjem z cenných papierov, čistý zisk alebo stratu z finančných operácií),
- pravidlá pre ocenenie aktív, cenných papierov v držbe úverovej inštitúcie, úverov, aktív a pasív v cudzej mene atď.,
- podrobné dispozície k účtovným výkazom,
- publikovanie ročnej závierky podľa národných zákonov.

Druhá banková direktíva súvisí s posunom integračného vývoja smerom od spoločného trhu (uzákoneného Rímskou zmluvou v roku 1957) k jednotne integrovanému trhu, ktorý sa opiera o dokonale voľný pohyb tovaru, služieb, osôb a kapitálu. Táto direktíva vstúpila do platnosti k 1. 1. 1993, keď sa v podstate začal formovať v bankovej sfére jednotný vnútorný trh. Posúva liberalizačný proces v oblasti bankových aktivít ďaleko za hranice prvej bankovej direktívy. Jej cieľom sa stáva odbúranie všetkých prekážok, ktoré by zabraňovali slobodnému podnikaniu bankových subjektov a voľnému poskytovaniu bankových služieb.

Druhá banková direktíva má význam predovšetkým v tom, že vytvára základ jednotného trhu v bankovníctve. Za základné treba považovať:

1. Harmonizáciu zákonov a postupov, ktoré upravujú vznik a činnosť bankových subjektov vo všetkých členských štátoch vrátane požadovanej výšky kapitálu na krytie úverového a trhového rizika, dodržiavania tzv. solvency ratio, ako aj dodržiavania formy a obsahu publikovaných ročných a konsolidovaných účtovných závierok a plnenia záväzkov voči požiadavkám bankového dohľadu.

Najvýznamnejším prínosom pre formovanie jednotného bankového trhu je najmä **zásada vzájomného uznávania bankových licencií**. Táto zásada umožňuje, aby bankový subjekt, ktorý získa oprávnenie na svoju činnosť v domovskom členskom štáte, mohol vykonávať svoje aktivity na celom území ES bez toho, aby bol povinný žiadať o ďalšie oprávnenie v inom štáte. Táto zásada sa však vzťahuje len na okruh určitých činností, presne vymedzených v osobitnom zozname, ktorý je neoddeliteľnou prílohou direktívy.

2. Zásadu kontroly domovským členským štátom. Podľa tohto princípu podliehajú príslušným dohľadacím orgánom v danom členskom štáte nielen inštitúcie, ktoré majú na jeho území ústredie, ale aj ich pobočky, ktoré pôsobia na území iných členských štátov. Príslušné orgány domovského štátu pritom majú právo požadovať, aby každá úverová inštitúcia mala k dispozícii potrebné správne a účtovné postupy a primerané mechanizmy vnútornej kontroly. Zostáva však vzájomné pôsobenie a spolupráca v oblasti dohľadu nad likviditou pobočiek úverových inštitúcií a úplná zodpovednosť za realizáciu menovej politiky v danom členskom štáte.

3. **Vzájomné uznávanie pravidiel a výsledkov kontroly národnými orgánmi bankového dohľadu.** Podľa tohto princípu sa požaduje aj určitá harmonizácia pravidiel týkajúcich sa tak vydávania oprávnení, ako aj základných štandardov bankového dohľadu. Čo sa týka vydávania oprávnení, kompetentné orgány neudelia oprávnenie v tom prípade, ak by bol počiatočný kapitál inštitúcie nižší ako 5 miliónov ECU. Osobitným úverovým inštitúciám však môžu príslušné orgány udeliť oprávnenie na činnosť s tým, že ich počiatočný kapitál môže byť nižší ako 5 miliónov ECU, ale nesmie klesnúť pod 1 milión ECU.

Druhá banková direktíva je pomere prísna v tom, že podľa nej nie je možné udeliť oprávnenie na obchodnú činnosť úverovej inštitúcií dovtedy, kým nebudú povoľovacie orgány informované o totožnosti držiteľov podielov (či už fyzických alebo právnických osôb), ktoré majú kvalifikované podiely a o výške týchto podielov.

Čo sa týka harmonizácie základných štandardov bankového dohľadu, druhá banková direktíva stanovuje:

- zásadu svedomitého dohľadu,
- povinnosť priebežne sledovať rozhodujúcich účastníarov,
- objem a pomer ich účasti v rôznych úverových inštitúciách.

Druhá banková direktíva podrobnejšie upravuje aj vzťahy členských štátov k nečlenským krajinám (čo v prvej bankovej direktíve absentovalo). Podľa nej musia príslušné orgány členských štátov informovať Komisiu o všetkých oprávneniach udelených priamej alebo nepriamej dcérskej spoločnosti materského podniku, ktorý sa riadi zákonmi tretej krajiny, o akejkolvek majetkovej účasti podniku z tretej krajiny získanej v úverovej inštitúcii spoločenstva, o všetkých fažkostiach, s ktorými sa stretávajú ich úverové inštitúcie pri vstupe na bankový trh tretej krajiny. V prípade nedodržania uvedených princípov obsahuje direktíva mechanizmy, ktorými je možné toto nedodržanie eliminovať.

Dôležitou súčasťou druhej bankovej direktívy je aj harmonizácia pravidiel na vykonávanie obchodnej činnosti úverových inštitúcií. Ide hlavne o:

- udržiavanie počiatočného kapitálu,
- formovanie príslušných orgánov zo strany každej právnickej alebo fyzickej osoby, ktorá uvažuje o kvalifikovanej účasti v úverovej inštitúcii,
- obmedzenie úverových inštitúcií investovať viac ak 15 % vlastných fondov do podniku, ktorý nie je úverovou ani finančnou inštitúciou, ale ani do podniku, ktorý vykonáva aktivity pridružené bankovníctvu,
- celková čiastka kvalifikovaných majetkových účastí úverovej inštitúcie do uvedených subjektov nesmie presahovať 60 % jej vlastných fondov. (Úverové inštitúcie, ktoré by nespĺňali tieto obmedzenia, majú k dispozícii 10 rokov na to, aby sa dostali s nimi do súladu).

Druhú bankovú direktívu cieľavedome dopĺňajú ešte dva príkazy. Ide o tzv. **Solvency ratio direktívu**, ktorá stanovuje minimálnu veľkosť vlastných fondov vo vzťahu k rizikovo váženým aktívam a podsúvahovým položkám. Podľa Solvency ratio sa rozčleňujú aktíva úverových inštitúcií do štyroch rizikových kategórií. Každéj kategórii je pritom pridelená váha rizika – 0, 20, 50, alebo 100 %. Nulovú váhu rizika majú napríklad také položky, ako sú hotovosti a úvery centrálnym vládam z krajín OECD. Stopercentná váha sa vzťahuje napríklad na nehypotekárne úvery súkromným klientom. Podobne sú stanovené aj pravidlá pre rizikom vážené podsúvahové položky. Podľa tejto direktívy by mala mať taktiež každá úverová inštitúcia od 1. 1. 1993 splnenú požiadavku 8-percentného pomeru vlastných fondov k rizikovo váženým aktívam a podsúvahovým položkám.

Za zmienku stojí aj direktíva z júna 1991 o **predchádzaní zneužitíu finančného systému za účelom prania peňazí**. Táto direktíva sa vzťahuje na úverové inštitúcie, finančné inštitúcie a poisťovacie spoločnosti, ako aj na odbory a podnikanie, v ktorých by mohlo potenciálne dochádzať k praniu špinavých peňazí. Stanovuje perspektívne opatrenia, ktoré by mohli prispieť k odhaľovaniu nezákonného pôvodu peňazí. Tieto preventívne opatrenia sa týkajú jednak identifikačnej povinnosti a jednak oznamovacej povinnosti. Na základe identifikačnej povinnosti sú banky a iné úverové inštitúcie povinné poznať totožnosť svojich klientov a viesť o nich záznamy ešte 5 rokov po zrušení ich účtov. Totožnosť klienta sú banky povinné zisťovať pri takých peňažných operáciách, ktorých čiastky prevyšujú 15 tisíc ECU. Oznamovacia povinnosť sa vzťahuje na všetky transakcie, a to bez obmedzenia peňažnej čiastky v takom prípade, ak vznikne banke podozrenie, že ide o pranie špinavých peňazí.

Pôsobnosť ESCB úzko súvisí aj s vytvorením jednotného trhu v oblasti finančných služieb. Aj v tejto oblasti ide o postupný proces, ktorý však napomáha tak Európska komisia, ako aj Výbor ministrov. Ide hlavne o vydávanie celej „série“ záväzných direktív a nezáväzných odporúčaní, ktoré sa týkajú finančného a bankového sektora.

Považujeme za užitočné zhrnúť aspoň tie direktívy a odporúčania, ktoré sú doposiaľ k dispozícii:

- Direktíva „Liberalizácia kapitálových operácií“, ktorá bola vydaná už v júni 1988, ale zavedená bola až od júna 1990. Táto direktíva zaväzuje všetky členské krajiny (s výnimkou Španielska, Írska do roku 1992, Grécka a Portugalska do roku 1995) zrušiť kontrolu devízových kapitálových tokov v rámci ES. (Tento cieľ bol napríklad dosiahnutý už v roku 1990, v Taliansku a vo Francúzsku zrušením devízovej kontroly v prípade kapitálových operácií.)
- Consolidated Supervision Directive, vydaná v roku 1983 a zavedená v roku 1985. Úvádza do súladu predpisy ES o dohľade s tzv. Bazilejskými dohodami.
- First EC Banking Directive and Recommendation of Deposit Insurance vydaná v roku 1977, ktorá stanovuje a obsahuje formalitu pre činnosť inštitúcií prijímajúcich depozity.
- Second EC Banking Directive vydaná v decembri 1989 a zavedená k 1. januáru 1993, ktorá zahŕňa jednotné postupy v bankovej oblasti. Pritom obsahuje veľmi všeobecné definície bankových aktivít (v zmysle univerzálnej banky) a umožňuje rozvoj bankového zaistenia.
- Own Funds Directive vydaná v decembri 1989 a zavedená 1. januára 1993. Obsahuje všeobecné definície kapitálu v súlade s Bazilejskou dohodou o kapitálovej primeranosti z roku 1988.
- Solvency Ratio Directive vydaná v decembri 1989 a zavedená 1. januára 1993. Stanovuje všeobecne minimalizáciu bankového rizika v nadväznosti na pravidlá kapitálovej primeranosti v súlade s Bazilejskou dohodou z roku 1988.
- Bank Accounts Directive vydaná v decembri 1986 a zavedená 1. januára 1993. Dáva do súladu účtovné pravidlá a požiadavky na výkazníctvo bánk.
- Recommendation on Payments Systems pochádza z novembra 1988. Obsahuje návod na úpravu vzťahov medzi bankami, ktoré vydávajú platobné karty a držiteľmi týchto kariet.
- Recommendation on Code of Conduct on Electronic Payments z decembra 1987. Tento dokument odporúča zavedenie dobrovoľného kódu pre elektronické spojenie medzi bankami, obchodníkmi a spotrebiteľmi (napr. banky vo Veľkej Británii zaviedli tento kód v decembri 1990).
- Recommendation on Deposit Guarantee Scheme z decem-

bra 1987. Obsahuje schému zabezpečenia depozitov vo všetkých členských krajinách (Toto odporúčanie však bolo dosť ignorované).

- Deposit Insurance Directive – táto direktíva bola odsúhlasená a zavedená v roku 1993. Odporúča sa v nej všetkým členským krajinám založiť systém poistenia vkladov s minimálnou zárukou vo výške 90 % vkladov do protihodnoty 20 000 ECU a všetky banky začleniť do jedného alebo viacerých systémov, z ktorých si banky môžu vybrať. Systémy by však mali byť porovnateľné a prehľadné, tak aby mohol bankový dohľad lepšie kontrolovať.

Existujú však aj ďalšie pravidlá, ktoré sa budú používať pri riadení hospodárskej politiky, a to nielen v rozpočtovej a menovej politike, ale budú sa týkať najmä oblasti investičných aktivít. Dá sa povedať, že je **všeobecným cieľom, aby sa umožnil vzájomný obchod s investičnými produktami a službami**, ale to si bude vyžadovať vytvorenie akéhosi jednotného „vzoru“ investičnej firmy. Práve týchto otázok sa týkajú nasledujúce dokumenty:

- UCITS Directive (Undertaking for Collective Investment in Transferable Securities), ktorá bola vydaná v roku 1988 a zavedená v októbri 1989. Umožňuje široké obchodovanie s akciami v rámci Európskeho spoločenstva a pod.
- Insider Dealing Directive – predpis vydaný v roku 1989 a zavedený v roku 1992. Obsahuje odporúčanie členským krajinám, aby sa považovalo za protiprávne tzv. vnútorné obchodovanie s akciami takými ľuďmi, ktorí využívajú pracovné znalosti a informácie vo svoj prospech. Súčasne odporúčajú vytvoriť taký informačný systém medzi krajinami, ktorý by pomohol účinne koordinovať postup proti takýmto druhom obchodov.
- Life Insurance Directive – tento dokument bol vydaný už v roku 1979 a zavedený v roku 1981. Uvádza postupy a odporúčania, dohľad a pravidlá pre životné poistenie. (Predpis sa postupne novelizuje.)
- Non-Life Insurance Directive – prvá verzia vydaná už v roku 1973 a zavedená v roku 1982. Druhá verzia vydaná v roku 1988 a zavedená v roku 1990. Uvádza postupy a odporúčania, ktoré sa týkajú dohľadu a rámca pre poisňovanie činností mimo životného poistenia. (Oddelene je upravené poistenie motorových vozidiel.)
- Capital Adequacy Directive – bola odsúhlasená a zavedená v roku 1993. Cieľom je stanoviť pravidlá primeranosti pre investičné firmy. (Vzhľadom na to, že sú činnosti investičných firiem obdobné ako bankové aktivity, je nevyhnutné, aby investičné firmy mali ukazovatele likvidity konzistentné s ukazovateľmi bánk.)
- Investment Service Directive – bola v roku 1995 pripravená na schválenie. Hlavným cieľom je vymedziť jednotný „vzor“ investičnej firmy podobne, ako je jednotná úprava v bankovej oblasti a liberalizovať vstup na burzu v jednotlivých krajinách.

Fungovanie a úlohy jednotnej meny

Doposiaľ sa v súvislosti s fungovaním a úlohami jednotnej meny uvádza European Currency Unit (ECU) ako európska menová jednotka (jednoduchou menová jednotka). Aj keď v súčasnosti je už aktuálnejšie ako názov spoločnej meny pomenovanie EURO (pripomína to trošku pôvodné predstavy Nemecka o EUROMARKE), predsa sa však budeme venovať ECU, ktoré ako menová jednotka už viac ako 10 rokov zaujíma dôležité miesto na medzinárodných trhoch.

Európska menová jednotka bola definovaná legislatívou ES

a bola vyhlásená už v roku 1978. ECU bola definovaná nariadením Rady ministrov ES ako „kôš mien“, ktorý sa skladal zo špecifickej váhy každej meny členských štátov ES takto:

Belgický frank (BEF)	3,301
Dánska koruna (DKK)	0,1976
Nemecká marka (DEM)	0,6242
Grécka drachma (GRD)	1,440
Portugalský eskudo (PTE)	1,393
Francúzsky frank (FRF)	1,332
Holandský gulden (NLG)	0,2198
Írska líra (IEP)	0,008552
Luxemburský frank (LUF)	0,130
Talianska líra (LIT)	151,8
Španielska peseta (ESP)	6,885
Libra sterlingov (GRP)	0,08784

Hodnota ECU je teda ovplyvnená každou z mien, z ktorých sa skladá. Teoreticky možno povedať, že ECU sa rovná sume nasledujúcich prvkov. Ide o fyzickú čiastku, ktorou je jednotlivá mena zastúpená v ECU a prevedená na túto menu podľa platného menového kurzu vo vzťahu k čiastke ostatných mien v ECU. Táto hodnota ECU sa prakticky zisťuje denne (o 14,15 hod.) a postup je nasledovný. Na devízových trhoch zráta Komisia ES každý deň hodnotu ECU v každej z mien, ktoré tvoria ECU. Taktiež vyráta kurzy ECU v ostatných hlavných menách. Tieto kurzy (vzhľadom na to, že sa vypočítavajú iba jedenkrát denne, líšia sa od kotácií pri predaji a nákupe uskutočňovaných obchodnými bankami na trhu ECU (aj keď tieto odlišnosti nemusia byť zaujímavé).

Kurzy ECU vypočítavané v Komisii ES sú oficiálnymi v tom zmysle, že sa vzťahujú na použitie ECU v rámci Európskeho menového systému, ale aj v ďalších oficiálnych oblastiach spoločenstva a sú široko publikované. Dôležitý je pritom vývoj váhy mien v ECU. Teoreticky predstavuje „váha“ meny v ECU percentuálny vzťah medzi počtom jednotiek tejto meny v ECU a hodnotou (kurzom) ECU v tejto mene. Napríklad 20. apríla 1996 by mala v ECU hodnotu 1528,7 LIT. Pretože v koši je 151,8 LIT váha talianskej líry, v ECU by v tento deň bola 151,8 : 1528,7 = 9,93 %. Samozrejme, že váhy podliehajú zmenám. Avšak tieto váhy mien v ECU by sa mali preskúmať každých 5 rokov. (Preskúmané boli v roku 1984, v roku 1989 a v roku 1994.)

Zaradenie meny určitého štátu do ECU podlieha povoleniu, resp. schváleniu ES a týka sa predovšetkým nových členských štátov. Stanovuje sa pritom časový plán a podmienky tejto operácie začlenenia sa stanovujú v zmluvách o prijatí.

ECU ako centrálny menový prvok EMS doposiaľ nemal podobu hotovosti. Mal však svoje základné kurzy, nazývané parity, ktoré sa určovali „križením“ parít cez ECU pre každú zo zúčastnených mien a vytvárali tak celý rad bilaterálnych parít. Určované však boli limity ich kolísania ($\pm 2,25$, výnimka bola len pre ESP a GRP, a to ± 6 %). Každá emisná banka sa zaväzuje dodržiavať tento limit voči každej z mien Európskeho menového systému.

Hoci ECU nemá formu hotovosti, je menovateľom pre pohľadávky a dlhy, ktoré môžu vzniknúť medzi emisnými bankami Európskeho menového systému. Teda ECU sa stáva „zákonnou menou“ napríklad na úhradu dlhov.

ECU plní taktiež funkciu nástroja tvorby menových rezerv. Napríklad Európsky fond pre menovú spoluprácu (FECOM), ktorého výkonnou zložkou je Banka pre medzinárodné platby (BIS), vytvoril pre emisné banky Európskeho menového systému možnosť tvoríť rezervy v ECU.

Obeh oficiálneho ECU bol však do určitej miery redukovaný počtom emisných bánk, ktoré používali ECU ako platobný prostriedok. Išlo však v každom prípade o ECU ako o dôležitú devízu. Avšak nikde nebolo ECU „národnou“ menou. Je však stále dôležitou devízou na medzinárodných trhoch. Možno ho používať pri medzinárodných finančných a obchodných transakciách podobne ako DEM alebo USD.

ECU sa kupuje a predáva ako devíza na devízových trhoch za väčšinu národných externe vymeniteľných mien. Súkromné banky používajú ECU súběžne s inými národnými menami vo svojich medzinárodných transakciách, ako sú pôžičky, platby a iné. Podobne aj vlády štátov, prípadne aj medzinárodné orgány a podniky, emitujú na medzinárodné kapitálové trhy obligácie v ECU, vystavujú faktúry v ECU a platia v ECU, a to za tých istých podmienok, ktoré platia vo všeobecnosti pre všetky devízy. Práve z podnetu uvedených trhových síl bol kôš mien ECU premenený na úplne použiteľnú devízu. Prítom ECU používané na trhoch je zhodné s ECU, ktoré bolo definované legislatívou ES.

Odlišný obeh ECU

Hoci oficiálne ECU a trhové ECU sa považujú za rovnocenné, spojené spoločnou definíciou, predsa sa používa oficiálne ECU a trhové ECU v úplne odlišných obehoch.

Oficiálne ECU sú charakteristické tým, že môžu byť:

- emitované len oficiálnou peňažnou inštitúciou,
- držané centrálnymi bankami a oficiálne stanovenými držiteľmi.

Trhové ECU sa vytvárajú v súkromnom sektore a môžu byť používané a držané akýmkoľvek, resp. ktorýmkoľvek operátorom na trhu.

Vzhľadom na to, že centrálné banky sa nezúčastňujú správy trhových ECU, vznikajú v týchto bankách z hľadiska riadenia ich obehu viaceré otázky. Napríklad:

- Ako je to s podmienkami tvorby ECU?
- Ako stanoví jeho kurz?
- Ako stanoví úrokovú mieru v ECU?
- Aké sú možnosti použitia ECU ako platidla, keď nie sú bankovky a mince v ECU?

Tieto otázky nemôžu ostať nezodpovedané ani z hľadiska inštitucionálneho systému riadenia spoločnej európskej meny. Je dôležité, aby sa dotvorili v systéme centrálnych bánk.

Európsky systém centrálnych bánk má pozostávať z Európskej centrálnej banky a národných (emisných) centrálnych bánk. Z hľadiska zodpovedania uvedených otázok je veľmi dôležité rozlíšiť riadiace kompetencie medzi ESCB a ECB pri riadení obehu jednotnej meny.

Predpokladá sa, že dôležitú úlohu pri riadení jednotnej meny v rámci ESCB zohrá Rada guvernérov a guvernérov národných emisných bánk a Direktórium zložené z prezidenta ESCB a štyroch členov menovaných Európskou radou.

Európska centrálna banka bude definovať a uskutočňovať menovú politiku, viesť devízové operácie, spravovať a uvoľňovať devízové rezervy. Od roku 1994 už funguje Európska menová inštitúcia, ktorá je zložená z guvernérov národných emisných bánk.

Transformácia krajín strednej a východnej Európy do EÚ

Osobitným problémom začleňovania sa štátov do Európskej únie je spĺňanie požadovaných predpokladov pre asociované krajiny, ktoré sa do EÚ pripravujú vstúpiť a v určitom časovom

horizonte začleniť aj do Európskej menovej únie. Ide predovšetkým o prijatie asociovaných krajín strednej a východnej Európy do EÚ podľa stratégie, ktorú prijala Európska rada v Essene v decembri 1994. Súčasťou tejto stratégie je aj tzv. Biela kniha obsahujúca „návod“ s cieľom pomôcť asociovaným krajinám pripraviť sa na fungovanie v podmienkach vnútorného trhu EÚ. Zbližovanie sa s vnútorným trhom treba pritom odlišovať od vstupu do EÚ, pri ktorom už pôjde o prijatie všetkého, čo spoločenstvo dosiahlo v legislatívnej oblasti.

Biela kniha určuje kľúčové opatrenia v každom sektore vnútorného trhu a navrhuje postup pri aproximácii legislatívy. Prítom však nebude stačiť iba formálne preberanie zákonodarstva, ale bude sa požadovať dosiahnutie žiaduceho ekonomického výsledku a zabezpečenie efektívneho fungovania vnútorného trhu po jeho rozšírení. Práve preto sa pripisuje rovnaká dôležitosť vytvoreniu potrebných štruktúr pre zavedenie a zabezpečenie dodržiavania zákonodarstva, čo sa môže ukázať ako veľmi náročná úloha.

Hlavnú zodpovednosť za začlenenie sa do vnútorného trhu nesú samotné asociované krajiny a v jednotlivých sektoroch si pritom stanovujú svoje vlastné priority. Únia im však bude poskytovať pomoc už pri aproximácii legislatívy podľa odporúčaní Bielej knihy. Veľká pomoc únie prichádza aj prostredníctvom novovytvoreného Úradu pre výmenu informácií o technickej pomoci, ktorý bude spravovať Komisia a ktorého fungovanie bude podporované z prostriedkov multilaterálneho programu PHARE. Tento úrad napríklad poskytne pomoc pri zriaďovaní databázy, ktorá bude obsahovať údaje o začleňovaní sa do vnútorného trhu všetkým záujemcom a bude poskytovať príslušnú pomoc aj tým, že bude zosúlaďovať žiadosti o pomoc s poradenskými a expertíznymi možnosťami EÚ.

Biela kniha pritom umožňuje koordináciu pomoci a sledovania pokroku v realizácii jej odporúčaní. Očakáva sa, že začleňovanie sa do vnútorného trhu posilní hospodárske reformy a priemyselnú reštrukturalizáciu v asociovaných krajinách a povzbudí v nich rozvoj podnikania a obchodu. Aby sa k týmto výsledkom dospelo, naznačujú sa v Bielej knihe kroky, ktoré musí podniknúť Komisia, asociované krajiny i jednotlivé členské krajiny. V tomto štádiu sa nachádza aj Slovenská republika. Ide o proces, ktorý začína a nemá zatiaľ presný časový horizont ukončenia.

Vo vývoji je samozrejme celý rad ďalších otázok, ktoré sa netýkajú len asociovaných krajín, ale aj členských krajín EÚ. Ide hlavne o otázky, ktoré sa dostali na rokovanie v decembri 1995 v Turíne, kde sa znovu otvorila konferencia najmä o menových otázkach a fungovaní spoločnej meny a táto konferencia doposiaľ pokračuje. Okrem zmeny názvu jednotnej európskej meny ECU na EURO však nie sú doriešené mnohé otázky jej fungovania vo všetkých peňažných funkciách v rámci EÚ.

Príprava vstupu Slovenska do EÚ

Asociačná dohoda nastolila konkrétne požiadavky na formovanie politických a ekonomických vzťahov, ktoré sú predpokladom začlenenia sa Slovenska do EÚ. Dôležitým predpokladom je splnenie požiadaviek týkajúcich sa ekonomických výsledkov. Dosiahnutie určitej požadovanej úrovne hospodárstva krajín hrá jednu z dôležitých a kľúčových úloh. Doterajšie výsledky transformačného procesu v Slovenskej republike a rýchle oživenie slovenskej ekonomiky vytvárajú pre vstup Slovenska do EÚ priaznivé východiská. Pripravenosť Slovenska na integráciu do EÚ potvrdzujú pritom aj viaceré zahranič-

né expertízy. Napríklad štúdia, ktorú vypracoval pre výbor EÚ v novembri 1995 Inštitút pre výskum budúcnosti v Štokholme obsahuje také hodnotenie Slovenska, v ktorom sa SR zaraďuje v poradí medzi prvé tri krajiny na prijatie do EÚ.

Dôležitými kritériami pre prijatie za člena EÚ sú Maastrichtské konvergenčné kritériá. Práve tieto sa považujú za dôležitý indikátor úrovne ekonomickej a menovej konvergenencie. Približovanie sa Slovenska k Maastrichtským kritériám ukazuje vývoj za roky 1993-1995 (pozri tabuľku).

Ukazovateľ	Kritériálna hodnota EMU ¹⁾	Slovensko		
		1993	1994	1995 ²⁾
Ročná miera inflácie	3,43 ³⁾	23,2	13,4	9,9
Deficit ŠR vo vzťahu k HDP ⁴⁾	3,0	6,8	5,3	1,8
Celkový vládný dlh vo vzťahu k HDP	60,0	35,8	46,8	40,2
Priemerná úroková miera bankových úverov	8,2	14,4	14,5	13,5

¹⁾ Kritériálne hodnoty vo vzťahu ku krajinám EÚ podľa stavu v roku 1994. Nezahrnuté je kolísanie kurzu Sk pre jej čiastočnú zameniteľnosť v rokoch 1993-1995

²⁾ Predbežné údaje

³⁾ Priemerná hodnota inflácie v 3 krajinách s jej najnižšou mierou v roku 1994 +1,5 %

⁴⁾ Vrátane clearingových účtov

Zdroj: Hospodársky vývoj Slovenska v roku 1995, štúdia vypracovaná na požiadanie Európskej hospodárskej komisie OSN, EÚ SAV, Bratislava, február 1996, str. 34.

Predikcia vývoja v roku 1996 uvažuje s ďalším zlepšením výsledkov zodpovedajúcich Maastrichtským konvergenčným kritériám. Predpokladá sa, že bude pokračovať priaznivý vývoj ekonomiky Slovenska. Stav menových rezerv, ktoré sa dosiahli v roku 1995 v objeme 3,4 mld. USD, pripravil pôdu na rozšírenie konvertibility slovenskej koruny v oblasti bežných platieb. Rozšíril sa tak manérovací priestor NBS pre pružnú reakciu na vývoj platobnej bilancie (pri rešpektovaní základného cieľa kurzovej politiky – udržať pevný výmenný kurz Sk) keď sa s účinnosťou od 1. 1. 1996 rozšírilo fluktučné pásmo kurzu z dovtedajších $\pm 1,5\%$ na $\pm 3\%$. Pri regulácii peňažného trhu centrálnou bankou sa zvyšuje váha ekonomickej nástrojov a banka od 1. 1. 1996 upúšťa od uplatňovania úverových limitov.

Pokrok sa dosiahol aj v adaptácii bankovníctva. Boli prijaté zásady pravidiel obozretného bankového podnikania, kapitálovej primeranosti, likvidity a úverovej angažovanosti bánk v roku 1995, ktoré sú už zladené s európskymi normami (opatrenia obsiahnuté vo Vestníkoch NBS, aplikované v roku 1995).

Všetky uplatnené opatrenia prispeli k priblíženiu bankového sektora k podmienkam a zvyklostiam EÚ. Pružnejšia je aj úroková politika obchodných bánk a zaznamenáva sa znižovanie diskontnej sadzby NBS (v roku 1995 zníženie diskontnej sadzby na 9,75 % oproti 12 % v roku 1994, a začiatkom roku 1996 opäť jej ďalší pokles na 8,75 %).

Zložitejším problémom však naďalej zostáva harmonizácia rozpočtovej a menovej politiky z hľadiska podmienok v budúcej plne integrovanej menovej zóne, ako aj postupné včleňovanie slovenskej meny do jednotného európskeho kurzového mechanizmu. Týchto otázok sme sa už dotkli aj v predchádzajúcich častiach publikovaného cyklu. Otvorené sú však naďalej aktuálnymi pre prípravu vstupu do EÚ. Otvorené sú otázky pre nasledujúce fázy prípravy vstupu do EÚ, ktoré sa týkajú uvoľňovania pohybu kapitálu a konvergenčných podmienok pre všetky finančné operácie. Takže, želajme šťastnú cestu Slo-

venskej republiky do ďalších fáz približovania sa až po konečný vstup do EÚ a v pokračovaní ekonomickeho snaženia v spoločnej Európe.

Zoznam literatúry použitej pri spracovávaní jednotlivých častí cyklu Teória menovej politiky:

- Mishkin, Frederic S.:
Ekonomie peněz, bankovníctví a finančních trhů (Kolumbijská univerzita, překlad 2. vydání)
Vyšlo: na pokračovanie v časopise Finance a úvěr vo Vydavateľstve Economia, a.s. Praha, 1991.
- Musgrave, R. A. – Musgraveova, P. B.:
Veřejné finance v teorii a praxi, publikované od 1992 (č. 9) v časopise Finance a úvěr po dohode s vydavateľstvom McGraw – Hill, Inc.
- Issing, O.:
Einführung in die Geldpolitik, 2. Auflage,
Verlag Franz Vahlen, München, 1987.
- Fuhrmann, W.:
Geld und Kredit – Prinzipien monetärer Makroökonomik,
2. Auflage, R. Oldenbourg Verlag, München, Wien 1987.
- Financial and Monetary Policy Studies 22, (SUERF) Kluwer Academic Publishers, Dordrecht, Boston, Lancaster 1992.
- Waud, Roger N.:
Economics, Third Edition (University of North Carolina Chapel Hill), Harper and Row, Publishers, New York, Cambridge, Philadelphia, San Francisco, London, Mexico City, Sao Paulo,
Singapore, Sydney, 1986.
- Obst/Hintner:
Geld- Bank- und Borsenwesen, 38. vyd.
C. E. Poeschel Verlag, Stuttgart 1988.
- Samuelson, Paul A. – Nordhaus, William D.:
Ekonomía 1. a 2., 13. vydanie.
Vydala Medzinárodná účastinná spoločnosť BRADLO, 1. vydanie 1992.
- Samuelson, Paul A. – Nordhaus, William D.:
Ekonomie, Nakladatelství Svoboda, Praha 1991.
- Hlavatá, I.:
Menová analýza, Alfa Bratislava 1983.
- Hlavatá, I.:
Financie a mena, Alfa Bratislava, 1991.
- Hlavatá, I.:
Menová analýza a prognóza, ES EU Bratislava 1993 a 1995.
- Pascal, Riche – Wyplosz Charles:
L' Union monétaire de l' Europe,
Edition du Seuil, dépot légal-juin 1993.
- The orientation of monetary policy and the monetary policy decision – making process (Bank for International Settlements), Basel, apríl 1991.
- Durčáková, J. – Mandel, M.:
Mezinárodní finance, Vysoká škola ekonomická v Praze, 1993.
- EU SAV: Hospodársky vývoj Slovenska v roku 1995, Bratislava, február 1996.
- Komisia ES: Príprava asociovaných krajín SVE na integráciu do vnútorného trhu Únie, Biela kniha, Brusel, 3. 5. 1995, COM (95) 163.
- Časopisy Finance a úvěr, Ekonomický časopis, Finance and development, Biatic, Journal of Monetary Economics, č. 1/1995, Nort – Holland, Amsterdam.

ne zlatého guldenu. Najvýznamnejšou novou minicou bol toliar (guldiner), veľká strieborná minca, ktorej hodnota sa spočiatku rovnala zlatému guldenu. Razbu toliarov začal Frederick III. Saský r. 1500. Pokračovala aj razba zlatých mincí, kde sa popri starom zlatom (guldene) vydávali aj dukáty podľa vzoru benátskych zlatých mincí. Počas Tridsaťročnej vojny, keď prudko vzrástla potreba peňazí, došlo k výraznému znehodnoteniu mincí, ich orezávaniu a falšovaniu. Výsledkom bola ekonomická kríza a inflácia. V tomto období sa razilo aj veľa oblietacích a núdzových mincí z rôznych materiálov. Toliar rovnajúci sa už 90 grajciarom stratil na význame a jeho miesto zaujal strieborný gulden (= dve tretiny toliara alebo 60 grajciarov). Mnohí panovníci pokračovali z prestížnych dôvodov vo vydávaní veľmi pôsobivých medailových razieb, tzv. „schautorialerov“ –

toliarov na ukážku. Veľmi populárne bolo vyvíjať mince a vyrábať tzv. „šraubovacie toliare“ (spojenie dvoch toliarov), medzi ktorými sa uchovávali súbory miniatúrnych malieb. Mestá často zobrazovali svoje panorámy. Rozvoj mincovníctva v 16. a 17. stor. umožnila rýchla mechanizácia a zvýšenie produktivity mincovnej výroby. V r. 1753 sa znížila hmotnosť toliara na základe konvencie medzi Rakúskom a Bavorskom a v priebehu niekoľkých rokov prešla na konvenčnú menu väčšina nemeckých štátov. K vydaniu prvých papierových peňazí v Nemecku došlo v prvej polovici 18. stor. Každý štát má svoje vlastné začiatky vydávania papierových platiel. Kolínska Girobanka začala vydávať ako prvá svoje poukážky. Nedôvera k papierovým platielam však dlho pretrvávala. Obdobie po 1. svetovej vojne v Nemecku je klasickou ukážkou inflácie. K náprave došlo až v r.

1923. Boli vydané tzv. rentenmarky, ktoré nahrádzali predchádzajúce papierové marky v pomere 1 : 1 biliónu. Pred touto menovou reformou mala najvyššiu nominálnu hodnotu bankovka 100 biliónov mariek. V r. 1924 bola zavedená peňažná jednotka ríšska marka. Dňa 20. júna 1948 došlo k oddeleniu oboch miest. V západnej časti boli vydané nové bankovky, vo východnej časti boli bankovky okolkované. Zo západnej Bank Deutsche Länder vznikla Deutsche Bundesbank a z východnej Deutsche Notenbank sa stala Staatsbank der DDR. Bankovky Deutsche Bundesbank vydávané od r. 1960 sa často dávajú za vzor klasickému výtvarnému stvárneniu. Námety týchto bankoviek tvoria diela A. Dürera a L. Cranacha st. Polovicu portrétov tvoria ženy, pričom sa vydavateľ snažil o vytvorenie kompaktného myšlienkového celku z ľavej a rubovej strany bankovky.

Motívy nemeckých bankoviek

Bankovka s nominálnou hodnotou 5 mariek (rozmer 122 x 62 mm)

Ľavá strana: Bettina von Arnim (1785–1859), spisovateľka. Bola politicky aktívna, písala romantickú poéziu, komponovala a maľovala. Po svojom sobášu s básnikom Achimom von Arnim sa jej berlínsky literárny salón stal miestom stretávania nemeckých intelektuálov. Vo svojich dielach popisovala aj sociálnu nespravodlivosť svojej doby. V pozadí sú historické budovy Berlína. Štylizovaná mušľa symbolizuje jej všestranné záujmy. **Rubová strana:** Brandenburská brána pripomína mesto, v ktorom B. von Arnim strávila väčšinu svojho života. Na kupóne sú faksimile podpisov Goetheho, Clemensa Brentana a iných významných osobností, s ktorými udržiavala úzke kontakty.

geodet a fyzik. S jeho menom je spojených viac ako 50 matematických zákonov, viet, vzorcov a metód. Na základe jeho presných výpočtov bola opäť objavená planétka Ceres. V pozadí sú budovy historického mesta Göttingen, kde pôsobil ako profesor astronómie a riaditeľ observatória. Vedľa portrétu je štatistická „Gaussova krivka“, symbolizujúca jeden z jeho mnohých objavov. **Rubová strana:** Sextant tvoriaci hlavný motív rubovej strany patril medzi prístroje, ktoré Gauss často používal vo svojich prácach v oblasti zememeračstva a fyziky. V pozadí sú znázornené sféry pripomínajúce dráhy planét a magnetické pole.

Bankovka s nominálnou hodnotou 10 mariek (rozmer 130 x 65 mm)

Ľavá strana: Carl Friedrich Gauss (1777–1855), matematik, astronóm,

Bankovka s nominálnou hodnotou 20 mariek (rozmer 138 x 68 mm)

Ľavá strana: Annette von Droste-Hülshoff (1797–1848) je jednou z najväčších nemeckých poetiek. Vedľa jej portrétu je vavrínová vetvička ako

symbol najvyššieho ocenenie poetov. Písala romantické balady, ktoré patria medzi najkrajšie práce v nemeckej literatúre. Niektoré svoje diela zhudobnila a ešte aj dnes mnohé jej básne inšpirujú hudobných skladateľov. V pozadí sú historické budovy mesta Meersburg, kde poetka strávila posledné roky svojho života. **Rubová strana:** hlavné motívy brko, buk a kniha symbolizujú najznámejšie dielo A. von Droste-Hülshoff „Die Judenbuche“

Bankovka s nominálnou hodnotou 50 mariek (rozmer 146 x 71 mm)

Ľavá strana: Balthasar Neumann (1687–1753), architekt, stavitel

a delostrelec. Pečať jeho nenapodobiteľného štýlu nesie viac ako 100 zámkov, kostolov a kláštorov, domov, mostov a pevností. Neumann bol schopný postaviť konštrukcie, ktoré iní považovali za technicky nemožné. Harmónia medzi vonkajšími proporciami stavieb a interiérom sa porovnáva s najlepšimi súdobnými hudobnými dielami. V pozadí sú historické budovy mesta Würzburg. **Rubová strana:** znázorňuje tri najvýznamnejšie diela B. Neumanna: benediktínsky chrám v Neresheime s imponujúcou kupolou, pompézne schodište vo Würzburger Residenz a kaplnku Sv. križa v Kitzingen-Etwashausen, ktorej pôdorys je v dolnej časti kupónu.

Bankovka s nominálnou hodnotou 100 mariek (rozmer 154 x 74 mm)

Lícna strana: Clara Schumannová (1819-1896), klaviristka a učiteľka hudby, patrí medzi najvýznamnejšie postavy hudobného života 19. stor. Jej manžel, skladateľ Robert Schumann zomrel veľmi skoro a Clara musela sama vychovať sedem detí. Napriek tomu sa čoskoro stala v Európe známou a oceňovanou interpretkou romantickej a klasickej klavírnej hudby. Vedľa portrétu sú znázornené historické budovy z jej rodného mesta Lipska. Prekryté sú tzv. lýrou-gitarou, všeobecným symbolom hudby. **Rubová strana:** hlavný motív je koncertné krídlo. V pozadí je zobrazená budova konzervatória vo Frankfurtu, kde pôsobila mladá C. Schumannová ako učiteľka hudby.

Bankovka s nominálnou hodnotou 200 mariek (rozmer 162 x 77 mm)

Lícna strana: Paul Ehrlich (1854-1915), významný lekár, chemik a sérológ, žiak a spolupracovník Roberta Kocha, nositeľ Nobelovej ceny za rok 1908. Medzi

jeho významné objavy patria lieky proti nervovým chorobám a malárii a rozhodujúci preparát na liečenie syfilisu. Významné práce dosiahol aj v oblasti chemoterapie. Jeho pôsobisko a vedeckú prácu pripomínajú v pozadí historické budovy mesta Frankfurt. Vedľa portrétu je zobrazená chemická štruktúra, charakterizujúca časť jeho vedeckej práce. **Rubová strana:** centrálnym motívom je mikroskop, v pozadí sú zobrazené zjednodušené bunkové štruktúry.

Bankovka s nominálnou hodnotou 500 mariek (rozmer 170 x 80 mm)

Lícna strana: Maria Sibylla Merian (1647-1717), maliarka a prírodovedkyňa. V pozadí sú historické budovy mesta Norimberg. V tomto meste pracovala M. S. Merian ako slobodná zoologička a medirytkyňa. Jej vedecké práce symbolizuje oša vedľa jej portrétu. Ako 52-ročná absolvovala cestu do Surinamu (Južná Amerika), kde študovala tropickú kvetinu a hmyz. Po svojom návrate žila v Amsterdame, kde pripravovala ilustrácie pre mnohé vedecké diela. **Rubová strana:** kvet púpavy pripomína botanické práce vedkyne. Larva, kukla a veľký motýl symbolizujú jej vedecké práce z oblasti vyvoja hmyzu.

Bankovka s nominálnou hodnotou 1000 mariek (rozmer 178 x 83 mm)

Lícna strana: Wilhelm (1786-1859) a Jacob Grimm (1785-1863), jazykovedci a zberatelia nemeckého jazykového a kultúrneho bohatstva národa. V poza-

di sú budovy mesta Kassel, kde strávili svoje školské roky a neskôr pôsobili ako knihovníci mesta. Písmeno A symbolizuje ich lingvistické výskumy. Zbierali a tak zachránili staré rozprávky, legendy a právne texty, tvoriace základný materiál ich diela „Deutsches Wörterbuch“, ktoré bolo dokončené o 100 rokov neskôr. **Rubová strana:** hlavným motívom je „Deutsche Wörterbuch“ a Kráľovská knižnica v Berlíne, jedno z miest, kde pôsobili bratia Grimmovci. Okrem toho sú tu ilustrácie z rukopisu „Freiheit“.

Obchodné mince majú nominálne hodnoty 1, 2, 5, 10 a 50 fenigov, 1, 2 a 5 mariek.

Prekluzívne bankovky

5 DEM, vzor 1960 „mladá benátska dáma“. Platnosť do 30. 6. 1995, preklúzia neobmedzená.

10 DEM, vzor 1960 „mladý muž“. Platnosť do 30. 6. 1995, preklúzia neobmedzená.

20 DEM, vzor 1960, Elsbeth Tucher. Platnosť do

30. 6. 1995, preklúzia neobmedzená.

50 DEM, vzor 1960, Hans Urmiller

Platnosť do 30. 6. 1995, preklúzia

neobmedzená.

100 DEM, vzor 1960, Sebastian

Münster. Platnosť do 30. 6. 1995,

preklúzia neobmedzená.

500 DEM, vzor 1960, „muž bez

brady“.

Platnosť do 30. 6. 1995, preklúzia neob-

medzená.

1000 DEM, vzor 1960, J. Schöner. Platnosť

do 30. 6. 1995, preklúzia neobmedzená.

RNDr. Gabriel Schlosser

Foto: Ing. Boris Porošin

Netlab

Nekonečné možnosti spojenia.

NETLAB je spoločnosť s významnými skúsenosťami v oblasti dátových komunikácií. Je silným a spoľahlivým partnerom svetových výrobcov a domácich zákazníkov.

- Optické siete a štrukturované kabláže.
- rozširovanie vlastnej siete prístupových uzlov k sieti **INTERNET**
- a, samozrejme, satelitné dátové komunikácie
to sú oblasti, v ktorých **NETLAB** spolupracuje s odborníkmi z najvýznamnejších svetových firiem a poskytuje služby svojim zákazníkom.

Špičkoví odborníci sa spájajú len so špičkovými odborníkmi. Je preto samozrejmé, že významné svetové firmy si vybrali práve **NETLAB**.
Je to spojenie dvoch silných partnerov. Spojenie bez hraníc.

Vieme ako komunikovať.

NETLAB

HARMÓNIA UMU A PRÁCE

Zastavme sa na slovičko u pána architekta Gregora, ktorý nie je bankovej verejnosti neznámy. Je napríklad autorom a spoluautorom budov VÚB v Michalovciach, v Prešove, Slovenskej štátnej sporiteľne v Prešove, Priemyselnej banky v Košiciach, Ekoagrobanky a rekonštrukcie Národnej banky v Užhorode. K jeho významným prácam patrí tiež interiér Divadla J. Záborského v Prešove, rímskokatolícky kostol v Lúčke, obchodný dom Rozvoj v Prešove a mnoho ďalších.

Po ukončení štúdií na SF SVŠT a VŠVU v Bratislave zostal verný rodnému Prešovu, kde žije so svojou manželkou – výtvarníčkou a dvoma deťmi. Popri súkromnej praxi pôsobí pán Gregor ako pedagóg na Katedre architektúry Technickej univerzity v Košiciach.

Pán Gregor, s akým pocitom ste pristupovali k projektovaniu budovy Národnej banky Slovenska?

Povedané bez fráz – s pocitom vysokej zodpovednosti. Cítil som možnosť a šancu, ktorá sa môže naskytnúť len raz v živote. Mój záujem zvyšovala skutočnosť, že išlo o neznámu a vážnu problematiku, navyše s veľmi náročnými a obmedzujúcimi podmienkami daného miesta realizácie. Nesporne to bola veľmi zaujímavá práca.

Podľa vzhľadu budovy sa núka myšlienka, že ju celú od projektu až po nábytok realizovali zahraničné firmy. Ako vidieť, aj doma máme šikovných a kvalifikovaných odborníkov. Mali ste nejaký vzor, alebo ste uplatnili všetky svoje predstavy?

Konkrétny „architektonický“ vzor som nemal. V priebehu svojho štúdia a praxe som sa snažil vybudovať si pevné zásady. Ak sa to človeku podarí, sú najlepšou cestou k skutočnému nefalšovanému úspechu. Ľudským vzorom bol môj školiteľ, prof. V. Vilhan, u ktorého dominovala vzácna jednota v náročnosti na seba, svoju prácu a spôsob života.

Nová budova pobočky NBS v Košiciach právom vzbudzuje obdiv. Takýchto krásnych stavieb s dokonalou harmóniou nemáme zatiaľ na Slovensku veľa. Hlavným architektom tohto diela je akad. arch. Ing. Karol Gregor, spoluautorom Ing. arch. Marián Pitka. Projektantom stavby je Stavoprojekt Prešov, dodávateľom Hydrostav Bratislava, závod Vičie hrdlo a dodávateľom zariadenia pre interiér firma Mobilier Piešťany.

A či sa zrealizovali všetky predstavy, na to, myslím si, by mohli fundovane odpovedať i dodávatelia stavby a moji kolegovia projektanti.

Uplatnili ste niektoré prvky architektúry, ktoré sa u nás používajú zatiaľ zriedkavejšie?

V histórii architektúry je nespočetne veľa príkladov náročných budov s diagonálnym nástupom. Práve preto a práve v tomto bode som považoval za povinnosť priniesť niečo nové. Obmedzujúce podmienky dané magistrátom mesta tiež výrazne ovplyvnili charakter stavby. Bolo treba zabezpečiť viditeľnosť z nižších podlaží ubytovne Inžinierskych stavieb Košice, čím architektúra dostala zo zadnej časti formu rozširujúcich sa kaskád. Štítovú stenu z južnej strany bolo treba riešiť ako plnú s možnosťou výstavby ďalších objektov v pokračovaní triedy Gorkého. Riešenie so „zatlačeným“ skleneným objektom unikového schodiska má za účel (aj pri splnení zámerov UHA Košice) zachovať aspoň z čelného pohľadu priestor medzi budúcou zástavbou a budovou NBS. Som však presvedčený, že k tejto situácii nedôjde a snaha ponechať budovu NBS bez dotyku s budúcou zástavbou bude úspešná.

Určite nebolo ľahké pri danom farebnom riešení dodržať design-manuál. Precízne, až do najmenších detailov, ste všetko zvládli.

V časoch, keď sa budova banky tvorila, Národná banka Slovenska bola trochu inou inštitúciou, ako je v súčasnosti. Z môjho subjektívneho pohľadu a mojich skúseností nebola dobudovaná z mnohých hľadísk tak, ako teraz. Navyše, mala množstvo najzákladnejších strategických problémov, ktoré musela operatívne riešiť. O to viac ma teší, že v konečnom dôsledku bolo materiálové a farebné riešenie všeobecne kladne prijaté.

Vstup do budovy – pohľad zvnútra

Priestor likvidatúry ▶

Pri realizácii stavby je mimoriadne dôležitá spolupráca jednotlivých subjektov. Ako ju, pán Gregor, hodnotíte Vy?

Naša vzájomná spolupráca s projektantom bola poznamenaná vysokou náročnosťou, zvládnutím novej problematiky a v neposlednom rade veľmi krátkymi termínmi návrhu.

V spolupráci s projektantom bolo ťažiskom problému prekonanie pretrvávajúcej bariéry projektovania tradičných stavieb z minulosti, a tým aj spôsobu myslenia, čo sa napokon úspešne podarilo zvládnuť a mnohí projektanti prejavili dostatok invencie a zmyslu pre nové.

Akciová spoločnosť Hydrostav Bratislava ako dodávateľ bola vo veľmi ťažkej pozícii. Krátky termín a náročnosť dodávky mali značný vplyv na spoluprácu. Tieto činitele vždy spôsobujú tlak na autorov, zvyšujú náročnosť na koordináciu, rýchle a správne rozhodnutie a vzájomné rešpektovanie sa. Myslím si, že spolupráca s Hydrostavom obohatila nás oboch a dúfam, že nie posledný raz.

Firma Mobilier Piešťany postupovala pri realizácii k všet-

kým problémom vysoko racionálne a hospodárne. Zamestnáva veľa šikovných a pracovitých ľudí. Pri optimálnych podmienkach sa s nimi spolupracuje veľmi dobre. Želám im preto z plného srdca, aby žala úspechy nielen doma, ale i v zahraničí.

Záverom by som chcel poznamenať, že architektonickú tvorbu nechápem len ako spĺnenie si povinnosti voči investorovi. Za dobre odvedenú prácu považujem takú, ak spĺňa ďalšie kritériá: posúva myslenie dopredu, rozširuje obzory poznania, vytvára kladný vzťah k hodnotám, naplňa etické kritériá. Ak robotník či technik odišiel zo stavby lepší ako prišiel, to tiež

môžeme považovať za kritérium úspešnosti a veľké víťazstvo mojej práce.

Tiež chcem touto cestou srdečne pozdraviť všetkých mojich partnerov v Národnej banke Slovenska a zaželať im veľa úspechov v práci.

Zhovárala sa:
Katarína Krošláková

◀ Terasa budovy

◀◀ Rokovacia miestnosť

▼ Casť interiéru

ATÉNY 1896 – ATLANTA 1996

LETNÁ OLYMPIÁDA NA PAMÄTNEJ STRIEBORNEJ MINCI

Novodobé olympijské hry čerpajú z jedinečného dedičstva antiky. Hoci sa niektoré druhy športu pestovali už v Mezopotámii a starom Egypte v 27.–26. stor. pred n. l., boli to práve starí Gréci, ktorí športové disciplíny rozmnožili, utvorili z nich systém a rozšírili športovanie v masovom meradle. Šport bol významnou súčasťou ich života a dôležitým prostriedkom výchovy mládeže, ktorej hlavnou zásadou bola kalokagathia – harmonický rozvoj tela a ducha, ideál súladu krásy a dobra. Za začiatok chronologického systému olympiád sa považuje rok 776 pred n. l. V tomto období sa nepretržitou stavebnou činnosťou rýchlo menila celková tvár miesta ich konania – Olympie. Bol vybudovaný monumentálny štadión, chrám bohyne Héry, Diou chrám a mnohé menšie chrámy, ktoré zdobili výtvarné diela slávnych umelcov. Hry v Olympii sa konali v duchu čestného súťaženia a priateľstva. V čase olympiád bol dodržiavaný posvätný mier – ekecheiria, boli zakázané vojny a násilné činy. Porušenie zákazu sa prísne trestalo. Po strate samostatnosti gréckych štátov nastal úpadok Olympie i olympijských hier. V roku 394 vydal cisár Theodosius edikt, ktorým zakazoval pohancké sviatky a zrušil olympijské hry. Olympia bola zbúraná, neskôr úplne zničená zemetrasením a povodňou a nadiho zmizla zo zemskeho povrchu i z pamäti ľudí.

Obnovenie olympijskej tradície ovplyvnil predovšetkým prudký rozvoj športu vo svete. Túto myšlienku podporila archeológia odkrytím takmer zabudnutých pamiatok starej Olympie v 18. a 19. storočí. Duchovným otcom moderných olympiád je barón Pierre de Coubertine (1863–1937), významný pedagóg, historik, vedec a priekopník novodobého olympionizmu. Ako humanistický pedagóg sa snažil o pozdvihnutie národa a ľudstva, bojoval za bezplatné vzdelávanie a významnú úlohu vo výchove pripisoval športu. Veril, že jeho pôsobe-

Druhá pamätná minca, ktorú Národná banka Slovenska vydáva v rámci emisného plánu na rok 1996, je venovaná 100. výročiu usporiadania prvých novodobých olympijských hier v Grécku a prvej účasti Slovenskej republiky na letných olympijských hrách.

nie na rozvoj telesných schopností sa pozitívne prejaví aj v mravných hodnotách a sociálnom prejave. Ako neúnavný

**2. cena
Akad. sochár Imrich Svítana**

širiteľ olympijských ideálov zasvätil podpore olympijského hnutia a pedagogickej a publicistickej činnosti celý život a vynaložil na tento účel celý svoj majetok. Olympijské hry v jeho poňatí priamo nadväzovali na antické tradície, mali prispievať k mieru a priateľstvu medzi národmi, pripravili pôdu k budúcej celosvetovej reforme pedagogiky a vytvárali podmienky na rozvoj masovej telesnej výchovy a športu. Z jeho iniciatívy sa v júni 1894 uskutočnil v Paríži medzinárodný kongres o obnovení olympijských hier. Kongres prijal hlavné zásady novodobých olympijských hier, stanovil, že hry sa budú usporadúvať každé štyri roky, zvolil Medzinárodný olympijský výbor a rozhodol, že prvé novodobé olympijské hry budú usporiadané v roku 1896 v kolíske olympiád, v Aténach. Hry boli slávnostne otvorené 5. apríla 1896 za účasti 285 športovcov z 13 krajín sveta. V uhorskej výprave štartoval aj Slováč Alojz Sokol (Szokol), ktorý v šprinte na 100 metrov obsadil tretie miesto.

Novodobé olympijské hry sa od roku 1896 konajú pravidelne každé 4 roky s výnimkou obdobia 1. a 2. svetovej vojny. Od roku 1924 sa usporadúvajú aj zimné olympijské hry. Do roku 1918 sa slovenskí športovci zúčastňovali olympijských hier v družstvách Uhorska, potom štartovali v rámci československých reprezentačných družstiev. Mnohí s nich sa natrvalo zapísali do dejín olympijského športu. Zoltán Halmaj, Alexander Prokopp, Július Torma, Ján Zachara, Pavol Schmidt, Ondrej Nepela, Anton Tkáč, Stanislav Šeman, František Kunzo, Jozef Pribilinec a Miroslav Mečíř sú slovenskí športovci, ktorí získali najvyššie ocenenie, zlatú olympijskú medailu.

Prvýkrát vystúpilo samostatné Slovensko na olympijskej pôde v roku 1994 na zimných olympijských hrách v nórskom Lillehammeri. Účasť na tomto medzinárodnom sviatku športovcov celého sveta bola vyvrcholením činnosti nášho olym-

3. cena
Patrik Kovačovský

Odmena
Akad. sochár Vojtech Pohanka

Odmena
Hieronym Balko

pijského hnutia, na čele ktorého stojí Slovenský olympijský výbor. Štyridsaťdva slovenských športovcov sa svojimi výkonmi zaslúžilo o dobrú reprezentáciu Slovenska. Úspešné bolo účinkovanie našich hokejistov, dobré výkony podali aj bežkyňa a biatlonistky. V dňoch 19. júla – 4. augusta 1996 sa reprezentanti Slovenskej republiky prvýkrát zúčastnia letnej olympiády. Ste výročie usporiadania novodobých olympijských hier si celý športový svet pripomenie v dejisku letnej olympiády v Atlante, v štáte Georgia v USA. Veríme, že aj tu sa naši reprezentanti predstavia kvalitnými športovými výkonmi.

Na umelecký návrh pamätnej mince vypísala NBS verejnú anonymnú súťaž, ktorej uzávierka bola 9. októbra 1995. Vzhľadom na zaujímavú športovú tematiku bola prekvapením veľmi malá účasť len piatich autorov s piatimi návrhmi. Jeden z autorov predložil len návrh reverznej strany mince, preto nemohol byť do súťaže zaradený.

Predložené diela hodnotila komisia na posudzovanie návrhov slovenských mincí, ktorá je poradným orgánom guvernéra NBS. Prizvaní boli aj zástupcovia Slovenského olympijského výboru PhDr. Mária Mračnová, podpredsedníčka SOV a Ján Mráz, generálny tajomník SOV, ktorí svojou spoluprácou aktívne prispeli aj

v celom procese prípravy emisie mince.

Komisia skonštatovala pomerne vyrovnanú úroveň všetkých štyroch hodnotených výtvarných prác. Po posúdení ich formálnej, myšlienkovej, umeleckej a technickej stránky sa rozhodla nenavrhnúť udelenie prvej ceny, druhú cenu udeliť návrhu akad. sochára Imricha Svitanu, ktorý odporučila aj na realizáciu. Tretiu cenu získal sochár Patrik Kovačovský, na návrhu ktorého pozitívne hodnotila kompozičnú stránku, zoskupenie textu vo väzbe na zobrazenie bežca, v obrysovej línii ktorého sú na reverznej strane zakomponované piktoqramy olympijských športov. Návrhy akad. soch. Vojtecha Pohanku a autora Hieronyma Balku boli vzhľadom na ich vyrovnanú umeleckú úroveň odmenené.

Pri hodnotení a výbere návrhu na realizáciu komisia uprednostnila návrh so všeobecnou, univerzálnou symbolikou s vysokou vypovedacou schopnosťou pred figurálnym zobrazením jedného konkrétneho športu. Ocenila vyváženost jeho kompozície, ako aj výrazné a presvedčivé ideové poslanstvo. Autor ho prezentuje na reverznej strane zobrazením atletickej dráhy, symbolu športu a dynamiky a antického iónskeho stĺpu, symbolizujúceho krajinu, v ktorej vznikla a pred 100 rokmi bola obnovená olympijská tradícia. Na averze je zobrazené logo Slo-

venského olympijského tímu, ktoré obsahuje štátny znak SR a päť navzájom prepletených olympijských kruhov, vyjadrujúci túžbu po zblížení národov všetkých obývaných svetadielov.

Autor víťazného návrhu akad. soch. Imrich Svitanu je úspešným tvorcom už dvoch slovenských pamätných mincí, prvá z nich bola vydaná k 50. výročiu vylodenia spojeneckých vojsk v Normandii a k 50. výročiu SNP, druhou je minca s tematikou ochrany prírody a krajiny – Slovenský raj.

Minca v hodnote 200 Sk s priemerom 34 mm a hmotnosťou 20 g je vyrazená zo striebra s rýdzosťou 750/1000 v Mincovni Kremnica, štátny podnik, v počte 23 000 kusov v bežnej kvalite a 1 700 kusov vo vyhotovení „Proof“. Na hrane mince je nápis „V DUCHU ODKAZU PIERRA DE COUBERTINA“.

Záverom zaželať olympiáde v Atlante úspešný priebeh, našim športovcom veľa športového šťastia a úspešné prvé vystúpenie na pôde letných olympijských hier a nám všetkým, aby sa čo najskôr natrvalo uplatnila zásada posvätného mieru a aby sa jednotlivé štáty a národy stretali v súbojoch už len na športovom poli.

Ing. Dagmar Flaché
Foto: Ing. Štefan Fröhlich

**Ing. Pavel Chovan,
Doc. Ing. Viktória Čejková, CSc.
ELITA, ekonomická literárna
agentúra Bratislava 1995,
vydanie prvé, 352 strán**

Malá encyklopédia poistenia a poisťovníctva s cudzojazyčnými ekvivalentami

Na slovenský knižný trh sa nedávno dostala nevšedná publikácia Malá encyklopédia poistenia a poisťovníctva s cudzojazyčnými ekvivalentami, ktorej autormi sú Ing. Pavel Chovan a Doc. Ing. Viktória Čejková, CSc. Publikácia vyšla v septembri 1995 vo vydavateľstve ELITA, ekonomickej literárnej agentúre v Bratislave.

Encyklopedické diela sú veľmi vyhľadávaným článkom na svetovom knižnom trhu, či už ide o osvetovo-populárnu alebo profesionálno-odbornú formu zamerania.

Transformácia ekonomiky Slovenskej republiky, ako aj jej získanie plného členstva v Ekonomickej únii okolo roku 2000, predstavuje mimoriadne zložitý, ale pritom potrebný proces, ktorý zasahuje do všetkých oblastí ekonomiky, poistenia a poisťovníctva nevyvímajúc.

Dlhoročná izolácia našej ekonomiky od trhových ekonomík a terajšia transformácia celého nášho ekonomického i spoločenského systému signalizuje osvojenie si a používanie neprehľadného množstva nových špecializovaných (napríklad poisťovacích) termínov, výrazov a pojmov, ktorých zmysel je často našej širokej verejnosti, ale aj odbornej verejnosti nejasný, pričom adekvátne vysvetlenie chýba.

Na tento nedostatok reagovali autori Malej encyklopédie poistenia a poisťovníctva s cudzojazyčnými ekvivalentami, ktorí na 347 stranách vysvetlili základnú terminológiu nevyhnutnú v oblasti poistenia, poisťovníctva a poisťovania. Publikácia prináša viac ako 1 500 odborných hesiel z oblasti poisťovníctva a z príbuzných odborov, na ktoré poisťovníctvo bezprostredne nadväzuje, napríklad: bankovníctvo, sporiteľníctvo, verejné financie, peňažný obeh a úver, účtovníctvo, poisťná matematika, výpočtová technika a pod.

Uvedená knižná publikácia je rozdelená do dvoch samostatných častí, pričom prvá časť je výkladová a autori v nej usporiadali jednotlivé heslá podľa slovenskej abecedy. Okrem toho je heslo uvedené aj v českom, nemeckom, anglickom a francúzskom jazyku.

Druhá časť Malej encyklopédie poistenia a poisťovníctva s cudzojazyčnými ekvivalentami obsahuje heslá v piatich jazykových mutáciách, a to v poradí podľa slovenskej, českej, nemeckej, anglickej a francúzskej abecedy.

Vysvetlenie jednotlivých pojmov, ktorým autori venovali pozornosť, je logické a zrozumiteľné. Taktiež ich usporiadanie v oblasti poisťovníctva, poistenia, poisťovania, ako aj pojmov z príbuzných vedných odborov je prehľadné a umožňuje čitateľovi rýchlu a ľahkú orientáciu v uvedenej problematike.

Prednosťou Malej encyklopédie poistenia a poisťovníctva s cudzojazyčnými ekvivalentami je aj to, že obsahuje heslá, ktoré sa v našej poisťovnej terminológii začali používať až v procese transformácie slovenskej ekonomiky a sú v nej tiež heslá známe z poisťovacej teórie a praxe vyspelých trhových ekonomík.

Treba uviesť, že autori pri spracovaní hesiel pracovali so špeciálnymi prekladovými slovníkmi, ako aj so slovníkom: Pojišťovací slovník německo-anglicko-francouzsko-český, vydaný Verlag Versicherungswirtschaft E. V. v Karlsruhe roku 1974 a doplnok v roku 1991.

Malá encyklopédia poistenia a poisťovníctva s cudzojazyčnými ekvivalentami je spracovaná na vysokej odbornej úrovni. I keď nezachytáva všetky pojmy z oblasti poistenia a poisťovníctva, ktoré do našej poisťovnej praxe prenikajú z vyspelých krajín poisťovních trhov, možno povedať, že je pozoruhodným a cenným príspevkom v oblasti teórie a praxe poistenia a poisťovníctva.

Knižná publikácia, ktorú odporúčame do vašej pozornosti, prispieje racionálnym spôsobom spracovania k obohateniu ekonomického, obchodného a finančného myslenia čitateľa a stane sa účinnou pomôckou nielen pre podnikateľov, pracovníkov poisťovní, študentov a učiteľov stredných a vysokých škôl, finančných pracovníkov, ale môže poslúžiť aj prekladateľom a tlmočníkom v oblasti financií.

**Ing. Barbora Drugdová, CSc.
Ekonomická univerzita Bratislava**

Aktuálne otázky menovej politiky a bankového sektora v SR

Dňa 25. apríla 1996 sa uskutočnila tlačová konferencia NBS za účasti guvernéra NBS Ing. Vladimíra Masára, viceguvernérov NBS Ing. Mariána Juska, CSc., Ing. Jozefa Mudríka a vrchného riaditeľa úseku bankového dohľadu Ing. Tibora Kašiaka. Predmetom tlačovej konferencie boli najmä aktuálne otázky súvisiace so štvrtročným vyhodnotením zámerov vytýčených v menovom programe NBS na rok 1996.

Guvernér NBS v úvode konštatoval, že aj údaje za predchádzajúci rok, ktorý je už štatisticky definitívne uzavretý, aj údaje za prvé mesiace tohto roka potvrdzujú, že menový vývoj sa kontinuálne vyvíja v intenciách menovej politiky, ktorú si centrálna banka vytýčila a ciele stanovené na tento rok sú v základných parametroch reálne. Ďalej uviedol, že menový vývoj prvých troch mesiacov charakterizoval pomerne výrazný prírastok peňažnej zásoby. Situácia v bankovom sektore sa vyznačovala relatívne vysokým stavom voľných rezerv, ktoré predstavujú potenciálne úverové zdroje obchodných bánk. V rámci expanzie úverových aktivít komerčných bánk sa v poslednom čase prejavila rastúca tendencia poskytovania úverov v cudzej mene. Poskytovanie korunových úverov sa realizuje prevažne v podnikateľskej sfére. Pri nevýraznom vývoji zahraničných zdrojov si bude táto domáca úverová aktivita v záujme jej zmiernenia vyžadovať od NBS sprísnenie politiky rozhodovania na peňažnom trhu. NBS bude aktivovať také menové inštrumentárium, aby sa prejavil pozitívny stabilizačný efekt brzdiaci nárast peňažnej zásoby v záujme potlačenia nebezpečenstva prípadných budúcich inflačných tlakov.

NBS prispôsobuje realizáciu svojich menovo-politických opatrení aj vývoju pozície vládneho sektora, ktorá ovplyvňuje vývoj peňažnej zásoby M2. Súčasne venuje pozornosť aj vonkajším ekono-

mickým vzťahom SR prostredníctvom bežného účtu platobnej bilancie, na ktorom sa začína odrážať rýchlejší rast výdavkovej časti pred príjmovou, ovplyvnený predovšetkým zníženými príjmami v oblasti služieb a už známym vývojom bilancie zahraničného obchodu v prvých mesiacoch roka.

Čo sa týka základných ukazovateľov menového vývoja, k 31. 3. 1996 miera inflácie dosiahla 6,1 % na ročnej báze. Hrubý domáci produkt v porovnateľných cenách vzrástol oproti roku 1994 o 7,4 %. Ku koncu roku 1995 dosiahol v bežných cenách hodnotu 518,0 mld. Sk. Vývoj celkových devízových rezerv NBS po januárovom poklese prešiel v ďalších dvoch mesiacoch do rastu a k 31. marca ich stav zodpovedal štvornásobku priemerneho mesačného dovozu tovarov a služieb. K 17. aprílu 1996 stav devízových rezerv NBS predstavoval 3,4 mld. USD. Devízové rezervy komerčných bánk dosiahli hodnotu 1,4 mld. USD a celkové devízové rezervy bankového sektora 4,8 mld. USD.

Ďalšie informácie guvernéra NBS sa týkali hodnotenia bankového sektora ako celku. Na Slovensku pôsobí 24 komerčných bánk a sporiteľní, 9 pobočiek zahraničných bánk a 12 zastúpení zahraničných bánk (údaj k 25. aprílu 1996). Pobočka Interbanky je v likvidácii a pobočky Ekoagrobanky a COOP BANKY sú pod nútenou správou ČNB a podliehajú permanentnej kontrole odboru dohľadov na

diaľku bankového dohľadu NBS. Bilančná suma aktív komerčných bánk na území SR dosiahla koncom februára 1996 hodnotu 599 mld. Sk. Podiel klasifikovaných pohľadávok na celkových pohľadávkach nepresahoval podľa definitívnych údajov 31 %. Tvorba opravných položiek na základe opatrenia NBS, podľa ktorého sú komerčné banky povinné kategorizovať svoje pohľadávky a podsúva-

hové záväzky a k takto klasifikovaným pohľadávkam tvorí opravné položky, zreálnila hodnotu klasifikovaných pohľadávok, ale na druhej strane výrazne ovplyvnila hospodársky výsledok bánk. Banky vytvorili opravné položky vo výške 22,6 mld. Sk, čo je oproti roku 1994 nárast 173 %. Za súčasného právneho stavu tvorba opravných položiek nie je ani čiastočne daňovo uznaná, preto komerčné banky museli zaplatiť daň aj za vytvorené opravné položky. Celkovo zaplatili ročnú daň z príjmu za rok 1995 vo výške 3,5 mld. Sk. Táto daň je porovnateľná s daňou z príjmu odvodenou za rok 1994, a to napriek tomu, že v dôsledku tvorby oprávok došlo k horším výsledkom v ziskovosti bánk. Bankový sektor v SR ako celok vykázal po zdanení stratu vo výške 5 mld. Sk, hoci ak by sa nezohľadnila tvorba opravných položiek ku klasifikovaným pohľadávkam, banky by v roku 1995 v porovnaní s rokom 1994 vykázali nárast zisku o 7,2 mld. Sk, teda o 69 %. Z toho vyplýva, že strata nie je len odzrkadlením hospodárenia bánk, ale najmä dôsledkom uplatnenia predmetného opatrenia NBS, ktoré nadobudlo účinnosť v druhej polovici roku 1995.

V závere tlačovej konferencie guvernér NBS informoval o príprave niektorých vykonávacích predpisov, ktoré budú nadväzovať na novelu zákona o bankách.

Ing. Alica Polóniová
Foto: Ing. Csaba Kerekes

Guvernér Národnej banky Slovenska Vladimír Masár a predsedníčka Celobankového odborového výboru NBS Eva Fabriciová podpísali 24. apríla 1996 v Bratislave Kolektívnu zmluvu na obdobie od 1. 4. 1996 do 31. 12. 1997.

Zmluva upravuje individuálne a kolektívne vzťahy medzi NBS a všetkými pracovníkmi banky, vymedzuje ich práva a povinnosti a v niektorých prípadoch sa vzťahuje aj na dôchodcov banky a ich rodinných príslušníkov.

Pri podpisovaní zmluvy boli prítomní aj viceguvernéri NBS Marián Jusko a Jozef Mudrík a zástupcovia Celobankového odborového výboru NBS.

Text a foto:
PhDr. Ivan Paška

■ Od 1. apríla 1996 Národná banka Slovenska vo svojom dennom kurzovom listku peňažných prostriedkov v cudzej mene vyhlasuje len jeden kurz pre každú cudziu menu. Z kurzového listka boli vypustené kurzy pre nákup a predaj peňažných prostriedkov v cudzej mene. Toto zjednodušenie je výsledkom liberalizácie devízového režimu v oblasti používania výmenných kurzov slovenskej koruny. Hlavným praktickým dopadom pre klientov obchodných bánk je skutočnosť, že od 1. 4. 1996 sa všetky devízové obchody realizujú v kategórii dohodnutých výmenných kurzov.

■ Dňa 11. apríla 1996 sa uskutočnilo 13. rokovanie Bankovej rady NBS. Bol prerokovaný návrh úverovej zmluvy medzi NBS a Export-Import Bank of Japan (Two Step Loan). Ide o pôžičku v objeme 10 mld. jenov (asi 100 mil. USD), ktorá bude účelovo použitá najmä na rozvoj malého a stredného podnikania. Prostriedky budú uvoľnené na konkrétne projekty prostredníctvom poverených sprostredkovateľských komerčných bánk. Banková rada NBS zároveň schválila návrh vyhlášky NBS o vydaní mincí v nominálnej hodnote 50 halierov vzoru 1996. Na tomto rokovaní boli aktualizované Pravidlá činnosti oddelenia dealingu – Rule Book, ktoré sú súhrnom zásad a pravidiel pôsobenia NBS na svetových kapitálových a finančných trhoch.

■ Americká ratingová agentúra Standard and Poor's 11. apríla 1996 zvýšila ratingové ohodnotenie dlhodobých

záväzkov Slovenskej republiky reprezentovanej Národnou bankou Slovenska, denominovaných v zahraničnej mene z úrovne BB+ na BBB- so stabilným výhľadom. Ohodnotenie BBB- sa nachádza na investičnom stupni. Slovenská republika sa takto vyčlenila zo sféry špekulatívnych investícií do oblasti racionálneho investovania. Pozitívny vplyv na tento výsledok malo predovšetkým výrazné zlepšenie makroekonomických výsledkov, zníženie inflácie, zníženie rozpočtového deficitu, pozitívny vývoj platobnej bilancie a prudký nárast devízových rezerv.

■ Dňa 22. apríla 1996 bola korešpondenčným spôsobom podpísaná úverová linka Two Step Loan od Export-Import Bank of Japan vo výške 10 mld. jenov (asi 100 mil. USD). Na poskytnutí tejto pôžičky sa okrem uvedenej banky podieľalo ešte ďalších 6 japonských finančných inštitúcií. Pôžička je určená na podporu malého a stredného podnikania a bude poskytnutá v 4 tranšiach. Minimálna doba splatnosti úverov pre komerčných užívateľov je jeden rok s maximálnou úrokovou sadzbou diskont+ 3,25 %. Poskytovanie úverov sa bude uskutočňovať prostredníctvom sprostredkovateľských komerčných bánk.

■ Dňa 23. apríla 1996 sa uskutočnilo 14. rokovanie Bankovej rady NBS. Vzala na vedomie rozhodnutie Českej národnej banky o zavedení nútej správy, určení núteného správcu a znížení základného imania na COOP Banku, a. s., Brno, ktorá sa vzťahuje aj na COOP Banku, a. s.,

pobočka Bratislava. Zároveň Banková rada NBS schválila postup úseku bankového dohľadu NBS pri výkone dohľadky na mieste v pobočke tejto banky.

■ 15. rokovanie Bankovej rady NBS sa uskutočnilo dňa 26. apríla 1996. Bol prerokovaný materiál, ktorý sa zaoberal súčasným stavom a možnosťami ďalšieho rozvoja bankového sektora v SR. Na základe analýzy efektívnosti komerčných bánk možno konštatovať, že ekonomická pozícia bankového sektora je stabilizovaná a úroveň dosiahnutá v roku 1995 umožňuje jeho ďalší ekonomický rast. Zvýšená pozornosť bola venovaná vývoju úverového portfólia v roku 1995 a schopnosti bankového sektora eliminovať riziká, ktoré vyplývajú z nesplácania úverov. Banková rada NBS upozornila na riziká, ktoré vznikajú z účtovania neinkasovaných úrokov do výnosov bánk. Banková rada NBS schválila Správu o stave a vývoji zásob slovenských peňazí a obeživa za rok 1995. Stav obeživa dosiahol ku koncu roka 1995 39,996 mld. Sk.

■ 30. apríl 1996 bol emisným dňom novej mince v nominálnej hodnote 50 halierov (vzor 1996). Dôvodom vydania tejto mince je uľahčiť občanom lepšie rozlíšenie s dvojkorunovou mincou a použitím kvalitnejšieho a tvrdšieho materiálu znížiť stupeň jej opotrebovania. Motiv nového päťdesiatihaliernika zostáva nezmenený. 50-halierová minca vzoru 1993 bude platiť aj naďalej a z obehu ju bude NBS stahovať postupne v súvislosti s jej prirodzeným opotrebením.

–JO–

PROTECTION OF DEPOSITS IN THE SLOVAK REPUBLIC

JUDr. František Hetteš
The National Bank of Slovakia

The main reasons for the implementation of this new legislative measure in the Slovak Republic, which is to be used to control activities of banks and subsidiaries of foreign banks, are as follows:

- a) to provide equal protection of deposits in all the banks and subsidiaries of foreign banks,
- b) to strengthen stability of the banking system
- c) to create equal conditions for economic competition among banks and subsidiaries of foreign banks

The authors of this proposal applied experience from other economies while they also considered the Directive of the European Parliament and European Council No. 94/19/ES on the system of protection of deposits from May 30, 1994.

Protection of deposits in the Slovak Republic is based on the principle of mutual solidarity and joint accountability in the case of a default of a bank to cover deposits.

Legislative measure on the protection of deposits in the Slovak Republic has got the following features:

- obligatory participation of banks and subsidiaries of foreign banks in the protection of deposits,
- partial discrepancy between the position of universal banks and subsidiaries of foreign banks and the position of construction savings houses,
- protection of physical persons - non-entrepreneurs,
- protection of non-anonymous deposits,
- level of protection of deposits cannot be a subject to economic competition,
- compensation will be provided only in the Slovak currency,
- establishment of the non-governmental fund, which collects and administers financial resources,

On March 20, 1996, the Parliament of the Slovak Republic at its 14th meeting passed a bill on the protection of deposits, which takes effect on July 1, 1996. Before this bill was passed the Government had guaranteed deposits of physical persons in the Slovenská sporiteľňa, a.s., Investičná a rozvojová banka, a.s., and Všeobecná úverová banka, a.s.

- compensation will be limited by a set multiple of the average monthly wage,
- resolution of possible cases through court settlement,
- diversity of the sources and uses of financial resources of the fund,
- participation of the National Bank of Slovakia in the Fund for protection of deposits,
- supervision of the National Bank of Slovakia over the activities of the Fund,
- temporary guarantees of the Government on all deposits (including anonymous deposits) in their whole amount in some banks,
- possibility of contractual insurance of banks and subsidiaries of foreign banks.

In addition to banks all the subsidiaries of foreign banks are obliged to participate in the protection of deposits, if deposits in these banks are not protected or insured in the country, where their founding bank is located, or they are protected or covered to a lesser extent than it is stipulated in this legislative measure. A subsidiary of a foreign bank is not obliged to participate in the protection of deposits if

deposits in such a bank are protected in the country where the founding foreign bank is located, but this protection has to be equal or exceed the level of protection guaranteed in Slovakia and the reciprocity has to be guaranteed.

As for a subsidiary of a bank with its headquarters in the Slovak Republic, which is located abroad and if the deposits in such a bank are protected by the legislative measures of a particular country, these deposits are not subject to the Slovak law.

The compensation for deposits in banks and subsidiaries of foreign banks in the Slovak Republic is provided up to the limit, which is determined in a bill on the protection of deposits.

The bill on the protection of deposits defines deposits of physical persons as financial resources, which become a liability of a bank or a subsidiary of foreign bank against the depositor including interest and other income related to a particular deposit. Protection of deposits does not cover deposits of physical persons-entrepreneurs and anonymous deposits which are administered by a bank or a subsidiary of foreign bank (hereinafter „banka“). Deposits also refer to financial resources such as notary deposits if their owner is a physical person. The bill on protection of deposits also covers „joint deposits“. The protection of deposits does not cover publicly traded securities. The bill provides protection only on the non-anonymous deposits, i.e. deposits where the owners can be identified, e.g. deposits at a deposit book in the owner's name.

As the protection of deposits is not subject to economic competition, banks are forbidden to provide information on the protection of deposits. This order does

not apply to the individual contracts related to the establishment of a deposit. Neither does this order apply to the contractual insurance of banks.

Compensation for a deposit is provided only in Slovak currency, at a level equal to the volume of the deposit, but the maximum compensation limit is equal to 30 times the average monthly salary in the Slovak Republic as recorded by the Statistical Agency of the Slovak Republic for the previous year. Such compensation will be reduced if there is a liability of a depositor against a bank. As for building societies a compensation will be provided up to the maximum limit equal to 60 times the average monthly salary in the Slovak Republic. All the deposits of one depositor in one bank will be summed and a compensation will be provided only once for the total amount of deposits.

Compensation for deposits will not be provided to a certain group of people who have according to Banking Act No. 21/1992 a special relationship to a bank (e.g. members of the Board of Directors, or members of Supervisory Boards). The reasoning behind this is that these people are responsible for any unfavourable situation that may arise in their bank and there is no reason to provide them with compensation.

An inaccessible deposit is defined as a deposit in a bank in default which is unable to pay out a deposit. The definition also covers an injunction on a bank executed by a court as to the administration of deposits before the announcement by the National Bank of Slovakia on the default of a bank and its inability to pay out deposits as long as the bankruptcy proceedings are filed on a bank according to Act No. 328/1991 before the announcement. The inability to pay out deposits is caused either by long-term liquidity problems of a bank, or the inability to overcome short-term liquidity problems. The inability to pay out deposits is announced by the National Bank of Slovakia based on the announcement of a bank or an administrator of forced supervision. These entities are obliged to do so if the bank is unable to cover its liabilities in 48 hours despite a use of all its liquid resources including required minimum reserves.

The bill on the protection of deposits determines a procedure for paying compensations. The Fund for the protection of deposits which administers financial resources is obliged to announce the start, duration and a location for paying out deposits. This process of paying out compensation has to be completed with-

in one year after the announcement on the default of a bank to pay out deposits. All the necessary information for depositors is announced through the media as well as through an announcement placed at the premises of a bank open to public. The bill on the protection of deposits assumes that compensation will be paid out through banks. The right for such a compensation has to be submitted by an individual physical person. The level of compensation for a deposit in hard currency is calculated based on the median exchange rate announced by the National Bank of Slovakia when the payment of compensation starts. The Fund for protection of deposits may pay out the compensation to the depositors over a maximum of 3 years from the start of the payment of compensations if these depositors are unable to apply for it within a set time limit because of illness or other extenuating circumstances.

According to the bill on the protection of deposits banks are obliged to pay the Fund for the protection of deposits a fee in Slovak currency. The bill on the protection of deposits specifies three types of fees, i.e. a membership fee, regular yearly fee and supplementary fee, which is used to provide additional resources to the Fund for protection of deposits. Supplementary fee is paid based on the decision of the Fund for protection of deposits which has to be supported by the National Bank of Slovakia. The yearly fee is determined by the Fund for the protection of deposits from 0.1 to 0.3 per cent of the volume of deposits in the bank based on the average volume of deposits for the previous quarter. The yearly fee for building societies is half of that charged in other banks. The membership fee for the National Bank of Slovakia is Sk 100 million.

Banks are obliged to provide the Fund for protection of deposits information directly related to its activities. Before the announcement on a default of a bank to pay out deposits it is impossible to require the provision of confidential information. The Fund for the protection of deposits may acquire such information through its own investigation of a bank provided it receives approval from the National Bank of Slovakia. The bill on the protection of deposits requires that the banks announce at their premises information in the Slovak language governing the bill on the protection of deposits including information on the procedure for paying out compensation.

Resources of the Fund for the protection of deposits are provided through

fees, loans from banks and the National Bank of Slovakia, earnings on the government bonds with a one year maturity and income from bankruptcy proceedings. In addition to the provision of compensation, the bill on the protection of deposits stipulates other possible uses of the resources of the Fund for the protection of deposits as follows:

- a) purchase of governmental bonds with a one year maturity,
- b) loan installments,
- c) provision of loans to banks at a maximum volume of 10 per cent of the total volume of resources administered by the Fund for the protection of deposits, while the loan may be extended only in the case of forced supervision,
- d) payments for expenses related to the activities of the Fund for the protection of deposits.

The highest body of the Fund for the protection of deposits is its Board of Directors, whose members include individual banks and the National Bank of Slovakia. Other bodies of the Fund include the Executive Board, which runs operations of the Fund and the Supervisory Board, which supervises activities of the Fund, its Board and Executive Board. With respect to the purpose of its activities the Fund for the protection of deposits falls under the supervision of the National Bank of Slovakia.

Deposits in Slovenská sporiteľňa, a.s., Investičná a rozvojová banka, a.s. and Všeobecná úverová banka, a.s. including anonymous deposits established before July 1, 1996 are guaranteed by the Government in their entirety over a period of 18 months (till the end of the year 1997). As of July 1, 1996 these banks are obliged upon the request of a depositor to change the status of anonymous deposits to non-anonymous deposits at their own expense at the same terms as those for anonymous deposits. These banks are obliged to inform depositors of the aforementioned option at the former's premises.

The bill on the protection of deposits requires secrecy from members of the Board of Directors, members of the Supervisory Board and employees of the Fund as to the matters related to banks and their clients even after termination of their tenure on the Board or Supervisory Board and after termination of their employment contract.

Banks and subsidiaries of foreign banks may insure deposits on the basis of a contract with a legal entity, which is authorized to provide such a service according to Act No. 24/1991 on insurance.

REVOLUTION IN THE FINANCIAL MARKET

Dr. Ing. Vladimír Valach
Credit Lyonnais Bank Slovakia, a.s.

The transformation process in the Slovak Republic has proved that economic reform has contributed to the development of the financial market in all its segments including monetary and capital markets. Institutions and financial market instruments have developed in the domestic economy and have begun to be integrated into the international markets. Obviously, compared with developed economies, we cannot consider this process to be completed. Therefore it will be beneficial to compare our economic reality with that in other economies.

Development of financial markets in the world

With its milestones and challenges, the development of the financial markets since World War II has been of the utmost importance. The most significant milestones include the following:

- the year 1944 – the Bretton-Woods system, which laid the foundations for the international monetary system and international financial flows and transactions,
- the year 1958 – transition to the currency convertibility among the members of the International Monetary Fund,
- the year 1973 – breakdown of the Bretton-Wood system caused by the transition from fixed to floating exchange rates,
- the first oil shock accompanied by the development of the Euromarket, whose primary role was to recycle petrodollars through banks and their deposit and credit instruments,
- 1976-1978 – Jamaica agreements on the demonetization of gold and official establishment of floating exchange rates,

- 1975-1985 – decline in the amount of bank loans, growth in the role of financial market in all the world financial centres.

This orientation towards the implementation of financial market instruments is referred to as a silent revolution in the financial market, which has significantly influenced financing enterprises, communities and whole economies. This is referred to as a transition from an insolvent economy to a financial market economy.

Which factors have primarily influenced this process?

1. Substantial growth in the financing volume and international liquidity, e.g. international trade in 1960 amounted to USD 129 billion in 1960, and grew to USD 1300 billion in 1979. In 1985 it grew to USD 2500 billion. As a result of the first and the second oil shock the price of a barrel rose from USD 2.59/barrel in 1972 to USD 11.25/barrel in 1974 and USD 32/barrel in 1980. Therefore it was necessary to refinance the high deficit in the balance of payments of the state budget. As a result of a breakdown in the balance between supply and demand of raw materials and energy, this situation was accompanied by a greater demand for industrial modernization and restructuring.

2. The seventies are characterized by growing risks in the international markets including insolvency risk, exchange rate and geopolitical risks, e.g. exchange rate USD against FFR was 1:4 in August 1980, 1:5 in the beginning of 1981 and 1:6 in August 1981. The increase in the American prime rate to 20 per cent on April 2, 1980 resulted in the huge capital flows to the USA and their outflow from Germany. New risks required the implementation of new approaches on how to minimize the former.

3. The breakdown of the Bretton-

Woods system and transition to the floating exchange rate enabled the development of the financial market.

4. The process of globalization in the eighties was associated with the strengthening of the world financial centers.

5. These factors were connected with the process of deregulation and liberalization of foreign currency restrictions, which helped to overcome current problems in the development of both domestic and international financial markets.

6. This process was supported by the implementation of information systems and by setting up faster international information and financial flows.

The consequences of the „silent revolution“ in the financial market

The range of financial market products and instruments continued to grow with respect to the implementation of securities, options, hedging, swap and term operations.

Changes in monetary and capital markets are accompanied by innovations in the banking sector, which support the development of new forms of financing and depositing new sources. Some risks associated with the traditional provision of loans are transferred from banks to non-banking institutions. Such a transition can be seen in negotiations on rescheduling installment payments from sagging economies, where the exchange rate exposure is born by the creditor. This relates not only to capital markets but also to traditional monetary markets. These instruments are accepted by investors, banks and depositors. The

transition of risks from the banking to the non-banking sector is an inevitable feature of financial innovations.

The development of monetary and capital markets results in the implementation of a range of new market instruments that enable the reduction of exchange rate and interest rate exposures on individual transactions in the market and to the acquisition of resources without exporting goods. In addition to this such market instruments are applied by central monetary institutions to resolve international monetary problems.

These factors and events have influenced the development in the international financial markets including both monetary and capital markets. Instability in the exchange rates, interest rates, prices of stock and commodities necessitated the formation of new instruments, techniques and operations, as well as new forms of effective forecasting of indicators in international markets.

The development and implementation of new instruments in international markets was accomplished in the following three directions. The primary direction was supported by the efforts of market players to identify instruments that would reduce the high level of uncertainty and enable regular planning and control of their real economic activities. These instruments were mostly used by market players who needed them to compensate for their real trade and production. Growing volume of such transactions was characterized by huge growth in the volume of transactions in commodities and by financial instruments called „financial futures“ (e.g. the volume traded on the New York Stock Exchange in 1981 exceeded the volume of real trade). Formation of these markets created opportunities for speculative transactions.

One of the most dynamic innovations includes formation of market in „futures“, i.e. term transactions similar to options applied in the trade in all commodities (trade in gold in particular), and formation of „financial futures“ (FF) exchanges - special financial term operations agreed to a certain date in the future.

The volume of financial futures on interest rates recorded the most significant growth. Their first implementation was as GNMA-mortgage instruments, which were widely used in American monetary markets. Other implementations include treasury bills, treasury notes and so called commercial paper. Financial experts (e.g. those in the American market) can use plenty of instruments to reduce interest rate exposure. The basic rule is to apply the opposite position of a financial

future to the one applied in the prompt market. The position of financial future is then terminated when the interest rate exposure in the prompt market ends. Actual losses stemming from movements in the prompt market are then compensated by gains earned in the financial futures market.

The opportunities in the financial futures market are attractive to two groups of financial institutions - one of them uses financial futures to protect themselves against unfavourable movement of interest rates and exchange rates in the future, and the second one uses financial futures to make a profit.

Each financial institution as well as an enterprise might consider these opportunities. Constant changes in interest rates and exchange rates result in their concerns about the future financial position. By adopting an opposite position to the expected direction in the futures market, they may protect themselves against unfavourable development.

Price changes in the futures market offer a wide spectrum of profit opportunities to those willing to take a risk and make use of changes in interest rates and exchange rates.

The simplest case is the so called open position trading, which implies that a broker buys a contract when there is an expectation of a growth in prices and sells it later to make a profit, or a broker sells a contract when there is an expectation of a decline in prices so that he can buy it cheaper in the future.

The time between taking a position (either a purchase or a sale) can represent a few minutes (a broker using these short-term market changes is called scalper), one day (the so-called day trader), and several days or months.

This explains that the financing needs of economic entities refocused from classic loans to financial market instruments. The gap between the „real“ and „symbolic“ economy has grown significantly. If the volume of trade in the so called Euro-market in the middle of the sixties represented USD 30 billion a year, twenty years later it was USD 2500 billion a year, and the financial flows in financial markets amounted to USD 75 000 billion. This means that to a volume of one dollar in the international trade in goods there was a volume of 25 dollars in financial flows. The ratio for the mid nineties has been 1:40 representing a departure from previous year. The organization and the structure of financial market institutions (banks, exchanges, financial institutions) have also gone through a period of significant changes.

Development of financial market in Slovakia

Our financial market has been classified as an „emerging market“. Although it is not a purpose of this article to analyze positive results or existing problems the following three positive results should be noted. The first one is the 5-year existence of the Bratislava Stock Exchange as well as the existence of the RM-System Slovakia with their top quality technical equipment. In 1995, financial market instruments (issue of bonds) exceeded the volume of loan financing. Another positive result is that the young generation with all the necessary language, technical, and professional skills, has taken over key positions in the financial market including: banks and investment and financial institutions. Compared with the year 1990, when there was not even one dealer working in the Slovak banks, we now have more than a hundred dealers working in the dealing rooms of the Slovak banks.

On the other hand, we admit there is room for improvement in the area of legislation and flexibility of state authorities vis-à-vis the financial market. It is obvious that to complete economic reform and the transformation process, a continuous development in the financial market is inevitable.

Further development in the financial market in Slovakia will be influenced by the following factors:

1. Completion of the second and the implementation of the expected third wave of privatization.
2. Additional inflow of foreign capital, in the third wave of privatization in particular.
3. Expected steps of the National Bank of Slovakia and the Ministry of Finance of the Slovak Republic in the area of foreign exchange, and a liberalization of operations related to the capital account of the balance of payments in particular.
4. Financing the needs of the entrepreneurial sector with respect to the restructuring and modernization as well as international trade.
5. Expected integration into European economic structures will require further development of institutions and financial market instruments.

These factors will have a significant impact on the place, instruments and the organizational structure of the banking sector in the Slovak Republic.

V dňoch 1.–4. apríla 1996 sa uskutočnil už piaty medzinárodný finančný a investičný veľtrh FIBEX, opäť pod záštitou Českej národnej banky a Ministerstva financií ČR. Na veľtrhu, ktorý možno označiť za meradlo dynamiky rastu finančného trhu, sa na ploche 13 015 m² v pavilónoch A, B a D predstavilo s ponukou finančných služieb a finančnej a bankovej techniky 336 vystavovateľov a viac ako sto subvystavovateľov z deviatich krajín. Tento ročník sa niesol v znamení návratu najväčších českých bánk na veľtrh a nechýbala ani expozícia Českej národnej banky. Zo slovenských bánk sa už tradične zúčastnila na tomto podujatí Všeobecná úverová banka, a. s., avšak tento rok ako jediná slovenská banka.

